

BIG BAZAAR
Grocery, Sweets & Catering
 *Fresh Vegetables Every Thursday
 *Book your catering now.
Baljinder S. Ben
Ph: 317-640-2400
 Like our Facebook page:
 BigBazaarIndianGrocery
 5425 E. Thompson Rd., Indianapolis IN 46237

Mela
INDIAN RESTAURANT • PUB
 ਮੇਲਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਓਗੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਓਗੇ
Baljinder S. Ben
Ph: 317-869-2400

22KT GOLD ANTIQUE JEWELRY
Regal Jewels
 773-262-4377 BUY OR ORDER ONLINE 773-517-8574
 www.RegalJewels.com

Buying/Selling in Michigan
 All types of Residential & Commercial properties. Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Plazas, Truck Terminals etc.
Raj S. Shergill
 Broker
 5820 N Canton Center Rd, Suite 145
 734-751-4455 (Cell)
 Rajshergill@yahoo.com
CANTON REALTY

Twenty-Fifth Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢ Email: punjabtimes1@gmail.com
 ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
 Punjab Times, Vol 25, Issue 17; April 27, 2024 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph: 847-359-0746, Fax: 847-705-9388
 www.punjabtimesusa.com

ਰਵਾਇਤੀ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਇਨੈਲੋ ਦੀ ਹਮਾਇਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਇਸ ਵਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਧਿਰਾਂ (ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ) ਲਈ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਬਾਗੀ ਸੂਰਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਧੜਾ ਬਾਹਰੀ ਜਾਂ ਦਲ ਬਦਲੂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਢੀਂਡਸਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਾ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਢੀਂਡਸਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ। ਇਹੀ ਹਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਦੀਕ ਦੀ ਟਿਕਟ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ (ਰਾਖਵਾਂ) ਤੋਂ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸਾਹੋਕੇ ਨੂੰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਹਲਕਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਰਾਖਵਾਂ) ਤੋਂ ਯਾਮਿਨੀ ਗੋਮਰ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦਲ-ਬਦਲੂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂ ਐਥੇ ਹਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚੀ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਚਰਨਜੀਤ ਚੰਨੀ, ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਜੀਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਐੱਸਲਾ ਤੇ ਫ਼ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਿਆ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅੱਠ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨ

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਬਾਰੇ ਸੁਰ ਤਿੱਖੇ ਕੀਤੇ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ 'ਤੇ ਖਰੀ ਉਤਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਤਿੱਖਾ ਹਮਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਥ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਇਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਲੜਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੁੱਕੀ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਪੰਜ ਹਲਕਿਆਂ 'ਤੇ ਪੇਚ ਫਸਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਉਲਟ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਰਾਣਾ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟਿਕਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਹਲਕਾ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਹਲਕਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਅਜੇ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਣੇ ਹਨ। ਰਾਣਾ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਰਾਣਾ ਇੰਦਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਲਈ ਵੀ ਟਿਕਟ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ

ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਬਰਿੰਦਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਹੜਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਡਿੱਪਾ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਚੋਣ ਲੜਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਖ਼ਿਲਾਫ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਟਕਸਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਤੈਅ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨਗੇ। ਇਥੋਂ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ

ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕੰਬੋਜ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੰਬੋਜ ਨੇ ਸਵਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਡਾ. ਗਾਂਧੀ ਬਾਰੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਗਾਂਧੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਨ; ਕੀ ਉਹ (ਸਾਰੇ ਟਕਸਾਲੀ) ਬੇਈਮਾਨ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਸ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੋਗਾ ਪਰ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਗੇ।

ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸੀਟ ਵੀ ਵੱਡੀ ਵੰਗਾਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਡਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਣ ਆਸੂ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ 'ਚ ਹੈ। ਬਿੱਟੂ ਅਤੇ ਆਸੂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕੱਠੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉੱਤਰਦੀ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਾਲ 2014 ਵਿਚ ਟਿਕਟ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਦੀ ਯਾਰੀ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਣ ਆਸੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਗੂ ਇਥੋਂ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਉਤਾਰੇ ਮਨੀਸ਼ ਤਿਵਾੜੀ ਖਿਲਾਫ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਗੂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਏ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਬੜੀ ਝਿਜਕ ਨਾਲ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੋਕ ਦਲ (ਇਨੈਲੋ) ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਹਰਿਆਣਾ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ ਅਤੇ ਇਨੈਲੋ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਭੈ ਚੌਟਾਲਾ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਚੌਟਾਲਾ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਹਰਿਆਣਾ ਇਕਾਈ ਵੱਲੋਂ ਇਨੈਲੋ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਚੌਟਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨੈਲੋ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਰਵਾਇਤੀ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਸਦਕਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਨੈਲੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗੀ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੀ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਨੈਲੋ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨੈਲੋ ਹੀ ਇਕਲੌਤੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਰਿਆਣਾ ਟੀਮ ਨੂੰ ਫੀਲਡ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਨੈਲੋ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਾਸਤੇ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

India Palace Restaurant And Banquet Hall
 Best Price Wholesale
 Ph: 630-400-0996
Lakhvir S. Johal
 Ph: 317-709-7800
Restaurant-Fine Indian Cuisine
 (Ph: 317-298-0773)
Banquet Hall Available Up to 550 People
 Amber Carmel Ph: 317-580-0828
Amber Indianapolis Ph: 317-578-4400
Royal, Indianapolis, 317-893-2633
Desi Bazar Grocery Store Restaurant, Ph: 317-888-2040
Desi Bazar Indianapolis, Ph: 317-709-7800

Singh Auto Group

 3983 ST RD 38E
 Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300
 www.singhautosgroup.com
University Motors
 3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100
 www.universitymotors1.com
 Serving Indian American community over 30 years in Midwest for their auto needs.
 ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

RESTAURANT SUPPLY WHOLESALER
 ਉੱਚ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ, ਪਤੀਲੇ, ਕੁੱਕਵੇਅਰ, ਸਰਵਵੇਅਰ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਜੂਸਰ, ਐਸਪਰੈਸੋ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

Prag International RAVI KAPOOR CEO
 1125 Howard Street, Elk Grove Village, IL 60007
 Ph: 847-979-5970, 847-979-5990, 847-228-0150, pragint@aol.com

Devon COME VISIT US
Regal Jewels
 773-262-4377 www.RegalJewels.com
LITTLE INDIA CHICAGO
 2625 W. Devon Ave. Chicago, IL 60659
 www.RegalJewels.com
 PH: 773-262-4377 WA: 773-517-0574

ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ (ਰੈਸ਼ਨਲਿਸਟ) ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਰੈਸ਼ਨਲਿਸਟ) ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਐਲਾਨੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕੈਨੇਡਾ

ਸਕੱਤਰ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਬਲਦੇਵ ਰਹਿਪਾ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਰਨਾਲਾ, ਡਾ. ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ, ਬਲਰਾਜ ਸੋਕਰ ਅਤੇ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ

ਚੋਣਾਂ 21 ਮਈ 2024 ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਲਈ ਡੈਲੀਗੇਟ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਜਸਵੀਰ ਚਾਹਲ ਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਕੌਮੀ ਇਜਲਾਸ ਲਈ ਦਰਸ਼ਕ ਵੀ ਹੋਣਗੇ। ਚੋਣ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਜਲਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਡਾ: ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ, ਬਲਦੇਵ ਰਹਿਪਾ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਰਨਾਲਾ ਅਤੇ ਬਲਰਾਜ ਸੋਕਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਮੰਡੇਰ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ। -ਬਲਜਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ

(ਉੱਤਾਰੀਓ) ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਚਿੰਗੂਜੀਵੈਲਨੈਸ ਸੈਂਟਰ ਬਰੈਂਚ ਵਿਖੇ 21 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਸਵੀਰ ਚਾਹਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਅਮਰਦੀਪ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ, ਬਲਰਾਜ ਸੋਕਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਨਿਰਮਲ ਸੰਘ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਅਤੇ ਬਲਜਿੰਦਰ ਭੁੱਲਰ ਸਹਾਇਕ

ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ

ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਟਰੋਲਾ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬੇਟੇ ਬੋਨੋਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਗਤ ਮੈਂਬਰ ਬੋਨੋਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਧਾਈ, ਅਸੀਸ ਤੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ।

ਸਟਾਰਟ ਸੀ ਡੀ ਐਲ ਤੋਂ ਲਵੋ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

- * ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ
- * ਫੀਸ ਕੇਵਲ 2500 ਡਾਲਰ
- * ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ
- * ਗੈਰ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ
- * ਆਨਲਾਈਨ ਟਰੇਨਿੰਗ ਉਪਲੱਬਧ
- * ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ

- * Our Instructors speak: Punjabi and Urdu
- * We Provide: Accommodation for non-residents
- * More than 10 Trucks
- * PTI Just 3 pages
- * Fast Exam Scheduling
- * Online Training
- * Average Training Time: Two Weeks

Scan Me

Call us at:
+18442272162
Address: 2605 US-130 Cinnaminson, NJ 08077

ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਹਨੀ ਖੰਗੂੜਾ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਕਮਲਜੀਤ ਘੁਮਾਣ (ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ) ਹਰਦੀਪ ਭੱਟੀ (ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ) ਜਿੰਦਰ ਬੈਨੀਪਾਲ (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ) ਕਾਬਲ ਭੁੱਲਰ (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ) ਬਲਜੀਤ ਟਿਵਾਣਾ (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ) ਦੀਪਇੰਦਰ ਵਿਰਕ (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ)

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ 25 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲੈਣ ‘ਤੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕਾਂ! ਸਾਡਾ ਸਹਿਯੋਗ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਕਲੱਬ ਮੈਂਬਰ

ਜਿੰਦੀ ਖੰਗੂੜਾ ਜਸਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਵਿੱਕੀ ਸ਼ੰਮੀਪੁਰੀਆ ਗਗਨ ਬਾਜਵਾ ਗੋਲਡੀ ਲਾਲੀ ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਧਰਮਿੰਦਰ ਜਸਵਾਲ ਲਖਵਿੰਦਰ ਬਿਹਾਰੀਪੁਰੀਆ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਗਿੱਲ ਹਰਬੰਤ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਮਰਾ ਪਿੰਦੀ ਫੀਨਾ ਜਗਜੀਤ ਨਾਹਲ ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਮਠਾੜੂ ਸੋਨੂੰ ਸਰੋਤਾ ਨੰਨਾ ਸਰੋਤਾ ਓਂਕਾਰ ਸਰੋਤਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਸੰਘੂ ਜੱਸੀ ਸਰੋਤਾ ਸੁਖਵੀਰ ਉੱਪਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਬੱਟੂ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਿੰਦਰ ਭੱਟੀ ਹਰਕਮਲਦੀਪ ਗੁਰਜੀਤ ਸੰਘੂ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਾ ਖਾਂਬੜਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸੰਘੂ ਜੋਤੀ ਸਰੋਤਾ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡੀ ਸੀ ਬੰਟੀ ਕਨੋਸ਼ਾ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਜਗਦੀਪ ਬਰਿਆਣਾ ਮਨਦੀਪ ਨਿੱਤਰ ਪਾਲੀ ਪਾਲੀਵਾਲ ਗੋਖੀ ਸੇਖੋਂ ਗੋਗਾ ਘੁਮਾਣ ਮਿੰਦਰ ਭੱਠਲ

ਜੱਗੂ ਭਗਵਾਨਪੁਰੀਆ ਗਰੋਹ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਅਸਲੇ ਸਣੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਜਲੰਧਰ: ਕਮਿਸ਼ਨਰੇਟ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜੱਗੂ ਭਗਵਾਨਪੁਰੀਆ ਗਰੋਹ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਤਿੰਨ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ ਛੇ ਕਾਰਤੂਸ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਵਪਨ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੱਗੂ ਭਗਵਾਨਪੁਰੀਆ ਗਰੋਹ ਦੇ ਗੈਰਸਟਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਰਬਨ ਅਸਟੇਟ ਫੇਜ਼-1 ਦੇ ਨੇੜਿਓਂ ਲਲਿਤ ਉਰਫ ਲੱਕੀ ਵਾਸੀ ਗੜਾ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ

ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਣਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ-7 ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਲਲਿਤ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਿਖਿਲ ਉਰਫ ਭੋਲੂ ਅਤੇ ਪਾਰਸਦੀਪ ਦੇ ਨਾਲ 14 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਰਾਜਦੀਪ ਸੇਠੀ ਉਰਫ ਵੀਨੂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸਾਹਿਲਪ੍ਰੀਤ ਉਰਫ ਸੋਹੀ, ਅਭੀ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸੰਜੂ ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਿਖਿਲ ਅਤੇ ਪਾਰਸਦੀਪ ਫਰਾਰ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਫਰਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਰੈਨਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

Matrimonials

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Looking for Educated Girl for 30 year old, Engineer Ramgharia Sikh Boy, Height 5-7 Canada Citizen. Works with planes. Girl can be from Canada or USA. Please Contact: (559) 801-5475 (USA) or WhatsApp at +919592062095 (India). 17-18

Looking for Suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match in USA/CANADA for our well settled boy (US Citizen), July 1994 born in Ludhiana 5'3" , residing in Michigan (Canton). Bachelors degree holder and currently working as a Embedded Software Engineer. please call us at : +17348001448 17-20

Affluent Sikh family seeks a beautiful, well-educated, Gursikh, Jat, family-oriented girl for a Keshdhari and Turban wearing boy. Height 6'-2" and Sr. Network Engineer, June 1994 Born and Raised in Michigan, USA. Preferred USA/Canadian born/raised girl. Call/Whatsapp: +1-586-873-3444 17-20

USA based Gursikh Arora family looking for suitable match for their turbaned, divorced son, 35 yrs., 5'9", MS engineering. He does not drink, smoke. Works for a reputed company in health care sector. He earns six figure salary. Owns house in US, commercial, residential property in India. Caste no bar. Please email: utakecare2@yahoo.com or call 1-618-402-4269 16-19

Looking for a Bride for American Citizen Ramgarhia Sikh boy divorced from short marriage, no kids, born in 1984, height 5'10". Looking for American citizen or green card holder girl. Contact us at: 510-200-1772 or E-mail: binnumunday@gmail.com 15-18

Jatt sikh family from Samrala, Ludhiana, looking for a suitable match for their Amritdhari son. 24 years old , Height- 6.2". Education- 2 year Business management diploma from Humber college, Toronto, Canada. Boy is Living in Canada and Working in Canada, USA. Taya ji (Michigan, USA), Contact : +1 (586) 864-3453. *Please contact only from The USA. 05-08

Qualified compatible match for Sikh Khatri postgraduate IT engineer boy, Nov 86 born 5'8" working near New York on H1B. Green card under process. Father retired as Chief Manager from bank in India. Educated Punjabi family. Please contact us at: M +1 315 849 6562, Whatsapp +91 8860131363 or E-mail: richiewalia@gmail.com 05-08

California settled Grewal Jatt Sikh family seeking compatible match for their US born, Kesdhariboy 27,5'9" son, well versed in both cultures. The boy is Bachelors degree holder and currently working in IT. Please call us at: E-mail- kamk1837@gmail.com or Whatsapp: 1-209-302-4376

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Ramgarhia Sikh family seeks a suitable match in USA for their USA Citizen well settled daughter, August 1990 born in Ludhiana 5'2" , residing in Michigan (Canton). Working as a Nursing Assitant in University of Michigan Hospital. Please call us at : +17348001448 or Email :binnumunday@gmail.com 17-20

Hindu/Sikh nai family looking for a suitable match for their beautiful daughter US Citizen, 26years, 5'6" Dentist DMD degree and now working as a Dentist. Family and sibling are US citizen. Please Contact us at 516-510-9744 17-20

Rajput family looking for a suitable match for their USA Citizen daughter 29, 5'-3" beautiful, family oriented, bachelors of Science in Biology and Psychology. MBA in Healthcare Management. Working as Senior Project Manager in Oncology Research. The boy must be from the USA (Citizen, Green card or H1b visa holder), professionally qualified, good-natured & well settled. Serious enquiries only. Please do Text Message at 630-746-9793 17-20

Ramgarhia Sikh family is looking for a suitable match for their Canadian PR daughter 31, 5'-8" beautiful, family oriented, graduated in M.B.A (Canada). The boy must be from USA or Canada, professionally qualified, well settled, and with good family values. Serious enquiries only. Please respond to hunjan.inders@gmail.com with biodata. 16-19

ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਟੈਕਸਸ ਵਿਚ ਹੋਟਲ 'ਚ ਸਫਾਈ, ਲੈਂਡਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਅਤੇ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨਿਸਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੋੜੇ (ਪਤੀ-ਪਤਨੀ) ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ। ਰਹਿਣ ਲਈ ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ:
ਰੀਨਾ ਫੋਨ: 408-981-1501

ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਰੋਲਿੰਗ ਮੀਡੋ ਵਿਚ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸ਼ਿਫਟ ਲਈ 7 ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਟਾਈਮ ਕੰਮ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲ।

ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ:
ਮੈਕਸ ਸ਼ਾਅ ਫੋਨ: 312-505-7272

Look for AM shift Cashier

Look for AM shift Cashier for 7 days in rolling meadows IL. Many hours available. Part time or full time available Willing to train but experience preferred.

Please call or text: Max Shaw 312-505-7272

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

Etihad, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

For Emergency
Call anytime at
847-436-9010

EARLY BIRD SALE!!!!

Domestic fares
available

UMA TRAVELS

2541 W. Devon Ave.,
Chicago, IL 60659

For Delhi Amritsar-Bombay Ahmedabad,
Hydrabad-Madras

Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

ਢੀਡਸਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਧਾਈਆਂ

ਸੰਗਰੂਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰ ਸੰਗਰੂਰ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਝੁੰਦਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਗੇ ਅਤੇ ਘਰ ਬੈਠ ਜਾਣਗੇ।

ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਢੀਡਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਸਨ, ਅਕਾਲੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਝੁੰਦਾ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਢੀਡਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹੇ ਆਏ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਟਿਕਟ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ, ਜੇ

ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ: ਪਰਮਿੰਦਰ

ਸੰਗਰੂਰ: ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਮੁਬਾਰਕ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਝੁੰਦਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਗੇ, ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਘਰ ਬੈਠ ਜਾਣਗੇ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ ਹਾਂ, ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ।" ਢੀਡਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੁਆਫੀ ਤੇ ਗਲਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ।" ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰਵੇਂ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਢੀਡਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੰਯੁਕਤ ਨੂੰ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਨ ਦੇ

ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਰਵਾਇਤਾਂ, ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਾਰਟੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਥ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡਿਆ: ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਬਟਾਲਾ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਦੀ। ਡਾ. ਚੀਮਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਲਕਾ ਕਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇੰਚਾਰਜ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੀ ਇਕ ਚੋਣ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਚੀਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਰਿਪੋਰਟ ਲਾਗੂ ਕਰ ਕੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ (ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ.) ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇਣ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਬੰਦ ਕਰਨ, ਸਾਲ 2019 'ਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਕੀਤੇ ਐਲਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਚੁੱਕੇ ਸਿਆਸੀ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ

ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੀ।

ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਟੋਹੀ

ਜਲੰਧਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਟੋਹੀ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਇਕਸੁਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਆਬੇ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਮੁੜ ਜਾਨ ਪੈਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵੱਧ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਉਥੇ ਪਾਰਟੀ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਹੋਣ ਵੱਲ ਵੀ ਵਧੇਗੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੇਪੀ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਵਿਜੈ ਸਾਪਲਾ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ

ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਵੀ ਵੱਡੇ ਬਾਦਲ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯਤਨ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਟੀਨੂੰ ਦੇ 'ਆਪ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟੀਨੂੰ ਦੇ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਵਰਕਰ ਤੇ ਆਗੂ ਖੁਸ਼ ਹਨ।

13 ਲੱਖ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਮਿਲੇ: ਸ਼ਰਮਾ

ਘਨੌਰ: ਪਟਿਆਲਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਨ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਅਤੇ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਆਗੂ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੱਲਦੇ 14 ਲੱਖ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 13 ਲੱਖ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੇਲੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਆਪ' ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ? ਐਨ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਘਨੌਰ ਦੇ ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖਪੁਰਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸ਼ੇਖਪੁਰਾ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਕਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਰੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਪ੍ਰਨੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹਲਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਗਰ ਦੀ ਇਸ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਵੀ ਚੁੱਕਣਗੇ।

ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨੇ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਹਲਕਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ ਜੋ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਚੌਹਾਨ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ

ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਾਹਰਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦਾ ਚੋਣ ਮੁੱਦਾ ਭਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਸਪਾ ਨੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਨਵੀਂ ਚੁਣੌਤੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਤੇ ਵਰਕਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੇ 9 ਹਲਕਿਆਂ

ਵਿਚ ਚੋਣ ਰੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਉਠਾਉਣਗੇ। ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਇੰਜ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਮਜੇਤਰਾ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਬਸਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੱਤ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ

ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਛੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਜਲਦ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਸਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਮਜੇਤਰਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਮਜੇਤਰਾ ਮਹਾਸ਼ਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਮਹਾਸ਼ਾ ਏਕਤਾ ਮੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਸਪਾ ਦੇ

ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਬੂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਜੀ ਵੇਲੇ 1985, 1989, 1992 ਅਤੇ 1996 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਮਹਾਸ਼ਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਧਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵਾਰ ਚੋਣ ਲੜਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ 30 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਬਸਪਾ ਨੇ ਮੁੜ ਤੋਂ ਮਹਾਸ਼ਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਲਕਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇਸ ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਚਿਹਰੇ ਅਨਿਲ ਜੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਾਲ 1996 ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਸੀਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਭਾਜਪਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵੋਟਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹਲਕੇ ਦਿਹਾਤੀ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯਤਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਨਿਲ ਜੋਸ਼ੀ ਪਹਿਲਾਂ

ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ: ਜੋਸ਼ੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਅਨਿਲ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਆਗੂ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇ ਕੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆਈ.ਟੀ. ਹੱਬ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਹ ਟਾਟਾ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਸਟੇਡੀਅਮ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਨ। ਉਹ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਵਾਰ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉਤੇ ਜੇਕਰ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਲ 1952 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2019 ਤੱਕ 20 ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਉਪ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ 13 ਵਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ

ਅਤੇ ਛੇ ਵਾਰ ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 100 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਇਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਇਕੱਲਿਆਂ ਚੋਣ ਲੜਨਾ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚਣ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਮਗਰੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕੱਲਿਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵੇਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ: ਦਲ ਬਦਲੂਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਕਸਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਔਖੇ

ਰਾਜਪੁਰਾ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਟਕਸਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਤੋਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਬਗਾਵਤ ਠੱਲ੍ਹਣ ਲਈ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਦਖਲ
ਪਟਿਆਲਾ: ਪਟਿਆਲਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਬਗਾਵਤ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਣ ਲਈ ਸਾਬਕਾ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਗੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਕੇ ਮਾਮਲਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੁਖਪਾਲ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਪੁੱਜ ਕੇ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਟਿਆਲਾ 'ਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਹਲਕਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਜਾਣਗੇ।

ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕੰਬੋਜ ਲਈ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਗੇ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਾ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਡਾ. ਗਾਂਧੀ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਨੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਟਕਸਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗੱਦਮਾਜਰਾ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਸੁਤਰਾਣਾ, ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਰਿੰਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਲਾ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸਮਾਣਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜ ਵਿਸ਼ਣੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਿਲਾ ਵਿੰਗ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਡਾ. ਗਾਂਧੀ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ: ਫੂਲਕਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬੰਜਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਟਿਆਲਾ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ. ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ. ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਅਚਾਨਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੁਲੌਂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੇ ਤੇਵਰ ਸਖ਼ਤ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚੋਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੁਅੱਤਲ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲਾਡੀ ਬਠਿੰਡਾ, ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵੇਰਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸ਼ੈਰੀ ਰਿਆਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਲਾਲੀ ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਹਿਸ ਵੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾਹੀਆ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਕਮੱਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਜੋ ਸਮਰਥਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਡ ਬਹਾਲ ਕਰੇ ਤੇ ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਵੇ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ 500-500 ਫੁੱਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 10-15 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ

ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅੱਗੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੰਜਰ ਹੋ ਰਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਅੱਕੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨੇ ਜਨ ਸੇਵਾ ਡਰਾਈਵਰ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਈ

ਬਠਿੰਡਾ: ਡਰਾਈਵਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ 'ਜਨ ਸੇਵਾ ਡਰਾਈਵਰ ਪਾਰਟੀ' (ਜੇ.ਡੀ.ਪੀ.) ਬਣਾਈ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਵੀਨ ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਪਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਪਣਾ ਕਾਜ ਸੰਵਾਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇਸ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ 3200 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰੀਬ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 'ਰਿਸ਼ਵਤ' ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਸ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. 'ਚ ਵੀ ਉਹ ਲਗਭਗ 5 ਫੀਸਦ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਗਤੀ ਨੂੰ ਚੱਲਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਡਰਾਈਵਰ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੁਰਾ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਫਨਕਾਰਾਂ, ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਤਰੇਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਬੋਰਡਾਂ 'ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਲੁਧਿਆਣਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਬਦਲਦਿਆਂ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਬੋਰਡਾਂ 'ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਫੋਟੋ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਬਿੱਟੂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦੇ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਦਰਅਸਲ, ਰਵਨੀਤ ਬਿੱਟੂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ

ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਸਵਰਗੀ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵੀ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿੱਟੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਗਾਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੋਟੋ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੇਪੀ ਨੱਦਾ, ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਜਨੀਸ਼ ਧੀਮਾਨ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਰੋਧ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੰਸ ਰਾਜ ਹੰਸ ਦਾ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ

ਮੋਗਾ: ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਾਖਵਾਂ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੰਸ ਰਾਜ ਹੰਸ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਰੋਹ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੰਸ ਰਾਜ ਹੰਸ ਅੱਜ ਬਾਘਪੁਰਾਣਾ ਵਿਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਆਗੂ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਰੋੜੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਸਾਨ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਡਟ ਗਏ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਰੀਬ ਦੋ ਦਰਜਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੱਡੀਆਂ 'ਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਬਾਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਗਰਵਾਲ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਜੇ, ਜਿੱਥੇ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਏਕਤਾ ਉਗਰਾਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੈਦੋਕੇ, ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਆਜ਼ਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇੰਦਰਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੋ ਰੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਦਿਖਾ ਕੇ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਰੀਬ 30 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੇ 'ਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਹੰਸ ਰਾਜ ਹੰਸ ਮੋਗਾ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਜੇ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਥੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ

ਦੇ ਆਗੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਦੇਕੇ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਾਲੀ ਸਣੇ ਬੀਕੇਯੂ ਕਰਾਂਤੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਕਰੀਬ 20 ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਬਾਣੇ ਸਦਰ ਅੰਦਰ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਏਕਤਾ ਉਗਰਾਹਾਂ ਆਗੂ ਬਲੇਰ ਸਿੰਘ ਘਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਘਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬਾਣਾ ਸਦਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲੇ

ਤੱਕ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੇ ਰਿਹਾਅ ਨਾ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਣਾ ਸਦਰ ਅੱਗੇ ਮੋਗਾ-ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਕੌਮੀ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਕਾ ਜਾਮ ਕਰਨਗੇ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੱਖੀ ਤੇ ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਆਉਣ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨੀ ਮੰਗਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਵਾਲ ਕਰਨ।

Punjab Times
Established in 2000
25th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Att. Editors:
Jaspreet Kaur
Amrit Pal Kaur

Photographer
Kamaljit Singh Viridi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists
Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur

Corrpondents
California
Ashok Bhaura
Detroit, MI
Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਘੜੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਘੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 9 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਟਕਰਾਅ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਸਟੈਂਡ

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵਤਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਤਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਰਮਪਾਲ ਕੌਰ ਮਲੂਕਾ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੰਸ ਰਾਜ ਹੰਸ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭਏਗਾ, ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਧਿਰਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ

ਐਤਕੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਖਾਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਣਗੇ। ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪੁਸ਼ਿਕੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦਿਹਾੜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਫੋਕਸ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲਿਤ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟੋਕ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਜਥਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪਰਤਿਆ

ਅਟਾਰੀ: ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਗੁਰੂਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਜਥਾ ਅਟਾਰੀ ਸਰਹੱਦ ਰਸਤਿਆਂ ਪਰਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਥੇ ਨਾਲ ਗਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ (ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ) ਵਿਖੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵਿਸਾਖੀ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਾਹੌਰ

ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ: ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਮੌਤ

ਬਟਾਲਾ: ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਲਈ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਗਏ ਬਟਾਲਾ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਰਸੂਲਪੁਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਟਰਾਲਾ ਪਲਟਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਟਰਾਲਾ ਚਾਲਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਟਰਾਲਾ ਇਕ ਫਲਾਈ ਓਵਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਗਿਆ ਤੇ ਹਾਦਸੇ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪੀੜਤ ਪਿਓ ਨੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਦੇਹ ਪੰਜਾਬ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ ਨਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਫਾਹਾ ਲਿਆ

ਖੰਨਾ: ਇਥੋਂ ਦੇ ਧਰਮਪੁਰਾ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਫਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲਈ। ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਰਵੀ (35) ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ ਨਾ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਵੀ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ

ਵਿਖੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਦੋਵਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਕਿ ਸਥਿਤ ਸਿੱਖ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਪਾਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੀਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਨਿਊਜ਼ ਦੇ ਲੋਗੋ ਨੂੰ ਭਗਵਾਂ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਜਨ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਸੇਵਾ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਨਿਊਜ਼ ਨੇ ਆਪਣਾ ਲੋਗੋ ਲਾਲ ਤੋਂ ਭਗਵਾਂ ਰੰਗ 'ਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਭਾਜਪਾ ਪੱਖੀ' ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੀ.ਡੀ. ਨਿਊਜ਼ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਗੋ ਲਾਲ ਤੋਂ ਭਗਵਾਂ ਰੰਗ 'ਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਗਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰੀ ਅਨੁਰਾਗ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਗਵੇਂ

ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1982 'ਚ ਵੀ ਇਸੇ ਰੰਗ ਦੇ ਲੋਗੋ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਈ.ਟੀ. ਸੈੱਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅਮਿਤ ਮਾਲਵੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਪਤੜਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਹਮਾਇਤ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਹੋਈਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ

ਮਾਨਸਾ: ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਸਣੇ ਐਲਾਨੇ ਹੋਏ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੁਣ ਮਰਹੂਮ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਰੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਲਕੋਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਸਣੇ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਲੱਬਾਂ ਸਣੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰਨ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਇੱਥੋਂ ਐਲਾਨੇ ਉਮੀਦਵਾਰ

ਮਲੇਸ਼ੀਆ: ਦੋ ਫੌਜੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਆਪਸ 'ਚ ਟਕਰਾਏ, 10 ਮੌਤਾਂ
ਕੁਆਲਾਲੰਪੁਰ: ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਦੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਫੌਜੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਆਪਸ 'ਚ ਟਕਰਾਅ ਕੇ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਵਾਰ ਸਾਰੇ 10 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹਾਦਸਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਉੱਤਰੀ ਪੇਰਾਕ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦੀ 90ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੇ ਜਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਨੇਵੀ ਬੇਸ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦੀ 90ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਆਪ' ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿੱਖੇ ਸਵਾਲ

ਮਾਨਸਾ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਨੋਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਕਤਾ ਡਕੱਦਾ) ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਸੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਗਏ। ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਖੁੱਡੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਰਾਜਸੀ ਸਮਾਗਮ ਆਮ ਵਾਂਗ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਆਗੂ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਭੈਣੀਬਾਘਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੁਲਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਸਲਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿੰਡ ਕੁਲਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਉਪਰ ਜੀਪ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਮਰਦਾਰਾਂ

ਖਿਲਾਫ਼ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸਗੋਂ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਾਇਲੋ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਕਣਕ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤੋਂ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਘੇਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਵੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਖੁੱਡੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਭੇਜੇਗਾ ਅਮਰੀਕਾ: ਜ਼ੈਲੈਂਸਕੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਅ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਹਾਇਤਾ ਪੈਕੇਜ ਲਈ ਸੈਨੇਟ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਬਹੁਤ ਲੜੀਦੇ ਹਵਾਈ ਰੱਖਿਆ ਹਥਿਆਰ ਭੇਜੇਗਾ। ਇਸ ਪੈਕੇਜ ਵਿਚ ਯੂਕਰੇਨ ਲਈ 61 ਅਰਬ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਜ਼ੈਲੈਂਸਕੀ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਐਕਸ' ਉੱਤੇ ਪੋਸਟ ਰਾਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਹਾਇਤਾ ਪੈਕੇਜ ਵਿਚ ਤੋਪਖਾਨੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੀਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਰਜੁਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮਾਈਕਲ ਗਾਗੋਵਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਬੁਲਾਈ ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਰਮਪਾਲ ਕੌਰ ਮਲੂਕਾ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਦਾ ਚੋਣ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਜਵਾਹਰਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਖਾ ਸਿਧਾਣਾ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਹਮਾਇਤ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਚੁੱਪ ਵੱਟੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ	ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ	ਰਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੌਤਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ	ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੇਟ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੁਫਤ 'ਮੈਡੀਕਲ ਜਾਂਚ ਕੈਂਪ' ਲਾਇਆ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਲੀਨਿਕ ਵਲੋਂ ਲੰਬੇ ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਮੈਡੀਕਲ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੁਫਤ 'ਮੈਡੀਕਲ ਸਿਹਤ ਕੈਂਪ' ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜ ਨਰਸਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜਨਰਲ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ, ਰਿਊਮੈਟੋਲੋਜੀ, ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ, ਪੇਨ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ, ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਬਾਲ ਚਿਕਿਤਸਕ, ਕਾਰਡੀਓਲੋਜੀ, ਨਿਊਰੋਲੋਜੀ, ਓਪਟੋਮੀਟਰੀ ਅਤੇ ਫਾਰਮੇਸੀ 'ਚ ਮਾਹਿਰ 15 ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ ਕੀਤਾ।

ਇਸਦੀ ਪਹੁੰਚਯੋਗਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਿਹਤ ਬੀਮੇ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਫਤ ਮੈਡੀਕਲ ਕਲੀਨਿਕ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਤੋਂ 11 ਵਜੇ ਤੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਡਾ: ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਨੰਦ, ਡਾ: ਨਵਦੀਪ ਭੱਟੀ, ਡਾ: ਨੈਨਾ ਬਾਤਿਸ, ਡਾ: ਜਸਵਿੰਦਰ ਚਾਵਲਾ, ਡਾ: ਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰੀਤ ਬਜਾਜ, ਡਾ: ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਰਕ, ਡਾ: ਐਨੀ ਬਜਾਜ, ਡਾ: ਨੀਲ ਚੰਡੇਕ, ਡਾ: ਨਵਜੀਤ ਸੰਘੇਤਾ, ਡਾ: ਰਮਨ ਭਾਖੜੀ, ਡਾ: ਰਿਤੁ ਤਲਵਾੜ, ਡਾ: ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਗਿੱਲ, ਡਾ: ਹਰਗੁਰਮੁਖ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ: ਧਰਮ ਬੈਂਸ, ਅਤੇ ਡਾ: ਅਮਰਜੀਤ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਹੋ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਹ ਕੈਂਪ ਮਿਹਨਤੀ ਨਰਸਿੰਗ ਸਟਾਫ ਨੀਤੂ ਕੌਰ, ਗਗਨ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਆਂਚਲਪ੍ਰੀਤ ਕਾਹਲੋਂ, ਕਾਰਲੀਨ ਵੈਨ ਜਾਰਸਵੇਲਡ, ਦੇ ਅੱਟੋਟ ਸਹਿਯੋਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਨਮੋਲ ਰਹੀ। ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ, ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਲੁਕਾਸ ਨੇ ਵੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਲੀਨੋਇਸ ਕਾਲਜ ਆਫ ਓਪਟੋਮੀਟਰੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਮੇਲੇ ਲਈ ਵਾਧੂ ਸਰੋਤ ਲਿਆਏ ਗਏ। ਡਾ: ਨਵੀ ਅਤੇ ਡਾ: ਰਮਨ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਸਮੇਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਸਣੇ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਓਪਟੋਮੀਟਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਸਿਹਤ ਮੇਲੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਾਲ ਪਹਿਲ

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਲੀਨਿਕ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।

ਰੈਗੂਲਰ ਮੈਡੀਕਲ ਡਾਕਟਰ ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਅਨੁਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਲੀਨਿਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

ਸਰੀ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਇਆ

ਸਰੀ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਸਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਕੁ ਵਜੇ ਤੱਕ ਮੌਸਮ ਬਹੁਤ ਸੁਹਾਵਣਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਰੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ

ਗੂੰਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੇਸਰੀ ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਜਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਅਖਬਾਰ, ਪੈਂਫਲਿਟ ਵੰਡੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਗੁਲਾਟੀ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਲਿਮਿਟਿਡ ਸਰੀ ਦੇ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਲਾਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਾ ਕੇ

ਅਤੇ ਮੀਂਹ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮੱਠਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 128 ਸਟਰੀਟ, 82 ਐਵੀਨਿਊ, 124 ਸਟਰੀਟ, 76 ਐਵੀਨਿਊ ਅਤੇ 128 ਸਟਰੀਟ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਪਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ। ਸਰੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿੰਘ ਗੱਤਕੇ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੇ ਕੇਸਰੀ ਝੰਡੇ ਉਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਉਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਰੂਟ ਉਪਰ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ, ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਕਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਰੀ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਟੇਜਾਂ ਸਜਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੈਂਕੜੇ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਲਾਟੀ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ, ਨਾਮਵਰ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਜਰਨਲਿਸਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਚਾਹਲ, ਪ੍ਰੋ. ਸੁਭਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੁਲਾਰ, ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ, ਮਿਸਿਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਹਿਤਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸਤੀਸ਼ ਗੁਲਾਟੀ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ, ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਸੁਚਾਰੂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਕਰੇਨ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ ਵੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵਿਘਨ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਤਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। - ਹਰਦਮ ਮਾਨ

SANT BABA PREM SINGH JI SPORTS CLUB SOUTH BEND INDIANA

ਪ੍ਰਿਥਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੋੜੜਾ (ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ)

ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੱਲੂ (ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ)

ਮਰਹੂਮ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਵਲੋਂ ਲਾਇਆ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੁਣ 25 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ 'ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸਾਊਥਬੈਂਡ ਇੰਡੀਆਨਾ' ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਾਂ। ਸਾਡੇ ਕਲੱਬ ਵਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਰਹੇਗੀ।

ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖ਼ਲੀਲ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰੋ

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬੋਬੀ (ਸਲੇਮਪੁਰ)

ਬਬਲੂ ਬੈਂਬਨ ਹਾਰਬਰ

ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲੱਭਾ

ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਡੀ

ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੂਬੀ

ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਲੱਖਾ

ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਵਿੱਕੀ ਸਿੰਘ ਉਚਾ ਪਿੰਡ

ਗੁਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿੰਕੂ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿੰਕੂ

ਅਜੇਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੀਰਾਂਪੁਰ

ਨਿਰਮਲਜੀਤ ਰਿਚੀ

Dhillon Travel Plaza Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ **New & Used Tires**
Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph: 571-606-0829, 317-242-9936

ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਵਲੋਂ 'ਔਰਤ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇਵ ਦਰਦ ਅਤੇ ਕਥਾਕਾਰ ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬ ਨਾਟਸ਼ਾਲਾ ਵਿਖੇ 'ਔਰਤ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਤੋਂ

ਕੇਂਦਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਾਦ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਰਜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਵਿੱਤਰੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਥਾ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤ

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਡਾ. ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੇਂਦਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਿਮਾਨ

ਬਿਨਾਂ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦੇ ਸਵਾਗਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਕਥਾਕਾਰ ਦੀਪ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮੁੱਚੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਫੈਲੀਆਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਸਤੀ ਅਤੇ ਦਾਜ ਪ੍ਰਥਾ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਭਚਰਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਨਾਮਵਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਡਾ. ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਬਾਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਭਿਅਤਾਵਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜੀਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਬਹੁ-ਮੁੱਲੀਆਂ ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ, ਘਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਸੰਵਾਰਨ, ਨਿਖਾਰਨ ਅਤੇ ਜੀਉਣ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮੋਹਰੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਅਤੇ ਡਾ. ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਿਨਫਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਜੁਲਮ ਸਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਪੀੜੀ ਧਿਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੂਝਵਾਨ ਨਾਰੀ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਭਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੈਲਿੰਦਰਜੀਤ ਰਾਜਨ, ਮੱਖਣ ਕੁਹਾੜ ਅਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ।

ਸਭਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਦਕਿ ਡਾ. ਆਤਮ ਰੰਧਾਵਾ, ਡਾ. ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਹਰਪਾਲ ਨਾਗਰਾ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਸੀ, ਐਸ ਪਰਸੋਤਮ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਡਾ. ਗਗਨ, ਸੁਰਜੀਤ ਅਸ਼ਕ, ਕਮਲ ਦੁਸਾਂਝ, ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਸੌਧ, ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ, ਸੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਲਵਲੀਨ ਕੌਰ, ਨਿਰਮਲ ਕੋਟਲਾ, ਸੁਖਵੰਤ ਵੱਸੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਖਿਲਚੀਆਂ, ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਰਾਜ, ਸਿਮਰਜੀਤ ਸਿਮਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ।

Sher-E-Punjab Sports & Cultural Society Cincinnati (OH)

'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼', ਇਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ, ਸੁਭਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਨੂੰ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ' (ਓਹਾਇਓ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਅੱਗੇ ਵੀ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ।

Charanjit Singh Brar	Amrik Singh Tiwana	Harvinder Walia	Harinder Singh Kang	Gurpreet Singh Gill	Gurminder Sandhu	Palwinder Dhillon	Jaswant Singh Jassi	Vineet Gupta
Surjeet Singh Mavi	Amarjit Aggarwal	Pritampaul Singh	Paramjit Singh Garcha	Happy Matot	Narinder Pal Tatla	Gurnek Singh	Harvinder Kang Binda	Happy Mundi
Surinder Cheema	Sukhdev Singh Garcha	Surmukh Singh Kang	Pamma Dhillwan	Simranjit Malhi	Raj Sandhu	Surinder Pal	Guru Dharni	Goldi Mundi

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
ਇਕਾ ਬਾਣੀ ਇਕੁ ਗੁਰੁ ਇਕੋ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮਕੌਰਡਸਵਿਲ (ਇੰਡਿਆਨਾ)

8555 N 500 W, Mccordsville, IN 46055

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ 555ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ: ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੰਦਾ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਰਤਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਛਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੀਏ ਜੀ।

ਪ੍ਰੋ: ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੰਦਾ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

27 ਅਪਰੈਲ, ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ 7 ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ

28 ਅਪਰੈਲ, ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੇਸਬੁੱਕ ਜਾਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਨੰਬਰਾਂ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ

<https://www.facebook.com/groups/ggssusa>

317-597-6723, 463-701-7937, 317-599-0571

ਵਲੋਂ: ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ
ਵਰਤੇਗਾ।

ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਹੈਰੀਟੇਜ ਕਲੱਬ ਮਿਡਵੈਸਟ ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਪ੍ਰਧਾਨ

ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਖਜ਼ਾਨਚੀ

ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਜਸਰੂਪ ਸਿੰਘ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਮਾਂਗਟ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਬੇਬਾਕੀ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ 25 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ, ਸਮੂਹ ਸਹਿਯੋਗੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਵਧਾਈ ਦੀ ਪਾਤਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਹੈਰੀਟੇਜ ਕਲੱਬ ਮਿਡਵੈਸਟ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਲੋਂ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ।

ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਗਿੱਲ

ਦੀਪਾ ਬਠੇਸ਼ਾ

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਵਾਲੀਆ

ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ
ਬਠੇਸ਼ਾ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਠਾ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ

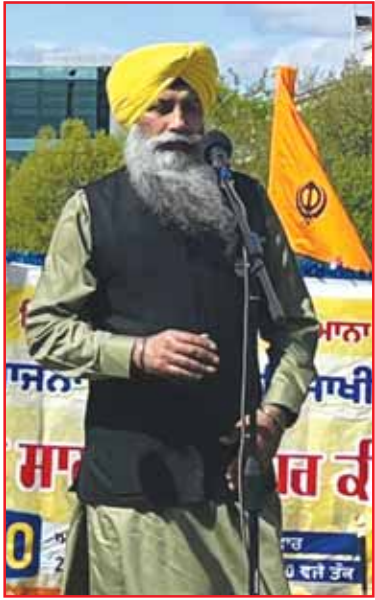
ਅਮਰਜੀਤ ਬਠੇਸ਼ਾ

ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਚੀਮਾ

ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

ਇੰਡੀਆਨਾਪੋਲਿਸ: ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

10ਵਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ

ਹੋਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਅਪਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਵਿਸਾਖੀ 'ਤੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕੱਢਿਆ ਹੈ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਾਰਕ 55ਈਸਟ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਸਟਰੀਟ ਇੰਡੀਆਨਾਪੋਲਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਪਾਲਕੀ ਰੂਪੀ ਫਲੋਟ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਪੰਜ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛਿੜਕਾਓ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੱਤਕੇ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਗੱਤਕੇ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰ ਸਿੰਘ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸਨ ਤੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਸੰਗਤਾਂ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਜਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੁਝਾਰੂ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਜਿੱਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਵੱਡੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ

ਵੱਖ ਸਟਾਲਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਵੱਡੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਇੰਡੀਆਨਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਉਹਾਇਓ ਤੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਟੇਟਾਂ 'ਚੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਨਗਰ

ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵੱਡੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਝੰਡੇ ਝੂਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸਟੇਜ ਵੀ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਗਈ। ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਜਥੇ ਨੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ।

ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਕੌਮੀਘਰ ਖਾਲਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਉਥੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕੌਮੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਸਰੂਫ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਦਲ ਬਦਲੂਆਂ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸਿੱਖ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਦਾ ਵਲੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਖਾਲਸਤਾਨ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਲਈ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਵੋਟਾਂ 'ਚ ਵੱਧ ਵੱਧ

ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਾਲਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਝੁੰਡ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਵੱਖ ਵੱਖ

ਤੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿਚ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਲੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਗਿਆ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਝੱਲਦੀ ਹੋਈ ਕੌਮ ਜੋ ਡੂੰਘੀ ਖੱਤ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਬੂਲ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਚਾਰਾਜੋਈ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਲਾਮੀ ਕਬੂਲਣ 'ਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਕੌਮੀ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ, ਫਾਇਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੇ ਇੰਡੀਆਨਾਪੋਲਿਸ ਸਿਟੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਲੋਂ ਇੰਡੀਆਨਾ ਸਟੇਟ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨਾਲ ਸੰਬਧਤ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫੀਸਰ, ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਫਾਇਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਉਚ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

-ਰਿਪੋਰਟ: ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ

GoldenKey LENDING

Grow your business with our Strategic

COMERCIAL LOAN SOLUTIONS

Partner with us for expert guidance and support

Contact Us at

317-620-4100

www.goldenkeylending.com

We speak your Language

English • ਪੰਜਾਬੀ • ਹਿੰਦੀ • اردو

325 S. College Avenue, Indianapolis, Indiana 46202

NMLS 147421

Corporate NMLS# 68434
AZ License# BK-0945946

Sistar Mortgage

A Nationwide Lender

Over 2 Decades of experience providing high level servicing for new and experienced borrowers!

Residential and Commercial Loans

Available In Most States!

Special loan programs for:

- Jumbo Loans
- Self Employed and with a work permit
- Business loans with or without property

(734) 330-8859

balbir.grewal@sistarmortgage.com
balbirgrewal.sistarmortgage.com
<https://www.nmlsconsumeraccess.org>

Singh Tax & Accounting Services LLC.

Individual & Business Taxes, Accounting, Payroll & Financial Consulting Services.

Services: Individual & Small Businesses Tax Filing, Tax Planning, Set up of new Businesses, IRS Audit representation & Amended Tax Returns

Ph: 248-982-2036

Office Locations

Michigan: 36167 Ford Rd. Westland, MI 48185
Minnesota: 6043 Hudson Rd, Suite#399A Woodbury, Minnesota 55125

Email : STS2021@SinghTaxServices.com;
www.SinghTaxServices.com

Mohan Singh
 Master in Taxation.
 IRS Enrolled agent,
 Notary Public

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਫਸਲ ਉਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਹਿਰ ਵਰ੍ਹਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਮੀਂਹ ਤੇ ਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਕਣਕ ਦੀ ਪੱਕੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਫਸਲ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਣਕ ਦਾ ਝਾੜ ਘਟਣ ਦਾ ਖਦਸਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੀਂਹ ਤੇ ਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਮੋਗਾ ਅਤੇ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਰੀਬ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਫਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਕਰੀਬ ਇਕ ਦਰਜਨ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਮੂਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ।

ਅਸਮਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਡਿੱਗਣ ਕਰ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲਗਭਗ ਡੇਢ ਤੋਂ ਦੋ ਏਕੜ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਸੜੀ ਹੈ। ਵਿਗੜੇ ਮੌਸਮ ਕਾਰਨ ਜਿੱਥੇ ਵਾੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਣਕ ਦੀ ਆਮਦ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ। ਉਧਰ ਖਰੀਦ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਈ ਫਸਲ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਠਿੰਡਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਜਲੰਧਰ,

ਮਾਨਸਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮੋਗਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਤੇ ਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਮੰਡੀਆਂ 'ਚ ਕਣਕ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦਾ ਝਾੜ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਐਤਕੀ 132 ਲੱਖ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਫਸਲ ਆਉਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ 161 ਲੱਖ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਆਸ ਸੀ। ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਖਰੀਦ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਸਤ ਰਫਤਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਬਾਰਸ਼ ਦੀ ਝੰਝੀ ਫਸਲ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਖਰਾਬੇ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮੰਗਿਆ

ਬਠਿੰਡਾ: ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਕੜਾ)-ਉਗਰਾਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਕਣਕ, ਸਰ੍ਹੋਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਬਿਤ ਗਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋਈ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਖਰਾਬੇ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਸਬੰਧੀ ਸਿਰਫ਼ ਐਲਾਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਮੋਗਾ 'ਚ ਸੈਂਕੜੇ ਏਕੜ ਪੱਕੀ ਫਸਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਰ ਦਾਣੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰਾਂਗੇ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਾਰਸ਼ ਤੇ ਗੜੇਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਆਫ਼ਤ ਮੌਕੇ ਕਿਸਾਨੀ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲੈਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਦਾਣੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੀਂਹ, ਝੱਖੜ, ਹਨੇਰੀ, ਤੂਫ਼ਾਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਆਵੇ, ਇਸ ਅੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾਂਗਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇਗੀ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਰਨਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੜੇਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਗਵਾੜਾ ਵਿਚ ਤੂਫ਼ਾਨ ਆਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੋਗਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਿੰਘੇਵਾਲਾ ਦੀ ਮੰਡੀ

ਵਿਚ ਫਸਲ ਭਿੰਨ ਗਈ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਗਦੇਵ ਕਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਗੜੇਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਦੇ ਅਮਰਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਗੜੇਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮੀਂਹ ਤੇ ਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਕਣਕ ਦੀ ਵਾੜੀ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਮੌਸਮ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਮੋਗਾ ਤੇ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਬੇਮੌਸਮੇ ਮੀਂਹ ਤੇ ਗੜੇਮਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਕਣਕ ਦਾ ਝਾੜ ਘਟਣ ਦਾ ਖਦਸਾ ਵੀ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਰਾਬ ਮੌਸਮ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ

ਸੰਗਰੂਰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਝੜਪ, ਦੋ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ

ਸੰਗਰੂਰ: ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਤੇ ਹਵਾਲਾਤੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਈ ਖੂਨੀ ਝੜਪ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲਾ ਰੈਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ, ਸਿਵਲ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟੀ ਰੱਖਿਆ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਰੂਰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਦੋ ਸ਼ਾਮ ਕੈਦੀਆਂ/ਹਵਾਲਾਤੀਆਂ ਦੀ ਝੜਪ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ 'ਚ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਚਾਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਨਕ ਸਿਵਲ

ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਦੋ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਰਡ 'ਚ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਡਾ. ਕਰਮਦੀਪ ਕਾਹਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੈਦੀਆਂ/ਹਵਾਲਾਤੀਆਂ ਮੁਹੰਮਦ ਹਰੀਸ਼, ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼, ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮੁਹੰਮਦ ਹਰੀਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਰੈਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮਾਣਹਾਨੀ ਕੇਸ: 'ਆਪ' ਵਿਧਾਇਕਾ ਵੱਲੋਂ ਸਮਰਪਣ

ਮੋਗਾ: ਇਥੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਵਿਧਾਇਕਾ ਡਾ. ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਮਾਣਹਾਨੀ ਕੇਸ ਵਿਚ ਰਾਧਿਕਾ ਲਿਖੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦਰਜਾ ਪਹਿਲਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ 30 ਮਈ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕਾ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕਾ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਵਾਰੰਟ

ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 30 ਮਈ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਿਧਾਇਕਾ ਡਾ. ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ 'ਤੇ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ ਬਰਾੜ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ੀ ਪੀਏ ਬਣ ਕੇ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਵਿਧਾਇਕਾ ਮੁਤਾਬਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਨੰਬਰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਖ਼ਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਸਥਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵਿਧਾਇਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਧਾਇਕਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 12 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ ਬਰਾੜ ਉਥੋਂ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਸਹੀ ਪਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਮੋਹਨਜੀਤ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਕਵੀ ਡਾ. ਮੋਹਨਜੀਤ ਇਸ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਏ। ਮੋਹਨਜੀਤ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰੇਨ ਸਟਰੋਕ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਇਲਾਜ ਚੱਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਇਲਾਜ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਇਥੇ ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੋਹਨਜੀਤ ਦਾ ਜਨਮ 7 ਮਈ 1938 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅਦਲੀਵਾਲਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਡਾ. ਰੇਣੂਕਾ ਸਿੰਘ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ, ਨਾਵਲਕਾਰ ਨਛੱਤਰ, ਨਾਟਕਕਾਰ ਡਾ.

ਸਵਰਾਜਬੀਰ, ਰਾਵੇਲ ਸਿੰਘ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੁਲਬੀਰ ਗੋਜਰਾ, ਡਾ. ਰਵੀ ਰਵਿੰਦਰ, ਬਰਜਿੰਦਰ ਨਸਰਾਲੀ, ਲੇਖਿਕਾ ਅਮੀਆ ਕੰਵਰ, ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਵਿਰਦੀ ਤੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾ, ਅਨੁਵਾਦ ਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪਤਨੀ ਤੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਬਦਲੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ (2018), ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਪਰਿਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਵ ਪੁਰਸਕਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਕਵਿਤਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਤੇ ਪਰਮ ਸਾਹਿਤ ਪੁਰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤੀ ਕਲਾ ਪਰਿਸ਼ਦ ਕੋਲਕਾਤਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

'ਆਪ' ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਹੂੰਝਾ ਫੇਰੇਗੀ: ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਪਿੰਡ ਬਾਹੋਵਾਲ 'ਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਡਾ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਚੌਬੇਵਾਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਚੋਣ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ। ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਹੂੰਝਾ ਫੇਰੇਗੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਜੇਕਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਰੋਕ ਲਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਹਿਮ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੀ ਡੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜੇ ਕੰਮ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਕੋਈ

ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ 'ਆਪ' ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੰਡ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੇਗੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਵੀ 'ਆਪ' ਹੀ ਜਿੱਤੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ 43 ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਘਰ

ਹੀ ਭਰੇ ਪਰ ਹੁਣ ਲੋਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਆਈ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਸੋਚਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਦੀ ਜਿੱਤ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਹਲਕੇ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਛੇਤੀ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਚੌਬੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ

ਮੋਦੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ: ਧਾਲੀਵਾਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਈ.ਡੀ. ਵਰਗੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਨੂੰ ਲਕਾਉਣ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਤੇ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੇਧਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੈਰਾਸੂਟ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੋਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਟੀ ਮੁਖੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 'ਆਪ'

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਇਸ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਾਉਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 27 ਅਪਰੈਲ, 2024

ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਸਿਆਸਤ

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਗੂ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਖਤ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਠੀਕਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਉੱਤੇ ਫਿਰਕੂ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਚੋਣ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ-ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ 'ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ' ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ 'ਘੁਸਪੈਠੀਆਂ' ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵੱਲ ਸੀ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੋਦੀ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 2006 ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਉੱਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੱਕ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੰਡ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੰਦਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੀ ਪੈਂਤੜਾ ਮੱਲਦਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲ ਰਵੱਈਆ ਬੜਾ ਨਰਮ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਖਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2019 ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਚੋਣ ਰੈਲੀ ਦੌਰਾਨ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਉਪਨਾਮ ਮੋਦੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ 'ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਇਕ ਨੇ ਰਾਹੁਲ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦਾ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮੋਦੀ ਕੀ ਗਾਰੰਟੀ' ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਆਗੂ ਇਕਦਮ ਫਿਰਕੂ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋਕਨੀਤੀ-ਸੀਐੱਸਡੀਐੱਸ ਦੇ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟਰਾਂ ਲਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮੁੱਦੇ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਝਟਕਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਲਈ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦੀ ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਹੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ 'ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਮੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਦਲਿਤਾਂ, ਪੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਆਸਥਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਨੁਮਾਨ ਚਾਲੀਸਾ ਸੁਣਨਾ ਵੀ ਗੁਨਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਐਤਕੀਂ ਜਿੱਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਅਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਉਧਮਪੁਰ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਤਾਂ ਦਿਵਾਇਆ ਪਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ? ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਇਕ ਦੇਸ਼, ਇਕ ਚੋਣ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਇਸ ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜੇ ਇਸੇ ਚਾਲ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਟੱਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਸਾ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਇਹ ਭੈ ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਦੰਗੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਉਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਐਤਕੀਂ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਏਗੀ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਹਾਰ ਦਾ ਡਰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗੇੜ

ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਭਾਰੂ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਿਰਕੂ ਪੱਤਾ ਹੁਣ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਂਝ, ਇਸ ਵਾਰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦਾਅ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਧਾਰ ਵਾਲੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੁੱਠਾ ਪੈਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਤਹਿਤ 21 ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ 102 ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਪੈ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਿੱਕਮ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਲਈ ਵੀ ਵੋਟਾਂ ਇਸੇ ਦਿਨ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਧਰਮ, ਜਾਤ ਦਾ ਪੱਤਾ ਖੇਡ ਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਲੁਭਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਗਰੀਬੀ, ਨਸ਼ੇ, ਮਿਆਰੀ ਸਿਹਤ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੇ ਚੋਣ ਏਜੰਡੇ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ। ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਆਪਣੇ ਬੀਤੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਧਾਰਮਿਕ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅੱਧੇ ਵੋਟਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ; ਭਾਵ, ਵੋਟ ਫੀਸ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਸਥਿਤੀ ਪੁਰਬੀ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੇ ਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜਿੱਥੇ ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਸਰੀ ਰਹੀ।

ਦਰਅਸਲ, ਕਬਾਇਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੰਦ ਅਤੇ ਚੋਣ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥ 'ਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਬੰਦ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਭਰਵਾਂ ਗੁੰਗਾਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਪਿਛਲੇ ਡੇਢ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 6 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ 4 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵੋਟਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 638 ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਵੀ ਵੋਟਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ 6 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ 20 ਸੀਟਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਬਣੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 20 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਜੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ 11 ਪੋਲਿੰਗ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਤੇ 22 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੋਲਿੰਗ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਝੜਪਾਂ ਵੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਨਜ਼ਰ ਆਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਕੂਚ ਬਿਹਾਰ ਸੀਟ ਲਈ ਹੋਈ ਚੋਣ ਦੌਰਾਨ ਟੀ.ਐੱਮ.ਸੀ. ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵਰਕਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਭਿੜ ਗਏ। ਵੈਸੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਉਲੀਕੀ ਸੱਤ

ਪੜਾਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿਚ ਦਮ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੰਮੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮੋਦੀ ਜੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਣ। ਵੈਸੇ ਲੰਮੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼

ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਚੋਣਾਂ ਨੇਪਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

21 ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਵੋਟਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸੀਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸੀਟ 'ਤੇ 'ਸ਼ਾਂਤਮਈ' ਵੋਟਾਂ ਪਵਾਉਣ ਖਾਤਰ ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਟੇਟ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਝੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੀਟ ਬਸਤਰ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ; ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਨੀਪੁਰ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ, ਪੁਡੂਚੇਰੀ, ਅੰਡੇਮਾਨ ਨਿਕੋਬਾਰ, ਲਕਸ਼ਦੀਪ ਸਮੇਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਅਤੇ ਸਿੱਕਮ ਦੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸੀਟ ਲਈ ਪੋਲਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਆਸਾਮ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਸੀਟਾਂ, ਬਿਹਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੀਟਾਂ, ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੇਘਾਲਿਆ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਦੋ ਸੀਟਾਂ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ 39 ਸੀਟਾਂ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀਆਂ 12 ਸੀਟਾਂ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ 8 ਸੀਟਾਂ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 6 ਸੀਟਾਂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 5 ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 102 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਟਾਂ ਉੱਪਰ ਭਾਵੇਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਲੀਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਹੀ ਚੋਣੀ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬੁਖਲਾਹਟ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। 2019 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ 102 ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ 39 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਉਹ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨਗੇ, ਉਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੰਡ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲਾ ਹੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਭਰਾਓ ਅਤੇ ਭੈਣੋਂ, ਇਹ ਅਰਬਨ ਨਕਸਲ ਦੀ ਸੋਚ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ-ਭੈਣੋਂ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ

ਮੰਗਲਸੂਤਰ ਵੀ ਬਚਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ, ਇਹ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਜਾਣਗੇ।" ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਉਕਤ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁੱਝ ਵੀ ਵੰਡਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਬਨਾਮ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲੀਡਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਹੀ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ ਪਰ ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਕਟਿਹਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ 'ਚ ਚੋਣ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੰਗੇ, ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤੀ ਪੱਤਾ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਿਰਕੂ ਪੱਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚਲੀ ਅਨੰਤਨਾਗ-ਰਾਜੌਰੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੋਣ ਲੜਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਕੇ ਉਸ ਸੀਟ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤੈਅ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦਾਅ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਧਾਰ ਵਾਲੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੁੱਠਾ ਪੈਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਭਾਈਚਾਰਾ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਪੂਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਵਕਤੀ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰਸੋਧ ਰੁਪਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਵਿਵਾਦ ਟਿੱਪਣੀ ਬਣੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਚੋਣੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਤੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਭਖਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਜਪੂਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣਾਏ ਰੁੱਖ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੁੱਟਬੰਦੀ ਦੀ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਯੋਗੀ ਅਦਿਤਿਆਨਾਥ, ਵਸੁੰਧਰਾ ਰਾਜੇ, ਰਮਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਕਈ ਸੰਕੇਤ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ 8 ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪੈ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ 8 ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ 26 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਪੈਣਗੀਆਂ ਪਰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਮੇਤ 'ਇੰਡੀਆ' ਗੱਠਜੋੜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਲੋਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਬਦਲ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਜਪਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਸੱਤਾ' ਵਿਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਹੀ ਸਰਗਰਮ ਹਨ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿੱਚੋਂ !

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਣ ਸਦਕਾ 'ਤੇਰਾਂ-ਜ਼ੀਰੋ' ਕਹਿ ਬਹੁਤ ਫੁੰਕਾਰਦੇ ਨੇ। ਪੰਜੇ ਵਾਲੇ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਪਏ ਲਗਦੇ ਆਉਂਦਾ ਦਿੱਲੀਓ 'ਰਾਹ' ਨਿਹਾਰਦੇ ਨੇ। ਸੱਜੇ ਖੱਬਿਆਂ ਹਾਥੀ ਵੀ ਨਾਲ ਸਮਝੋ ਲੱਗਜੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤਾਂਹੀਉਂ ਤਕਰਾਰਦੇ ਨੇ। ਬੰਦੇ ਕਮਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ ਜੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੰਕਾਰਦੇ ਨੇ। ਬਾਦਲ ਦਲੀਏ ਵੀ ਏਦਾਂ ਹੀ ਜਾਪਦੇ ਐ ਗਲ ਪਏ ਢੋਲ 'ਤੇ ਡਗੇ ਹੀ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਰੱਖਣ ਆਸ ਕੀ 'ਬਾਲੀ ਦੇ ਬੈਂਗਣਾ' ਤੋਂ ਦੇਖਿਓ ਕਿਵੇਂ 'ਪੰਜਾਬੀ' ਦੁਕਾਰਦੇ ਨੇ!

ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਨਕਸਲੀ ਸਫਾਏ ਦੀ ਨੀਤੀ

17 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਬੀ.ਐੱਸ.ਐੱਫ. ਅਤੇ ਡੀ.ਆਰ.ਜੀ. ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਬਸਤਰ ਦੇ ਕਾਂਕੇਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਛੋਟੇਬੋਠੀਆਂ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਕਥਿਤ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ 15 ਔਰਤਾਂ ਸਮੇਤ 29 ਮਾਓਵਾਦੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਸ਼ੰਕਰ ਰਾਓ, ਲਲਿਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜੂ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਵੱਡੇ ਮੁੱਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਕਸਲਵਾਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਾਂਕੇਰ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਇਹ ਵੱਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਕਸਲਵਾਦ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਸਫਾਏ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਹੈ।' ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਵੀ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਆਮ ਲੋਕ ਮੁਖਬਰੀ ਦੇ ਸ਼ੱਕ 'ਚ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਕਸਲੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਨਕਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪੰਜ ਦਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਰਾਜਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਨਕਸਲਵਾਦ/ਮਾਓਵਾਦ ਦਾ ਹੁੱਠਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਜੋ ਖੁਦ ਘੱਰ ਪਿਛਾਹਿੱਥੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਕਾਤਲਾਂ, ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਜਰਮਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘੱਰ ਦੇਸ਼ਧੋਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਕਸਲੀ/ਮਾਓਵਾਦੀ ਜਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕੋਈ ਮੁਜਰਮਾਂ ਜਾਂ ਲਹੂ ਦੇ ਤਿਹਾਏ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਬਰ ਲੋਟੂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚਾ ਲੋਕਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਕੀਦੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਨਦਾਰ ਕਰੀਅਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਕਿਸਾਨਾਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸੰਤਾਪੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੂਝ-ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਬਦਲਾਓ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਉੱਪਰ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਕੋਝਮੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਰੈਡੀਕਲ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੱਝ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਚਾਰੀ, ਖੁਦਗਰਜ਼ ਅਤੇ ਵਿਸਾਹਯਾਤੀ ਕੋਝਮੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅੱਜ ਦੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹਨ। ਆਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਰਹੂਮ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐੱਨ.ਟੀ. ਰਾਮਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਕਸਲੀ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਹਨ।

ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਇਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਹਕੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜੂਝਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇਸ 'ਲੋਕਤੰਤਰ' ਵਿਚ ਕੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦਾਅਵੇ ਤਾਂ 'ਸਭ ਕਾ ਸਾਥ, ਸਭ ਕਾ ਵਿਕਾਸ, ਸਭ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ' ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪੁੱਸ ਹਕੂਮਤੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਅਵਾਮ ਕੋਲੋਂ ਆਰਥਿਕ ਵਸੀਲੇ ਖੋਹਣ, ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਮਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੰਝ ਅਮੀਰ-ਗਰੀਬ ਦੇ ਪਾਝੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਰਬਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗੜ੍ਹ 'ਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਨਕਸਲੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਸ਼ਕਰ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ। ਬਸਤਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਆਈ.ਜੀ. ਸੁੰਦਰਰਾਜ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।'

ਦਰਅਸਲ, ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਰਾਨਾਂ ਨੇ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁੱਝ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਰੀਬ, ਨਿਤਾਣੇ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਵਿੱਢੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਜੰਗਲੀ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਕੇ ਅਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਨੀਮ-ਫੋਜੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਬੇਹੱਦ ਕੀਮਤੀ ਖਣਿਜਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਆਦਿਵਾਸੀ

ਇਲਾਕੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘੁਲਮਿਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਗੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਟਾਕਰਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਅੜਿੱਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਉੱਥੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਦੇਸ਼ੀ-ਦੇਸੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਵਿਕਾਸ ਪੂੰਜੈਕਟ' ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਨਕਸਲਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਜੰਗ 'ਚ ਖਾਸ ਤੇਜ਼ੀ ਆ ਗਈ। ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਝਾਰਖੰਡ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਰਾਜ ਉੜੀਸਾ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਦੀ ਕੜੀ ਵਜੋਂ, 2005 'ਚ 'ਸਲਵਾ ਜੁਝਮ' ਨਾਂ ਦੀ ਸਾੜਸੜੀ ਰਾਹੀਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ 648

ਰਹੇ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਵਿੱਢੇ ਗਏ ਬੇਕਿਰਕ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਕ ਸਮੇਂ 'ਨਕਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆ' ਜਾਂ ਹੋਰ ਬਾਗੀ ਲਹਿਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਨਿਰੋਲ 'ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ' ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤਿਆਗਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਜਾਬਰ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਸਰਦਾਰ ਜਨਤਕ ਜਮਹੂਰੀ ਦਬਾਅ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ 2004 'ਚ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ (ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ) ਅਤੇ ਜਨਸ਼ਕਤੀ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਗੋਲੀਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਚਲਾਉਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨਾਮਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਲਈ ਬਦਨਾਮ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਚੱਲਦੀ ਗੱਲਬਾਤ 'ਚ ਹੀ

ਗੋਲੀਬੰਦੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਕਾਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਕਸਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉੱਪਰ ਆ ਕੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਪਰ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਤਲ ਗਰੋਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ। ਜਨਤਕ

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਓਵਾਦੀ ਫਰੰਟ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਾਇਕ ਗੁਦਰ ਅਤੇ ਕਵੀ ਵਰਾਵਰਾ ਰਾਓ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਤਹਿਤ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵੀ ਸੜਨਾ ਪਿਆ।

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ 'ਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟਣ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਗੂ ਡਾ. ਬਿਨਾਇਕ ਸੇਨ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰ ਫੜਿਆ। ਡਾ. ਸੇਨ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਗਰੀਨ ਹਿੱਟ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਹਮਲੇ 'ਚ ਆਈ ਖਾਸ ਤੇਜ਼ੀ ਇਸੇ ਨੀਮ-ਫੋਜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸੀ। ਸੋਨੀ ਸੋਰੀ (ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਭਤੀਜੇ) ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੋਨੀ ਸੋਰੀ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਪੱਥਰ ਤੁੰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੱਦਦ, ਹਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉੱਪਰੋਂ ਸਿਤਮ-ਜ਼ਰੀਫ਼ੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘੱਰ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰੇ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਹਕੂਮਤੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ 'ਪੁਲਿਸ ਬਹਾਦਰੀ ਸਨਮਾਨ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਬਸਤਰ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਕਾਰਕੁਨ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਆਸਰਮ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮਾਜੀ ਕਾਰਕੁਨ ਬੇਲਾ ਭਾਟੀਆ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਕੀਲ ਕੁਤੀਆਂ (ਜਗਦਲਪੁਰ ਲੀਗਲ ਏਡ ਗਰੁੱਪ) ਨੂੰ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਸਤਰ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਜਰਾਇਮਪੇਸ਼ਾ ਗਰੋਹਾਂ ਕੋਲੋਂ 'ਮੁਜ਼ਾਰੇ' ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਸਾਈਬਾਬਾ ਸਮੇਤ ਛੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ 'ਚ ਫਸਾ ਕੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਥਿਤ ਵਿਕਾਸ ਪੂੰਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਹੋਰ ਨਿਤਾਣੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ, ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ, ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਤਹਿਤ ਜੇਲ੍ਹਬੰਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ 'ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ' ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੁਝਾਰੂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਲੋਕ-ਰਾਇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ

ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘਾਣ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਅਣਸਰਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸੇ ਲੋੜ ਵਿਚੋਂ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖਤੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਹਮਲਾ ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ 'ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਕਸਲੀ' ਨਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ਧੋਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਹੁੱਠਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉੱਘੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ 2018 'ਚ 'ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ' ਵਿਚ ਫਸਾਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਡੱਕਿਆ ਗਿਆ। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ 'ਚ ਸਰਗਰਮੀ ਰਹੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਧਾ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਸੋਮਾ ਸੇਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਾਡਲਿੰਗ, ਮਹੇਸ਼ ਰਾਵਤ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਰੁਣ ਫਰੇਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਵਰਨੋਨ, ਝਾਰਖੰਡ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡਾ. ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੰਬੜੇ, ਗੋਤਮ ਨਵਲੱਖਾ, ਵਰਾਵਰਾ ਰਾਓ, ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਹਨੀ ਬਾਬੂ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਕਲਾ ਮੰਚ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਯਾਦਪੀਏ ਲਗਾਉਣਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗਿਣੀ-ਮਿਥੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਕੋਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਮਿਸਟਰ ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਨੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਆਈਪੀਐੱਸ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਅਗਲਾ ਮੋਰਚਾ 'ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ' ਯਾਨੀ ਮਨੁੱਖੀ/ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ, ਬਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਦੇਸੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਇਕ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਸੱਤਾ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਜਾਬਰ ਭੂਮਿਕਾ ਮਨਮੋਹਨ-ਚਿੱਦੰਬਰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਨਿਭਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ 'ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ' ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਅਧੂਰੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਦੇ ਜਿੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਬੇਕਿਰਕ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕੇ। 'ਨਕਸਲਵਾਦ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਨਾ' ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਲਮ ਕਾਰਜ ਸੂਚੀ ਅੰਦਰ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੌਰਾਨ 1998 'ਚ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਫ਼ਵਾਨੀ ਵੱਲੋਂ 'ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਅਤਿਵਾਦ' ਵਿਰੁੱਧ ਜਹਾਦ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 'ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਡਲ' ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦੇ ਮਨ ਮੋਹ ਲਏ ਅਤੇ ਆਖਿਰਕਾਰ 2014 'ਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ-ਹਿੰਦੂਤਵ ਗੱਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਗਈ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਫਿਰਕੂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਮਾੜ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਹਿੰਦੂਤਵ ਬਰਗੇਡ ਦੀ 'ਸੋਸ਼ਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ' ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਇਕ ਖਤਰਨਾਕ ਸੋਚ ਵੀ ਉੱਭਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੌਤ ਦੀਆਂ ਗ਼ੈਰਅਦਾਲਤੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਕਸਲਵਾਦ ਦੇ ਸਫਾਏ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਹਿਜ਼ ਕੁਝ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦਾ ਜਿਸਮਾਨੀ ਸਫਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਕਿਤੇ ਵਸੀਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸਪੇਸ ਸਮੇਤ ਤਮਾਮ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੌਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਬੀਜਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਰੂੜੀਵਾਦ, ਪਿਛਾੜਤ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਲਦਲ 'ਚ ਧੱਕਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਠਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੋਕਰਾਇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਜੁਟਾਉਣੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਨਕਸਲੀਆਂ/ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਚੋਣ ਰੈਲੀਆਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ 'ਚ ਵੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਹੀ 80 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨਕਸਲੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, 125 ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ 150 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੇ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਨਕਸਲਵਾਦ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਕੇਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਬਸਤਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਬੰਦ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੈੱਸ ਬਿਆਨ 'ਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਕਾਡਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਹਮਲੇ 'ਚ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ 12 ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ; ਬਾਕੀ 17 ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫੱਟੜ ਹਾਲਤ 'ਚ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।'

ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ 'ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਤਰਜ਼ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਦੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਨਕਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆ' ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮੱਸਿਆ ਵਜੋਂ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ਼ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਜੋਂ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਨੀਮ-ਫੋਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਟੇਟ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਤਲੇਆਮ ਨਹੀਂ; ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ 19 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਇਸੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ-ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਸਰਹੱਦ ਉੱਪਰ ਚਾਰ ਸੀਨੀਅਰ ਮਾਓਵਾਦੀ ਆਗੂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਮੁਕਾਬਲੇ' 'ਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ, ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ (1946-51) ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਬਦੀਲੀਪਸੰਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਕਸਲੀ/ਮਾਓਵਾਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੀ ਰੈਡੀਕਲ ਧਾਰਾ ਹੈ। 1960ਵਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ 'ਚ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਹਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਕਸਲੀ 'ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ' ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤੀ ਹੱਤਿਆਵਾਂ 'ਚ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਨਕਸਲੀ ਹਮਲਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ

ਮੁਲਵਾਸੀ ਬਚਾਓ ਮੰਚ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਇਕ ਦਾਸਤਾਨ ਓਨਾਂ ਸੰਤਾਪੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ

(ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਤਰਾਈ ਏਰੀਏ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ)

ਇਹ ਗੱਲ 32 ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੂਨ 1991 ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਕ ਅੱਤਵਾਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਦੇ ਇਕ ਧੜੇ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਦੀ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਖੁੰਦਕ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਕਾਲੇਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਉਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ ਦਾ ਵੀ ਸੀ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਪੱਛਮੀ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਰਾਈ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ 90ਵੇਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈਆਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ

ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ
ਫੋਨ: 94170-75563

ਵਿਚ ਅੱਤਵਾਦੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਰ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਤਰਾਈ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਚੰਗੇ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਡੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਗਏ ਕੁਝ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜਾਂ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੋਂ ਗਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਾਫੀ ਮੁੰਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ ਤੇ ਮਾਰਨ-ਮਰਵਾਉਣ ਤੇ ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਲੈਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਡੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਲਾਗਲੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਅੱਤਵਾਦੀ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਕਰਕੇ 5-6 ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਯੂਪੀ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰੋਵਿਨਸੀਅਲ ਆਰਮਡ ਕਾਨਟਰੀਬਲਰੀ (ਪੀਏਸੀ) ਦੀ ਦਬਿਸ਼ ਵਧ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਤੇ ਡਰਾਉਣਾ ਧਮਕਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਵਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ 10-12 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਠਾਠਾਇਆ ਵਿਚ ਯੂਪੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੁਝ ਅੱਜ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਮੁਜਰਮ ਹਨ ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਮਾਰਚ 1991 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਘਰ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਅਖੰਡਪਾਠ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਠੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਡੇ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਉਤਰ ਵੱਲ ਸਥਿਤ ਪਹਾੜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਟਦਵਾਰ (ਹੁਣ ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ) ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਭਿੰਡਰਵਾਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚਰਚਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸੋਢੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਰੋਹਬ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਮੁੰਡੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਲੰਮੀ ਜੇਲ੍ਹ ਕੱਟ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤ ਆਏ।

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਪਾਠੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਇਕ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਰੋਹਬ ਦਿਖਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ

ਅਖੀਰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਤ ਵਿਗੜਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਨੇੜਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨਜੀਬਾਬਾਦ ਪਰਵਾਸ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਡਟੇ ਰਹੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਪੁਲਿਸ ਡੇਰਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਸੱਦਦ ਕਰਨ ਤੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਬਚਾਅ ਮੇਰੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦਾ ਸਾਡੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦੀ ਬਾਰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਹਾਲਾਤ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਵਿਗੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਮੜ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਚਲਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਨਵੇਂ ਟਰੈਕਟਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਅਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਵਸੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਤਲ, ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਮੇਤ ਸਭ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਰ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਕਫੀ ਤੇ ਨੇੜਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਮੇਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਉਸ ਪਾਠੀ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਲਿੰਕ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਭੱਜ-ਨੱਠ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੂਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਪਾਠੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਲਗਦੀ ਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਯੂ.ਪੀ. ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਗੱਡੀਆਂ ਹਾਵੜਾ ਮੇਲ ਤੇ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਛੇ ਵਜੇ ਵਾਲੀ ਹਾਵੜਾ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਵੇਰੇ 2.30 ਵਜੇ ਨਜੀਬਾਬਾਦ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਥੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਜੀਪ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ 15 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਦੋ ਘੰਟੇ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਟਦਵਾਰ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ। ਇਹ ਦੂਰੀ ਇਸ ਫਾਰਮ ਤੋਂ 18-20 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਾਠੀ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠੀ ਨੂੰ 12 ਵਜੇ ਤਕ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਤੇ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਛਕ ਕੇ ਉਸਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਪਾਠੀ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਨਾ ਆਇਆ। ਸ਼ੱਕ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਛੋਟੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਿਲਣ ਜਾਣ ਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲਾ

ਗਿਆ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਾਣਕਾਰ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੇਰੀਆਂ (ਪੰਜਾਬ) ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਉਸਦੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ 4-5 ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਦੌੜ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖੁਸਰ-ਫੁਸਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਅਸਲੀ ਸਿੰਘ ਆਏ ਹਨ। ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮੁੰਡੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੇ ਪਾਸ ਡੋਈਵਾਲਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਰੁਕੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਉਥੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ (ਸਾਡੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਟੱਬਰ) ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਕੇ.ਐੱਲ.ਐੱਫ ਦੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ, ਜਿਹੜਾ ਫਿਰੋਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਿਰਕਿਰੀ ਹੋਈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਵੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਮਾਂਡਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੌਲ ਪਹੁੰਚਾਈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਲੋਕ ਘਰ ਨਹੀਂ ਵਤਨ ਦੇਂਦੇ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਧਾਰੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਵਡਾਲਾ ਕਲਾਂ ਜੋ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਅ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁੰਡੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਫਿਰ ਕੇ ਗਏ ਸੀ ਪਰ ਗੁਆਂਡੀਆਂ ਨੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਮਾਂਡਰ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਾਥੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਮਾਂਡਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ

ਲੜਕੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੀ ਮੱਝ-ਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੱਠੇ ਸਾਡੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਮਾਂਡਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਕੇ ਉਸਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਫਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਰਈਏ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੱਸੀ। ਉਹ ਲੜਕਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਯੂਪੀ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੌਲ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਿਆ।

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਸਕੂਟਰ ਰਾਹੀਂ ਰਈਏ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ ਜਿਹੜੀ ਰਈਏ ਤੋਂ ਉਤਰ ਵਿਚ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਰਾਹੀਂ 6-7 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸੀ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਧਾਰ ਪਿੰਡ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਸਕੂਟਰ ਏਥੇ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆ। ਉਹ ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ 10-15 ਮਿੰਟ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਂਡਾ ਤਹਿ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੋ ਕਮਰਿਆਂ ਦਾ 4-5 ਮਰਲੇ ਦਾ ਦਾ ਘਰ ਸੀ ਤੇ ਗਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਉਸਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਚੁਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਨਲਕਾ ਤੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਗਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੁਕਾਨ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਘਰਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੋ ਸਕਦੇ ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਵੇ ਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕੱਢ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੋਹੜੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਯੂਪੀ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੈਏ ਦੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਦੱਸੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਵੀਰ ਤੂੰ ਅੱਜ ਆ ਗਿਆ।” ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਸਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਤਲੀ ਜਿਹੀ ਚਾਦਰ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਪੱਖੇ ਬੱਲੇ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਵਤਨ 'ਤੇ ਉਹ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਉਭਤਵਾਹੇ ਉਠਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਬੜੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਉਥੇ ਮੁੰਡੇ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਹਿਲਾ ਕੇ ਹਾਂ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਤੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਹਬ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਵੱਧ

ਘੱਟ ਬੋਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕੁੜੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ ਸੀ। 5-7 ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕੁਝ ਨਰਮ ਪਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯੂਪੀ ਗਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਬੰਧ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕੋਟਦੁਆਰ ਵਾਲੇ ਪਾਠੀ ਦਾ ਵੀ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਚਿਤਾਵਨੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗਏ ਹੋਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਕੋਈ 40-50 ਮਿੰਟ ਤਕ ਚਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਓਨੀ ਦੇਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਲੜਕੀ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਲੜਕੀ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਚਾਹ ਪੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਲੜ ਰਹੀ ਲੜਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਸਦਾ ਤੇ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੀ ਬੋਲ ਬਾਣੀ ਕੁਝ ਨਰਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਤਲਖੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਚੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਘੰਟੇ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਥੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਮੁਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਡਬਲਬੈਂਡ ਤੇ ਉਹ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਬੋਕਸ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਸਨੇ ਆਪ ਉਠਾਇਆ। ਬਕਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਗੋਲਾ ਬਾਰੂਦ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਕਸ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤੇ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਰੁਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸੁਧਾਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਹੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੁਰੇ ਖਿਆਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਰਈਏ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡਾ ਫਾਰਮ ਵਾਲਾ ਮਸਲਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਦਬਾਅ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। 1992 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੋਹੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਜ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਅੱਤਵਾਦ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਮਾਂਡਰ ਵੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇ.ਐੱਲ.ਐੱਫ ਦੇ ਚੀਫ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸੂਰੀਆ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 1993 ਦੇ ਹੌਲੇ-ਮਹੌਲੇ 'ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਲੇ ਸੀਸ਼ਿਆਂ ਵਾਲੀ ਜਿਪਸੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

*ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਆਪਕ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮਿਸ਼ੀਗਨ

**PUNJABI CULTURE SOCIETY OF MICHIGAN
PRESENTS**

**ANNUAL PUNJABI MELA MAY 18, 2024 | WINGS EVENT CENTER \ 04:00 PM
3600 VANRICK DRIVE, KALAMAZOO, MI 49001**

GIDHA | NETWORKING | MEDIA PARTNER HARJAS MEDIA GROUP

RSVP

OPEN DJ

- DINNER
- PERFORMANCES
- SINGERS

Chief Guest Darshan Singh Grewal

Kamail Singh Jabo
Chairman

Sukhwindar Singh Narwal
President

Ajay Grovar
Vice President

Yadwinder Singh Sohi
Secretary

Rajwinder Bains
Media-Coordinator

Mukhtar Singh Khera
Treasurer

Tarsem Singh
Joint Treasurer

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ 18 ਮਈ 2024 ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਿੱਧਾ, ਭੰਗੜਾ, ਓਪਨ ਡੀ.ਜੇ. ਤੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਭਰਪੂਰ ਆਈਟਮਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਥਾਨ:
Wings Event Centre, 3600 Vanrick Drive, Kalamazoo, MI
ਸਮਾਂ: ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੋਂ

Media Partner: Radio Chann Pardesi

Free Family Entertainment Event

ਨਿਰਵਿਘਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ 25ਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ (ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 2000-2024)

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ, ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਅਯੋਧਿਆ ਸਲਵਾਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ’

18 ਮਈ 2024 ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮੀ 6:00 ਵਜੇ

Atlantis Banquets

1273 N. Rand Road,
Arlington Heights, IL 60004

ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ

ਮੇਜਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ

ਡਾ. ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਡਾ. ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ

ਯਾਦ ਸਲਾਮਤ ਰਹੇ...

ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ

ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ

ਏ ਜੇ ਸੰਧੂ

ਹਰਮਨ ਬਿੰਦ

ਲਵ ਮਿਨਹਾਸ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ   ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ   ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ   ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ   ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ   ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ   ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ   ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ   ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ   ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ

ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ   ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ   ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ   ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ   ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ   ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ   ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ   ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ   ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ   ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ

ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ   ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ   ਡਾ. ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਸੰਧੂ   ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਨਿੱਕੀ) ਸੇਖੋਂ   ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ   ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ   ਹਰਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ   ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ   ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ   ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ

PUNJAB TIMES NIGHT 2024

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ
(ਚੀਫ਼ ਗੈਸਟ)

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ
(ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰਾ)

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਨੜ
(ਚੀਫ਼ ਗੈਸਟ)

ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ
(ਚੀਫ਼ ਗੈਸਟ)

ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਅਦਬੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ

ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਮ

ਭੁਪਿੰਦਰ ਦੁਲੇ

ਅਜੇ ਤਨਵੀਰ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ

ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ

ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ

ਤਾਹਿਰਾ ਰਿਧਾ

ਪੂਜਾ ਪਾਲੀਵਾਲ

ਰਜਿੰਦਰ ਟਾਂਡਾ

ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੰਗ

ਇਕਬਾਲ ਜੌਹਲੀਆ

ਆਬਿਦ ਰਸ਼ੀਦ

ਗੁਲਾਮ ਮੁਸਤਫਾ ਅੰਜੁਮ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗੀ

ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝਾਟੀਆ

ਸੁਖਪਾਲ ਗਿੱਲ

ਜਿਗਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ 18 ਮਈ ਨੂੰ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਗੀਤਕਾਰ ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ: ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਪੀ ਸੀ ਐਸ) ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਮਿਡਵੈਸਟ); ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਪੀ ਐਚ ਓ) ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਪਾਓ); ਫਾਈਵ ਰਿਵਰਜ਼ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ-ਮਿਲਵਾਕੀ; ਗੁਰੂ ਲਾਧੋ ਰੇ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ-ਇੰਡੀਆਨਾ; ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸਾਊਥਬੈਂਡ, ਇੰਡੀਆਨਾ; ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਯੂਥ ਕਲੱਬ ਇੰਡੀਆਨਾ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ-ਮਿਸ਼ੀਗਨ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕਲੀਵਲੈਂਡ (ਓਹਾਇਓ); ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਡੇਅਟਨ (ਓਹਾਇਓ); ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਐਟਲਾਂਟਾ; ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ; ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ; ਇੰਡੋ ਅਮੈਰੀਕਨ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ; ਇੰਡੋ ਅਮੈਰੀਕਨ ਹੈਰੀਟੇਜ ਫੋਰਮ ਫਰਿਜ਼ਨੋ; ਇੰਡੋ ਯੂ ਐਸ ਹੈਰੀਟੇਜ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਰਿਜ਼ਨੋ, ਸਵੇਰਾ ਇੰਕ।
ਮੀਡੀਆ ਪਾਰਟਨਰ: ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ, ਦੇਸੀ ਜੰਕਸ਼ਨ, ਢੋਲ ਰੇਡੀਓ, ਪੀ.ਟੀ.ਸੀ।

ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਅਮਲ ਅਤੇ ਸਹਿਜ

ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਵੀਨ ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਜਣ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਆਲੋਚਨਾ ਜੁਗਤਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਚਿੰਤਨ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਣ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਸਵੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਤਿਕੋਣ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਲਿਖਤ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਹਿਜ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬੋਲੀ ਹੋਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।

‘ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਾਰ’ ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਕੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਪਾਸ਼, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਅਤੇ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਅਨੁਵਾਦ ਕਲਾ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਅਨੁਵਾਦ ਕਲਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ

ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: +91-94174-78446

ਨਜ਼ਿੱਠਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ, ਗਲੋਬਲੀਕਰਨ, ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਵਿਧੀ ਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪੈਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਮਕਾਨਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਾਹਿਤਕ ਆਲੋਚਨਾ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਾਠ ਕੇਂਦਰਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਪਨਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਏ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਾਹਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਪਰਖਣ ਉੱਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਸਾਹਿਤ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਣਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਭਾਵ ਨੋਬਲ ਜੇਤੂ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਵਰਗੇ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਚੀ ਗਈ ਤਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਉਸ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੀ? ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਈ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਵਧੇਰੇ ਬਣਦਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਪੈਰਾਮੀਟਰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਲਾ ਉੱਪਰ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਲਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਹਮੁਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਬਾਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਮਨਪ੍ਰਚਾਏ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਾਰ’ ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ

ਡਾ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਮਨਪ੍ਰਚਾਏ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਮਨਪ੍ਰਚਾਏ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਤਸੱਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

‘ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਾਰ’ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਅਨੁਵਾਦ ਕਲਾ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਕਰਤਾ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਲਾਈਫ ਵਾਜ਼ ਹਿਅਰ ਸਮਵੇਅਰ’ ਦੀਆਂ ਗਤਬਤੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ‘ਮੀਂਹ ਜਾਵੇ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਜਾਵੇ’, ‘ਮੁੜ ਵਿਧਵਾ’, ‘ਪੋਮੀ ਦੇ ਨਿਆਣੇ’ ਆਦਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਚਤਮ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ‘ਤੇ ਪਰਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

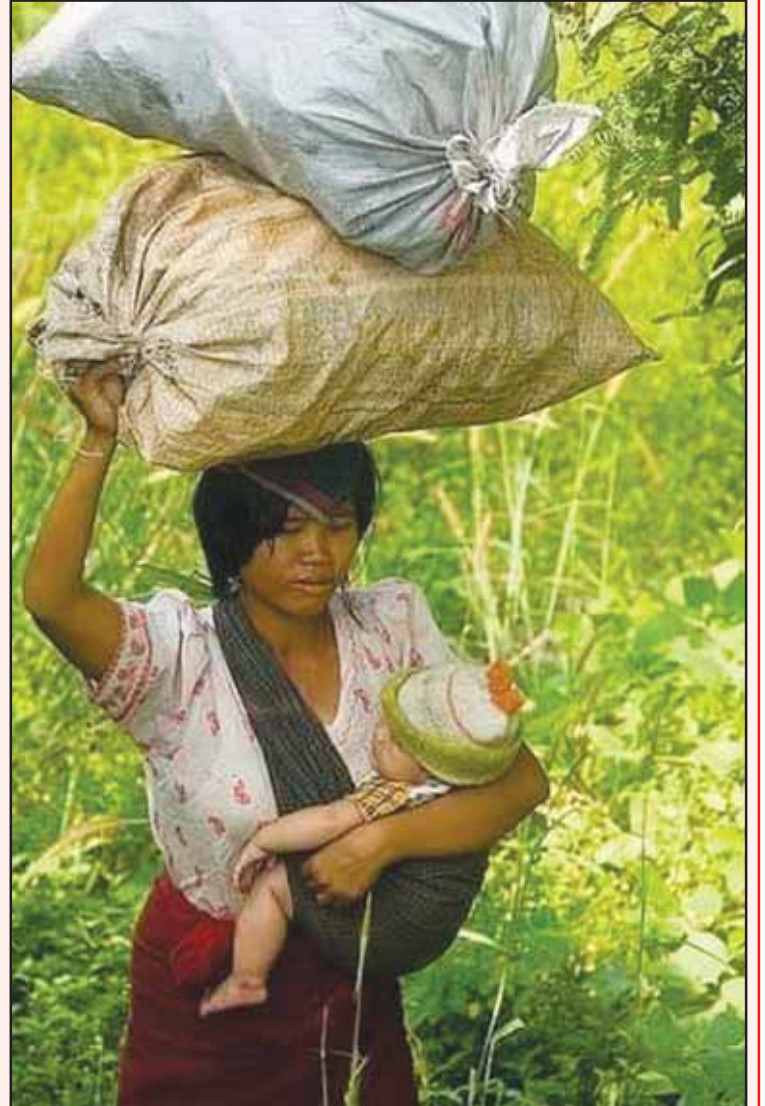
ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਵੀਨ ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਜਣ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਆਲੋਚਨਾ ਜੁਗਤਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਚਿੰਤਨ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਣ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਸਵੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਤਿਕੋਣ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਲਿਖਤ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਹਿਜ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬੋਲੀ ਹੋਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਉਹ ਹਾਇਡੋਗਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਉਹ ਆਫ ਬੀਇੰਗ ਹੈ ਸਾਡਾ ਹੋਣਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹਾਊਸ ਆਫ ਬੀਇੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਨਾਬਕੋਵ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕ ਵਿਚਲੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਪੁਰਜੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਵੀਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜਨ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਲੇਖਕ ਆਪ ਯਾਯਾਵਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਤਾ ‘ਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ- ਇੱਕ ਹੈ ਪਦ ਅਤੇ ਵਾਕ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਸਿਰਜਣਾ ਇਹ ਵਿਚਚਨਾ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦਾ ਪੱਧਰ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਖਾਸਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਸਮਕਾਲ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵ, ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਕਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤਲਖ ਹਕੀਕਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਲੇਖ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਕਾਲ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ‘ਤੇ ਪਏ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਘਾਤਤ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਵਾਇਰਸ ਅਤੇ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬ ਵਾਇਰਲ ਲੇਖ ਹਨ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

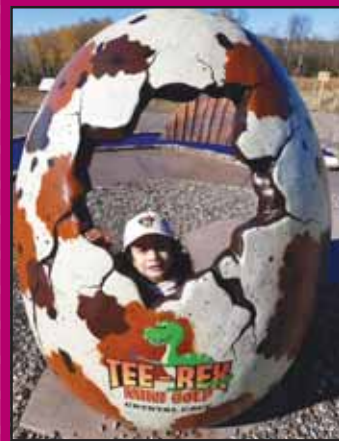
ਕਾਲਮ ‘ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ’ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ‘ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 4 ਮਈ 2024 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-636

ਇੱਕ ਮਾਂ ਹੈ ਦੂਜੀ ਗ੍ਰਹਿਣੀ, ਦੋ ਚੁੱਕਦੀ ਤਨ ‘ਤੇ ਭਾਰ, ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੁੱਕਲੇ, ਦੂਜਾ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਮਾਰਿਆ ਸਭ ਮਜਬੂਰੀਆਂ, ਇਹ ਖੇਲ੍ਹ ਰਚੇ ਕਰਤਾਰ, ਗਰੀਬੀ ਵੱਟਦੀ ਘੁਰੀਆਂ, ਜੀਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦੁਸ਼ਵਾਰ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-634

ਕੁਦਰਤ ਕੀ ਕੀ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡੇ, ਨਾਟਕ ਕਰੇ ਵਚਿੱਤਰ, ਧਰਤੀ ਖੋਰ ਕੇ ਕੁੰਦਰਾਂ ਕੱਢੇ, ਵਿਚ ਦੋਂ ਕਰੇ ਸੁਚਿੱਤਰ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭੱਜ ਕੇ ਜਾਂਦੇ, ਧਰਤੀ ਦੇਖ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜੇਬਾਂ ਕੱਟ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ,

ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨ ਕਲੰਦਰ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਡਾਇਨਾਸੋਰ ਦਾ ਕਲਪਿਤ ਆਂਡਾ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਆਇਆ। ਤਰੇਤਾਂ ਪੈ ਕੇ ਟੁੱਟਿਆ ਲਗਦਾ ਆਰ ਪਾਰ ਹੈ ਰਾਹ ਬਣਾਇਆ। ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਖਾਤਰ ਬੱਚੀ ਨੇ ਫੋਟੂ ਖਿਚਵਾਇਆ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ ਕੈਲਗਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਕ੍ਰਿਸਟਲ ਕੇਵ ਭਾਵ ਗੁਫਾ ਦੇਖੋਗੇ ਅਕਸਰ ਕੁਦਰਤੀ ਬਣੀਆਂ ਪਹਾੜਾਂ ‘ਚ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਆਮ ਦੇਖੋਗੇ ਭਿਕਸੂ, ਸਾਧੂ, ਸੰਤ ਅਕਸਰ ਬੁੱਧੂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਡਰ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਸਚਰਜ ਕਿ ਨੰਨ੍ਹੀ ਬੱਚੀ ਖੜ੍ਹੂ ਅੱਗੇ ਫੋਟੋ ਖਿੱਚਣਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਕਲਪਨਾ ਬੜੀ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉੱਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗੁਬੂ ਕੇਵ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
ਫੋਨ: 847-359-0746

ਦਲ ਬਦਲੂ ਅਤੇ ਦਲ ਬਦਲ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ

ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਲ ਬਦਲਣ ਦੀ ਖੇਡ 60 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦਲ ਬਦਲ 'ਸਿਆਸੀ ਦਿਲ' ਬਦਲਣ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਆਦਰ-ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਣ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ "ਮਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼" ਸੁਣਨ 'ਤੇ। ਤਾਕਤ ਦੀ ਹਵਾ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਦਲ ਬਦਲ ਵੀ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੋਣ ਮਹਾਂਕੁੰਡ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ। ਬੋਕ ਦੇ ਭਾਅ ਹੋ ਰਿਹਾ ਦਲ ਬਦਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2024 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਹਰ ਚੌਥਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਲ ਬਦਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਜਪਾ ਹੁਣ ਤੱਕ 417 ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 116 (28 ਫੀਸਦੀ) ਉਹ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ, ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਬਦਲ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 116

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਲਾਹੀ
ਫੋਨ: +91-98158-02070

ਵਿਚੋਂ 37 ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 2016 ਤੋਂ 2020 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਐਮ.ਪੀ. ਅਤੇ ਐਮ ਐਲ ਏ ਵਿਚੋਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ 405 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ 16 ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਬਦਲੀ ਸੀ। ਦਲ ਬਦਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 182 ਵਿਧਾਇਕ ਅਤੇ 10 ਐਮ.ਪੀ., ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚਮਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ। ਸਾਲ 1957 ਤੋਂ 1967 ਦਰਮਿਆਨ 419 ਵਿਧਾਇਕ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ।

ਦਲ ਬਦਲ ਦੇ ਰੋਚਕ ਕਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ 7 ਮਾਰਚ 1978 ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਦਾਦਾ ਪਾਟਿਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈ। 18 ਜੁਲਾਈ 1978 ਨੂੰ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ (ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾ) ਦੁਪਿਹਰ ਵੇਲੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਪਾਟਿਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਕਮੀਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ, ਪਰੰਤੂ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਰਾਜ ਭਵਨ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੁਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਏ।

ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਭਜਨ ਲਾਲ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ 1977 ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਮੰਤਰੀ

ਬਣ ਗਏ। ਸਾਲ 1980 ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸੱਤਾ ਵਾਪਸੀ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸਮੇਤ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। (ਕੀ ਇਹ ਹਿਰਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸੀ ਜਾਂ ਗੱਦੀ ਦੀ ਭੁੱਖ?)

ਦਲ ਬਦਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਅਕਸਰ "ਆਇਆ ਰਾਮ, ਗਿਆ ਰਾਮ" ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ 'ਚ "ਗਿਆ ਰਾਮ" ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਹਸਨਪੁਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਖੇਤਰ (ਹੁਣ ਹੋਡਲ) ਵਿਚ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 15 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਚਾਰ ਵੇਰ ਆਪਣਾ ਦਲ ਬਦਲਿਆ। 1967 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ 16 ਆਜ਼ਾਦ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਚੁਣੇ ਗਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਰਾਮ ਇੱਕ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਬਾਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 48 ਸੀਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਇਹ 10 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਗਿਆ ਰਾਮ ਨੇ 12 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਡ ਫਰੰਟ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਗਿਆ ਰਾਮ ਦਾ ਮਨ ਬਦਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ 9 ਘੰਟੇ ਟਿਕੇ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਯੂਨਾਈਟਡ ਫਰੰਟ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਦਲ ਬਦਲਣ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨੇਤਾ ਰਾਓ ਬਰੇਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ "ਗਿਆ ਰਾਮ ਹੁਣ ਆਇਆ ਰਾਮ ਹੈ" ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਦਲ ਬਦਲੂਆਂ ਦੇ ਲਈ "ਆਇਆ ਰਾਮ ਗਿਆ ਰਾਮ" ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸਾਲ 2014 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 50 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨੇਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 15 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਇੰਨੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਸ.ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ, ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਨਰਾਇਣ ਦੱਤ ਤਿਵਾੜੀ (ਸਵ:) ਅਸ਼ੋਕ ਚੌਹਾਨ, ਪੇਮਾ ਖਾਡੂ, ਕਿਰਣ ਰੈਡੀ, ਵਿਜੈ ਬਹਗੁਣਾ, ਦਿਗੰਬਰ ਕਾਮਤ, ਰਵੀ ਨਾਇਕ, ਨਰਾਇਣ ਰਾਏ, ਮੁਕੁਲ ਸੰਗਮਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ "ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਆਜ਼ਾਦ ਪਾਰਟੀ" ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਪਿਛਲੇ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਗੁਰਬੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਪਰਿਵਾਰ, ਧੁਰੰਤਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਬਲਰਾਮ ਜਾਖੜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ, (ਜੋ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਹਾ) ਅਨੇਕਾਂ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਧੱਕਤ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤਤਕਾਲੀ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਰਵੀਨੰਦਰ ਬਿੱਟੂ ਵੀ ਇਸ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹਰਿਆਣਾ ਦਲ ਬਦਲੂਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਲ 1967 ਤੋਂ 1983 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 2700 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਰ ਦਲ ਬਦਲ ਹੋਇਆ। ਅਨੇਕਾਂ ਦਲ ਬਦਲੂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਦਲ ਬਦਲੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਕਾਫ਼ੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲ 1985 ਵਿਚ 52ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨਾਲ ਦਲ ਬਦਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ (ਸਪੁੱਤਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ) ਸਨ, ਜੋ 400 ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤ ਗਏ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਪਾਲੀ ਬੈਨੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲ ਬਦਲ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤੇਜ਼ੀ ਵਰਤੀ।

1985 ਦੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਧਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਐਮ.ਐਲ.ਏ., ਐਮ.ਪੀ., ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਸਦਨ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਮੈਂਬਰ ਵੱਖਰਾ ਗੁੱਟ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ।

ਸਾਲ 2003 ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਸੋਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਕਿਤਾ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਨੇਤਾ, ਸਦਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਸਾਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਦਨ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਮਤ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2018 'ਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਇੰਜ ਹੀ ਵਾਪਰਿਆ।

2018 ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਮਲ ਨਾਥ ਨੇ 114 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ 109 ਸੀਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 22 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਰਹਿ ਗਈ। ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਗਈਆਂ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਚੁੱਕੇ 22 ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਲੜੀ ਤੇ ਮੁੜ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਵਜੋਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਦਨ 'ਚ ਆ ਗਏ।

ਇਸੇ ਸਾਲ ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ 224 ਮੈਂਬਰੀ ਸਦਨ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ 80, ਜਨਤਾ ਦਲ (ਸ) 37 ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ 104 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ। ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਸ) ਦੇ ਗੱਠਜੋੜ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 13 ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦਲ ਦੇ 4 ਵਿਧਾਇਕ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਗਏ, ਵਜ਼ਾਰਤ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਮੁੜ ਕੁਝ ਆਜ਼ਾਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਾ ਲਈ।

ਇਹ ਦਲ ਬਦਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ। ਦਲ ਬਦਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕੁਝ ਸਵਾਰਥੀ ਲੋਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨਾ ਬਣਾ ਦੇਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਮੂਹਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰੰਤੂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਦਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟਾਂ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਡੇਗਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ। ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਚਰਮ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਹੈ।

ਜਨਤਾ ਦਾ, ਜਨਤਾ ਲਈ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਾਸ਼ਨ ਹੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਹੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਸ਼ਨ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਲ ਬਦਲੂਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਸਮੇਟ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਥਿਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ 'ਚ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਉਭਾਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਉਪਰਲੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਨੇਤਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਦਲ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੇ। ਨਾ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਲੋਕ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕ, ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤ ਭਾਰੂ ਪਏ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦਲ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦਲ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਦਲ ਬਦਲ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕਿ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਦਲ ਬਦਲ ਨੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਢਾਅ ਲਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਦਲ ਬਦਲ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਕੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਦਲ ਬਦਲ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸੋਚ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ।

ਔਰਤ

*****

ਅੱਧੀ ਧਰਤ ਦੀ ਮਾਲਕ, ਜਨਮੋਂ ਹੱਕ ਜਤਾਵੇ ਔਰਤ, ਮੁੱਦਤੋਂ ਹੈ ਚੁੱਪ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਕਹਾਵੇ ਔਰਤ। ਲੁੱਟੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਹੱਕ ਬਹੁਤੇ, ਮਨ ਤੋਂ ਝੱਟ ਭੁਲਾਵੇ ਔਰਤ, ਜੱਗ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤਾਂ ਸੰਭਵ, ਜੇ ਪਿਆਰ ਲੁਟਾਵੇ ਔਰਤ।

ਉਦਰ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਦੇਖੋ, ਕਿਤਨੇ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵੇ ਔਰਤ, ਕਿਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਰਾਣੀ ਤੋਂ, ਮਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਵਟਾਵੇ ਔਰਤ। ਆਸ ਬੱਝੇ ਤੇ ਖੀਵੀ ਹੋਏ, ਗਿਣ ਦਿਨ ਲੰਘਾਵੇ ਔਰਤ, ਮਨ ਵਿਚ ਰੀਝਾਂ ਪਾਲ ਕੇ, ਪੀੜਾਂ ਸੀਨੇ ਹੰਢਾਵੇ ਔਰਤ।

ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ ਸੁਰਮੇ ਜੰਮ ਕੇ, ਜੀਵਨ ਧੰਨ ਬਣਾਵੇ ਔਰਤ, ਵਿਚ ਮੈਦਾਨੋਂ ਜੰਗ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਚੰਡੀ ਬਣ ਦਿਖਾਵੇ ਔਰਤ। ਗੁਰੂ, ਪੀਰ-ਫਕੀਰ ਦੀ ਮਾਂ, ਸਿੰਧੋ ਰਸਤੇ ਪਾਵੇ ਔਰਤ, ਜੂਹੇ ਹਾਰੀ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਕਿਤੇ, ਅਬਲਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਔਰਤ।

ਮਾਂ ਤੋਂ ਧੀ, ਭੈਣ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਸੰਸਾਰ ਗੰਢ ਪਾਵੇ ਔਰਤ, ਦੇ ਕੇ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ, ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਖਿਡਾਵੇ ਔਰਤ। ਗਿੱਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਪ ਪੈ ਕੇ, ਸੁੱਕੇ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਪਾਵੇ ਔਰਤ, ਉੱਤਮ ਦਰਜਾ ਮਾਂ ਵਾਲਾ, ਜੱਗ ਤੋਂ ਫਿਰ ਪਾਵੇ ਔਰਤ।

ਪਤੀ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿਚ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੱਥ ਵਟਾਵੇ ਔਰਤ, ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਤੇ ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਖਾਵੇ ਔਰਤ।

ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ

ਪੋਟਾ ਪੋਟਾ ਜਿਸਮ ਵੰਡ ਕੇ, ਰਿਸਤੇ ਤਾਂ ਪੁਗਾਵੇ ਔਰਤ, ਮਾਂ-ਮਾਸੀ ਤੇ ਤਾਈ-ਚਾਚੀ, ਭਾਈ ਵੀ ਕਹਾਵੇ ਔਰਤ।

ਦਰਦ ਛੁਪਾਏ ਸੀਨੇ ਵਿਚ, ਸੀ ਨ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣਾਵੇ ਔਰਤ, ਲੱਖ ਤੋਹਮਤਾਂ ਲਾਵੇ ਜੰਗ, ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਸਹਿ ਜਾਵੇ ਔਰਤ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਭੱਜੇ, ਵੱਟ ਕਸੀਸ ਜਾਵੇ ਔਰਤ, ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਰੀ, ਸਾਲਾ! ਟਾਕੀ ਲਾਵੇ ਔਰਤ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਨੂਰਪੁਰੀ'

ਲਾਜਵਾਬ

ਜੇ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹਿਸਾਬ ਦੀ, ਤਾਂ ਨਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰ। ਕਰਨੀ ਹੈ ਜੇ ਵੀ ਦੋਸਤਾ, ਜ਼ਰਾ ਲਾਜਵਾਬ ਕਰ।

ਦਿਲ ਜਾਨੀਆਂ ਤੂੰ ਜੀਅ ਦਾ, ਇਹ ਸਬਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀ, ਦਿਲ ਨਾਲ ਜੀਣਾ ਪੈਣਾ, ਦਿਲ ਨਾ ਖਰਾਬ ਕਰ।

ਜਿਹੜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਣ ਦੇ, ਮੁੜਨਾ ਨਾ ਓਸ ਨੇ, ਚਿੱਤ ਆਪਣਾ ਅਜਾਈ, ਕਿੰਨਾ ਬੇਤਾਬ ਕਰ!

ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੇ, ਖੁਦ ਪਿਆਰ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਹੱਥ ਘੁੰਟ ਨਾ ਤੂੰ ਐਵੇਂ, ਪੁੰਨ ਬੇਹਿਸਾਬ ਕਰ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਤੇਰੀ ਹੋਰ ਹੈ ਬਖੇਰੀ,

ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੇ ਕੰਮ, ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਾਬ ਕਰ।

ਤੁਤੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੋਲਦੀ, ਤੈਨੂੰ ਬੋਲਦੀ ਸੁਣੇ ਨਾ, ਚਿੱਤ ਆਪਣਾ ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ, ਵਧ ਕੇ ਨਵਾਬ ਕਰ।

ਬੇਫੱਸ ਹੈਂ ਤੂੰ ਮੇਘਲੇ, ਛਾਏ ਜੋ ਅੰਬਰਾਂ 'ਤੇ, ਧੁੱਪ ਮਾਨਣੀ ਜੇ ਜੂਹ ਦੀ, ਰੂਹ ਨਾ ਸਲੂਬ ਕਰ।

ਕਰਨਾ ਜੇ ਦਾਨ ਚਾਹੋਂ, ਮਨ ਮੌਜ ਵੰਡਿਆ ਕਰ, ਕਰ ਦਏ ਜੋ ਜੀਣ ਜੋਗੇ, ਐਸਾ ਸੁਆਬ ਕਰ।

ਸੌਂਕੀ ਹੈ ਇਤਰ ਦਾ ਤੂੰ, 'ਢੇਸੀ' ਇਹ ਕਿਹਨੂੰ ਕੀਲੇ? ਮਹਿਕੇ ਮਹਿਕਾਏ ਜਿਹੜਾ, ਹਿਰਦਾ ਗੁਲਾਬ ਕਰ।
-ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਢੇਸੀ'

ਸਬਰ ਦਾ ਫਲ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਾਵੇਂ ਚੱਲ ਸੇ ਚੱਲ। ਸਬਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਮਿੱਠਾ ਫਲ।

ਅੱਜ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀ ਲਓ, ਭਲਾ ਵੇਖਿਆ ਕਿਸ ਨੇ ਕੱਲ੍ਹ।

ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਬਾਝੋਂ ਅਤਿਆ,

ਜੀਵਨ ਬਣਦਾ ਮਾਰੂਥਲ।

ਬੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਪਉ ਮੁਸੱਕਤ, ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੁੰਨੈ ਜੇ ਕੋਈ ਮੱਲ।

ਜੋ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਸਿਰਤੀ ਹੁੰਦੇ, ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਉਗਿਓ ਪਾਉਂਦੇ ਠੱਲ।

ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਕ ਨਾ ਜਾਏ, ਸੰਜਮ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਜਲ।

ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਵੀ ਚੱਲਦਾ, ਰੱਬ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਹਦੇ ਵੱਲ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲਾਵੇ, ਕਰਦੇ ਨੇ ਜੋ ਚੱਕਵੀਂ ਗੱਲ।

ਪੰਡ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਰੱਬ ਕੋਈ ਰਹਿਬਰ ਦੇਵੇ ਘੱਲ।

ਭਾਵੇਂ ਲੱਖਾਂ ਜੱਗ ਕਰਾ ਲਓ, ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮੁਸੀਬਤ ਟਲ।

'ਨਾਗਰ' ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖੀ, ਰੱਖੀ ਨਾ ਕੋਈ ਵਲ ਤੇ ਛੱਲ।

-ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰ 'ਮਹਿੰਦਪੁਰੀ'
ਫੋਨ: +13604481989

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ: ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੋਣੀ ਅਣਹੋਣੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਕੇਂਦਰੀ ਤਾਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਅਤੇ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਤੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਟਕਰਾਅ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਉਪਰ ਉਭਰ ਪਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋਰ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੌਰ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਲਗਾਤਾਰ ਹਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੰਨਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੂਝਦੇ ਰਹੇ ਜਿਹੜੇ ਅਜੋਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ

ਸਤਨਾਮ ਚਾਨਾ

ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸੰਕਟਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਫਲ ਕਰਾਂਤੀ ਦਾ ਨਾਇਕ

ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਬਿੰਬ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਖੂਨ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਰਾਖਸ਼' ਤੱਕ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਹੁਣ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਕੁ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਜੇਤੂ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਧੁਨਿਕ ਖੋਜਕਾਰ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਠਾਰਵੀਂ ਅਤੇ ਉੱਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਲਈ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ-ਮਰੋੜਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ। ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈਏ ਜਿਹੜੀ ਮਾਰਚ 1716 ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਜੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਫੜ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਸੌ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੀਨ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜੌਹਨ ਸਰਮਨ ਅਤੇ ਐਡਵਰਡ ਸਟੀਫਨ ਵੀ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਹੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਵਿਲੀਅਮ ਫੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੌਬਰਟ ਹੱਜ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ "... ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ (ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ) ਜਿਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਖਤ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਅਬਦੁਲ ਸਮੱਦ ਖਾਨ, ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਚ ਗਏ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਸੌ ਅੱਸੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿਰ ਬਾਂਸਾਂ 'ਤੇ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ (ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਰੀਬੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਅਜੇ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੱਬੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਕਤਲ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਵੱਲ ਵੱਡੀ ਪੁਲਾਘ ਸੀ। ਸਰਹੰਦ ਫਤਹਿ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਫਲ ਕਰਾਂਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਜ ਭਾਗ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਪਹਿਲੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਬਾਕੀਆਂ ਦਾ ਸੌ-ਸੌ ਕਰ ਕੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਿਆ ਜੋ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਧਰਮ

ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਲ ਵਾਹਕ ਆਪਣੀ ਉਪਜ ਦੇ ਖੁਦ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਾਨ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠੀਆਂ ਸਨ, ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਅੱਗੇ ਵੀ ਵਧੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦਾ ਖਤਮਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ

ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਾਪੜਾ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇ, ਸਿਹਰੀ ਖੇਡ ਤੋਂ ਜੇਤੂ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੋਨੀਪਤ, ਕੈਥਲ, ਸਮਾਣਾ, ਸਢੌਰਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮਸਲ ਕੇ ਚੱਪੜਚਿੜੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿੱਥੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ

ਉਥੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਕਿਰਪਾਲ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਚਿੱਤਰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ।

ਹੈ।" (ਭਾਵੇਂ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਇਸ ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਸੂਮ ਪੁੱਤਰ ਸਮੇਤ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਰੌਲੀ ਦੀ ਕਤਲਗਾਹ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦਾ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਆਧੁਨਿਕ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਵੀ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦਿੱਕਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਗਾੜਨਾ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਕੁਲਹਾੜੀ ਮਾਰਨ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਦੇ ਸਗੋਂ ਲੋਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਇਤਿਹਾਸ ਪੀੜ੍ਹੀ-ਦਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜੀ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇੱਕ ਨਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਲਿਖਤ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਧਰ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਵੱਲ ਵੱਡੀ ਪੁਲਾਘ ਸੀ। ਸਰਹੰਦ ਫਤਹਿ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਫਲ ਕਰਾਂਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਜ ਭਾਗ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਪਹਿਲੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਜਗੀਰਦਾਰੀ

ਸਕਿਆ ਸੀ। ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਉੱਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਫਤਹਿ ਚੱਪੜਚਿੜੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ; ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ਵ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਲਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਪੰਜਾਬ ਕਮਿਊਨ' ਕਹਾਂਗੇ। ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਕਮਿਊਨ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਏ ਹੋਣ ਦਾ ਦਮ ਭਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇੰਛਾ ਸਾਮੰਤਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲੀ ਪਾਲੀ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕੁਝ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਧਰੂਵੀਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਫਾਦਾਰੀਆਂ ਬਦਲ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਦਾ ਸੀ।

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮਰਦੇ-ਮਰਦੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਾਨੌਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਕਰ ਕੇ ਕਸਮਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਗੀਰਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਦਮ ਲੈਣਗੇ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਗੀਰਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਉਸ ਪਾਲੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਤਿਅੰਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਹੀ ਕਲਾਨੌਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਘਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਤੀ ਸਨ। ਕਿਰਤ ਜਾਗੀਰ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਟਕਰਾ ਗਈ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਕਰਾਂਤੀ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ, ਜੰਗੀ ਕਲਾ, ਜਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੱਕ ਸੰਕੋਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਜ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਥੋਂ

ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਮਰਾਜ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਜੇਤੂ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਾ ਸਕਿਆ। (ਅਸੀਂ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਕਦਮ ਵੱਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ; ਇਸ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸਮਾਣੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੇ ਅਸਲ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਫਲਸਫੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜੰਗ ਚੱਪੜਚਿੜੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਬਿਗੁਲ ਸਵਾ ਦੇ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵਜਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹਾਕਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੋਹਰ ਬਣਾਈ ਸੀ।

ਉਥੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਬਾਨੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੂਪਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਚੋਟੀ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜੇ.ਡੀ. ਕਨਿੰਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਖਰੀ

ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਜਿਉਂਦਾ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ ਪਰ ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਗਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਆਦਿ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੂਪਨਾ ਜਾਬਰ ਜਗੀਰੂ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਵਾਲੀ ਬਦਲਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਨਾ ਰਹੇ।

ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਖਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਨਰਥ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਨੋਰਥ ਉੱਕਾ ਹੀ ਗਾਇਬ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਲੰਬੀ ਛਲਾਂਗ ਲਾਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕੇਵਲ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਸ਼ਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਜਮਨਾ ਤੋਂ ਰਾਵੀ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਆਜ਼ਾਦ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਦੋ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟਾਪੂ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ- ਇੱਕ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਅਫਗਾਨ ਕਸਬਾ ਕਸੂਰ। ਜਮਨਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਵੀ ਤੱਕ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਖਸ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਬੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸੀ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਮੈਕਲਿਊਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ (ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿਦਰੋਹ ਉੱਠਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬੰਦਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਦਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਚੋਧ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਨਿੰਘਮ ਇਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਲਾਗੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾਨ ਭਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਲਤਨਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਟੱਲ ਹੋਣੀ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰਲੱਥ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ।

ਅਰਨਲਡ ਟੋਇਬੀ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਨਾਵਾਂ ਸਿੱਖਇਜ਼ਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਿਉਂ ਖੁੰਝ ਗਈਆਂ? ਉਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਚੀਨ ਵਿਚਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤੇ, ਮੰਗੋਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੈਰ ਤਾਂ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਆ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਇਸਲਾਮ ਉਸ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਸੋਂ ਦਾ ਧਰਮ ਬਣ ਸਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਸੰਭਾਲ ਸਕਿਆ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਇਜ਼ਮ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਧਰਮ ਵਿਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੁਝਾਰੂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰਿਆ ਸੀ। ਅਰਨਲਡ ਟੋਇਬੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਇਜ਼ਮ ਦੇ 'ਜਾਮ ਹੋਣ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸੇ ਹੀ ਸਰਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਅਰੰਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਐੱਮ.ਐੱਸ. ਚਾਂਦਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਡਬਲਿਊ.ਐੱਚ. ਮੈਕਲਿਊਡ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਜਾਇ ਪਹਿਲਾਂ ਜੱਥਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਫੇਰ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੀ ਸੀ ਆਦਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਲੋਕ ਹੀ ਸੰਗਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਲਕ ਭਾਗੋਆਂ ਅਤੇ ਬਲੀ ਕੰਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ?

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਖੇਤੀ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਦਾ ਦੌਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਲੁੱਟ ਲਏ ਸੀ, ਖੇਤ ਲੁੱਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਖੇਤ ਲੁੱਟਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਵੱਜ ਰਹੇ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਸਲੀ ਹਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੀ। ਹੁਣ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਜ਼ਾੜੇ ਦਾ ਅਮਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਜ਼ਾੜਾ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਮਘਟਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਲਈ ਖੁਰਾਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਨਾਫਾਖੋਰ ਗਰੋਹਰ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਮੰਡੀ ਅਤੇ ਸਨਅਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਹੱਤਮ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ, ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਲਗਾਮ ਹਵਾਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸਲ ਮਹੱਤਵ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਉਹ ਖੇਤ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਟੁੱਟ ਪਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ ਕਦਮ-ਦਰ-ਕਦਮ ਪੈਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵੀ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਸੀ- ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਕੋਲ ਪਾਉਣਾ।

ਇਹ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਗਰੋਹ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੇਲ ਦੀ ਟੂਟੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਲੜਾਕੂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਕੂਟਰੀਆਂ ਤੱਕ ਜਾਮ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਜਨ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਜਨ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈਟ ਆਪਣੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੁਣ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸ਼ਵੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਤਮਾਮ ਬੀਜ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਟੈਂਟ ਕਰ ਲਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਨਾਜ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ 'ਫੁਡ ਚੇਨਜ਼' ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੀਜੇ-ਬਰਗਰ, ਗਲੀ-ਮੂਹੱਲਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਸਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਉਲ-ਜਲੂਲ 'ਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਵੈਥ ਵਿਚ ਧਕੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਨਾਫਾਖੋਰ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਖੇਤ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਹੈ। ਖੇਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਵੀ ਖੇਤ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਜ਼ਿਦ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ ਹਨ।

ਖੇਤ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਵੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪਹਿਲੇ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਖੇਤ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਲੁੱਟ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਬੰਦੇ ਮੁਨਾਫਾਖੋਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਫੇਲਦੇ-ਫੈਲਦੇ ਵਿਸ਼ਵੀ ਕੱਦ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵੱਲੋਂ ਸੌਖੀ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜੋਕੇ ਮੁਨਾਫਾਖੋਰਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਸੀਮ ਲਾਲਸਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਭਾਵੇਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਨਾਫੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਨਾਫੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਵਤਾ ਸਬਰ ਦਾ

ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਬਰ ਦਾ ਜਦੋਂ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰੋਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਬਾਹਰ ਵਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈਵਾਨੀਅਤ ਉਸੇ ਰਸਤਿਓਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਖੇਤ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਖੇਤ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਹੀ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਸੀ ਜੋ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ 'ਤੇ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਉਭਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉੱਤੇ ਚਿਰਜੀਵੀ ਛਾਪ ਛੱਡੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਉੱਤੇ ਵਧੇਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਵੀ ਵੱਡੇ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਪਾਕ-ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਲੋਕ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧੀਵਤ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਨਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ, ਨਾ ਸਥਿਰਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਿੱਕਿਆਂ, ਮੋਹਰਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਵਿਧਾਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਵਚਨ ਹੀ ਸਨ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਭਾਵੇਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਭਵਿੱਖੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਪਰ ਚਿਰਸਥਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਿਆ। ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮੁੜ ਕੇ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜਗੀਰਦਾਰ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਲੀਆ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਰਗੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਵੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਕ ਫਿਕਰੇ ਵਿਚ ਇੱਝ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ 'ਹਲਵਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾਇਆ'।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫਿਕਰਾ-ਨਿਚੋੜ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਮਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਣੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਉਪਰੰਤ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਫਤਹਿ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਚਰਚਿਤ ਘਟਨਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੋਜਕਾਰ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਢੇਰਾ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ਤੋਂ ਹਲਵਾਹਕ (ਮੁਜ਼ਾਰੇ) ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਵੱਡੇ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹਲਵਾਹਕ ਫਰਿਆਦ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਜ਼ਮੀਨਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਵਰਤਾਓ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ? ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ (ਹਲਵਾਹਕਾਂ ਨੂੰ) ਆਖਿਆ ਕਿ

ਜਾਓ ਤੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦਿਓ। ਸਿੰਘ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜਾਣਗੇ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਾਂਝ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ (ਹੇਠ ਲਿਖੇ) ਹੁਕਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

- 1) ਹਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਨਿੱਜੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋਵੇਗੀ।
- 2) ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ (ਲੋਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ' ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰੋ।
- 3) ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਾਂਝੇ ਲੰਗਰ

ਮੁਹਾਲੀ ਨੇੜੇ ਰੱਖੜਚਿੜੀ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ।

ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਭੁੱਖਾ ਨਾ ਸੌਂਵੇ। 4) ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ (ਧਰਮਸਾਲਾ) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ।

ਲੇਖਕ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਾਜੀ ਹੋਈ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਲਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਹੈ। ਅੱਤ ਦੀ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਤਫਰਕੇ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਆਪਸ 'ਚ ਮਿਲ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ। ਧਰਤੀ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਆਦਿ। ਸੰਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਹੱਤਮ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਤਸਕਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਸਕਰਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਲਾਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸੰਤ ਕਬੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਨਿਕ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤੀਆਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਭਿਆਂਕਰ ਜੰਗਾਂ ਲੜੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ।

ਫਿਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਟੋਲੇ ਨੇ ਕਸਮਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮਰਨ-ਮਾਰਨ ਦੀ ਜੰਗ ਲੜਨ ਲਈ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਸਨ, ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਨ, ਰਜਵਾੜੇ ਸਨ। ਇਸ ਲੁਟੇਰੇ ਗਰੋਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 45 ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਬਣਦੀ ਹੈ; ਅਥਵਾ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧੀ ਜੰਗ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹਾਕਮ, ਜਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਨ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਲਵਾਹਕ, ਕਿਰਤੀ ਤੇ ਦਸਤਕਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਿਕ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨੀਚ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸੂਦਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਗੀਰਦਾਰੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਵਧੇਰੇ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਵਿਚ ਝੋਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ- ਮੁਜ਼ਾਰੇ, ਕਿਰਤੀ, ਦਸਤਕਾਰ ਆਦਿ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਲੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਤੌਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ

ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜਨਤਕ ਉਭਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੁਗਲ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਜਨਤਕ ਉਭਾਰ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਇੱਕਜੁੱਟਤਾ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਭੰਗ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ। ਸਲਤਨਤ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਘੜਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਈ।

ਆਖਰਕਾਰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਦੁਬੇੜ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ (ਜੋ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ

ਬਹਾਦਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਥ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲ ਮੰਨੇ ਗਏ ਸਨ) ਦੇ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹਲਵਾਹਕਾਂ (ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ) ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਸਨ:

- ੳ) ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ।
- ਅ) ਖੇਤੀ (ਵਾਹੀ-ਜੋਤੀ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ।
- ੲ) ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ।
- ਸ) ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧੜੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।

ਲੇਖਕ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਲਵਾਹਕਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ।... ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕਿ 'ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ' ਦੇ ਉਲਟ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੰਗ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ 'ਸਾਂਝੇ ਹੱਕ' ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ। ਜ਼ਮੀਨ ਹਲਵਾਹਕਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਬਣ ਗਈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹੀ ਸਨ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿ 'ਬੁੱਢੇ-ਬੁੱਢੇ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਜਗੀਰਾਂ ਛਕੇ ਤੇ ਜਵਾਨ-ਜਵਾਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਓ' ਆਦਿ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ 'ਜ਼ਮੀਨ ਹਲਵਾਹਕ ਦੀ' ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾੜਵੀਆਂ (ਗੁੰਡਿਆਂ) ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਈ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹਲਵਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦੁਆਈ ਜੋ ਫਸਲ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਲਵਾ ਕੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਜਿਣਸਾਂ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡਾ ਕੇ ਲੁੱਟ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਲਿਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਲਵਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਨੀਤੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਸੀ।

ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਬਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀ, ਫਿਰ ਇਨਸਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੱਕ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਹੈ'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਇਹ ਫਲਸਫਾ

ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇ ਸਨ ਪਰ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਦੀਵੀ ਹੋ ਨਿਬੜੇ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਫਲਸਫਾ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਖੁਰਾਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਜੋ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ' ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਕਿਰਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕੇ। ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਆਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਤੋਂ ਲੜਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਝ, ਖੇਤ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਕਦੋਂ ਬੈਠਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਵੀ ਖੋਜਣ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਸੋਚਣ ਤੇ ਸੂਤਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਮੁਨਾਫਾਖੋਰਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਉੱਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਖੇਤ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਖੇਤ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਕੇ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਚ-ਨੀਚ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਥਿਤ ਨੀਚ ਜਾਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨੀਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਐਲਾਨੀਆ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਫੜੀ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਨੀਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਸਿਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਡਾ. ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਉਮਤ ਪਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਲਈ ਰੋਟੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਕੱਪੜਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਘੋੜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਦੀ ਕਾਮਵਰ ਖਾਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕੌਮ ਤੇ ਹੋਰ ਘਟੀਆ ਅਤੇ ਨੀਚ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਸ (ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣ ਗਏ।

ਇੱਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਟੁਕ ਵਿਲੀਅਮ ਇਰਵਿਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਨੀਚ ਤੋਂ ਨੀਚ ਜਾਤੀ ਦਾ ਚਮਿਆਰ ਜਾਂ ਭੰਗੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬਾਗੀ ਗੁਰੂ (ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ) ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹਾਕਮ ਬਣਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਇਆ ਉਹ ਕਥਿਤ ਨੀਚ ਭੰਗੀ ਵੀ ਜਦ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੱਦੀ ਤੇ ਅਖੌਤੀ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲੇ ਚੌਧਰੀ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਬਰਹਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੀਚ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਨਵੇਂ ਬੰਦੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਉਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਕਥਿਤ ਨੀਚ ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਿਆਰ ਹੀ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਬੀਜ ਵੀ ਬੀਜਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵਰਣ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਚੁਲਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਸਥਾਪਤੀ ਪੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਅਸਹਿ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ 'ਬੰਦਾਵਾਦ' ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਕੁਚਲ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਚੋਣ ਮਰਯਾਦਾ

ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਡੰਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਕੜਾਂ ਦੀ ਮੌਜ ਲੱਗ ਗਈ, ਚਾਂਦੀ ਚਾਂਦੀ ਹੋ ਗਈ ਸਭਨਾਂ ਦੀ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰ ਗਲੀ ਨੂੰ ਕਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਬੋਤਲਾਂ ਕੈਨੀਆਂ ਤੇ ਭੁੱਕੀ, ਸਮੇਕ ਦੀਆਂ ਬੈਲੀਆਂ ਫੜੀ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਤੀਆਂ ਵੰਡਦੇ, ਪਰਚੀਆਂ ਵੰਡਦੇ, ਜਾਮ ਵੰਡਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਂਗ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੋਤਲ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਟੀ ਦੇ ਕੈਂ ਬੋਤਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਾ ਕੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਲੈਂਦੇ ਸੌਂ ਖੁਆਉਂਦੇ। ਵੋਟਰ ਸਭ ਨੂੰ ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਸਭ ਦੀ ਝੋਲੀ ਮੂੰਡੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ, ਨਹਿਲੇ 'ਤੇ ਦਹਿਲਾ ਹੋ ਕੇ ਟੱਕਰਦੇ। 'ਰੱਬ ਕਰੇ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰ ਵੀ ਤਾਂ ਸੌਣ ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਡੱਡੂਆਂ ਵਾਂਗ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਵੋਟਾਂ ਬਟੋਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂਤ ਭਗਵਾਨ ਵਾਂਗ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਨੇ ਫਿਰ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਆਲੂਣਿਆਂ ਵਿਚ, ਸੋਨੇ ਦੇ ਅੰਡਿਆਂ ਉੱਤੇ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਜੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਪੀ ਕੇ ਗੋਗੜਾਂ ਵਧਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਚਿੱਚੜ ਵਾਂਗ

ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ
ਫੋਨ: 408-608-4961

ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਚੰਬੜੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਖ਼ਤਪੋਸ਼ 'ਤੇ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੁਤੂਆਂ ਅਤੇ ਝੰਡੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਗਲੀ ਦੇ ਚੌਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੁਕਿਆ। ਦੋ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। 'ਇਹਦੀਆਂ ਤਾਂ ਲੱਤਾਂ ਕਬਰ ਵਿਚ ਨੇ, ਇਹ ਕੀ ਕਰੂ?' ਕੁੱਝ ਚਾਕੁੜ-ਹੱਥੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਫੁਸ-ਫੁਸ ਕੀਤੀ। ਅਮਲੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਸਰੀ ਸੁਆਗਤ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ। ਸੱਤ-ਸਲਾਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੱਲ ਇਕ ਦਮ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਆਨੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੁੱਝ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਬਾਈ ਹੋਰ ਜਲਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਸ਼ਣ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 'ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ ਭਰਾਓ! ਰੱਬ ਵਰਗੇ ਦੇਸਤੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਤੁਹਾਡੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ ਤੇ ਜੱਦੀ ਪੁਸ਼ਤੀ ਸਿਆਸਤ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸਾਡੇ ਹੱਥੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਜਿਹੇ ਉਨਤ ਦੇਸ਼ ਵਾਂਗ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਦੇ ਪਾਬੰਦ ਹਾਂ। ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ, ਜੁੱਲੀ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਰਹੇਗਾ। ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ ਮੁਫ਼ਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਫਿਟਿੰਗ ਵੀ ਫਰੀ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਤਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਨਵੀਂ ਜੰਮੀ ਬੱਚੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੇ ਜਮ੍ਹਾਂ, ਹਰ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਗਨ, ਹਰ ਬੁੱਢੀ-ਬੁੱਢੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਸਹਾਰੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੇ ਮਹੀਨਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਸਾਡਾ ਏਜੰਡਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਕੋਈ ਕਵਾਰਾ ਛੜਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਕੋਈ ਅੰਗੂਠਾ-ਸ਼ਾਪ ਅਨਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਕੋਈ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ, ਕੋਈ ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸੋਏਗਾ, ਕੋਈ ਬੇਕਾਰ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕੇਗਾ।' 'ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ! ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਓਗੇ?' ਸਰੋਤਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਢੇਮ ਵਾਂਗ ਟਕੋਰਾਂ ਆਈਆਂ। 'ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦਿਆਂਗੇ, ਕੰਮ ਦਿਆਂਗੇ, ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿਆਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਚੋਣ ਤੇ ਪਰਖੋ! ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹਰ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਪੀ ਏ ਹੱਥ ਜੋੜਦਾ ਪਰਚੀ ਜੇਬ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। 'ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਐਹ ਜੇ ਰੱਬ ਦੇ ਮਾਰੇ ਕਿਸਾਨ ਵਿਚਾਰੇ! ਕੁਰਕੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਲਫ਼ਾਸ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਗਲ ਰੱਸੇ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਲੀਲਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰੋਗੇ? ਕਿਹੜੀ ਸੰਜੀਵਨੀ-ਬੂਟੀ

ਸੁੰਘਾਓਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪਰਚੀ ਚੁੱਪ ਹੈ?' 'ਬੜਾ ਔਖਾ ਸਵਾਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤੂੰ ਅਮਲੀਆ! ਜਿਹੜੇ ਲੋਗ ਅਣਚਾਹਿਆ ਬੇਲੋੜਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਕਲਗੀ ਉੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਹ ਸਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਗਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਹੀ ਰਾਖਾ! ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਗੰਨਾ, ਕਣਕ, ਝੋਨਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਫਸਲ ਵੇਚਣ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਹਿੱਕ ਠੋਕ ਕੇ ਵਾਅਦਾ ਰਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ-ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਜੇਹੀ ਕਿਸੇ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਡੰਡਾ ਬੜਾ ਸਖ਼ਤ ਹੈ।' ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਮੀਹਤ ਵਰਗੀ ਫਲਾਉਣੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। 'ਬਾਬੂ ਜੀ! ਪੁੱਤ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹਾਇਆ ਜੇ? ਨੂੰਹ ਕਿੱਥੇ? ਘਰ ਵਾਲੀ ਕਿੱਥੇ? ਧੀ ਜਵਾਈ ਕਿੱਥੇ? ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾਵਾਂਗੇ। ਅਮਲੀ ਚਾਰ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। 'ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ! ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਖੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰੀ।' ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ। 'ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੋਏ ਫਿਰ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਗਏ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਗਏ, ਤੁਹਾਡੀ ਧਾਰੀ ਕਾਹਦੀ? ਜੇ ਆਪਣੀ ਇਹ ਰਾਮ-ਤੋਰੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਜੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਡਰਾਉਣਾ ਨਜ਼ਰ ਵੱਟੂ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਛੱਡੋ। ਚੰਗੇ ਰਹੋਗੇ...ਤੁਹਾਡਾ ਬੂਟਾ ਲੱਗਾ ਰਹੇਗਾ...ਵਧਦਾ ਫੁੱਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੁਣ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਲਾਹੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ਲੁੱਬੜੀ ਵਾਲੀ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਛੇਤੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਬੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ।' ਅਮਲੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਫ਼ੀਮ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵਰਗੀ ਅਵੱਲੀ ਕਾਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਹਿਲਾ ਗਈ। 'ਕੁੱਝ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਪੁੱਟਣ ਲੱਗੇ! ਤੂੰ ਕਰ ਲੈ ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਅਮਲੀਆ...ਆਪਣੇ ਹੀ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।' ਕੋਟੀ ਧਾਰੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਅਪਣਤ ਦਿਖਾਈ। 'ਹਾਈ ਸਾਵਾ ਸ਼ੇ, ਭਾਈ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਪਿਛਲੀ ਵੇਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਨਕਲੀ ਜਥਾੜਾ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਣ ਦਾ ਲਾਰਾ ਲਾਇਆ ਸੀ? ਤੁਸੀਂ ਪਿਛਲੀ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਆਏ ਸੀ, ਕਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ! ਨਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਓਹੋ ਹੀ ਹੋ ਨਾ? ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਰਾ ਵੀ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਚਿੱਬੜ ਸਿਹੁੰ। ਐਵੇਂ ਬੋਲ ਬੈਠਾ ਬੜਬੋਲਾ ਜਿਹਾ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਡਾਕਟਰਾਂ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ। ਪਰਸੋਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਫੁਲ ਸੁੰਘਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਛਤਰੀ ਤਾਣ ਕੇ ਆ ਗਏ ਓ।' 'ਹਾਂ ਜੀ ਹਾਂ...ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਤੂੰ ਅਮਲੀਆ। ਮੌਸਮ ਵੇਖ ਕੇ ਸਮਾਂ ਸੰਭਾਲਣਾ ਪੈਂਦਾ।' ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਅੰਗ-ਰੱਖਿਅਕ ਨੇ ਅਮਲੀ ਦਾ ਘਰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਐਤਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਅਖੇ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰਲੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾਉਣਾ ਇੱਥੇ। ਬੜੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ...ਏਨੀ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਰੱਖੀ ਦੀ ਐ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ। ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਤੁਸੀਂ...ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ। ਪਾਰਟੀ ਬਦਲ ਲਈ। ਭੇਸ ਦਾ ਕੀ ਏ, ਜੇਹਾ ਦੇਸ ਤੇਹਾ ਭੇਸ, ਮਖੌਟੇ ਬਦਲੀ ਜਾਓ। ਕਿੰਨਾ ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ! ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਵਾਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੱਸ, ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੱਡਾ ਸੈਕਲ ਹੀ ਸਹੀ।' ਅਮਲੀ ਟਿਚਕਰ-ਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਉੱਤਰ ਆਇਆ। 'ਜੀਦਾ ਰਹੁ ਅਮਲੀਆ! ਰੱਬ ਤੈਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਵਹੁਟੀਆਂ ਦੇਵੇ।' 'ਸਾਨੂੰ ਵਹੁਟੀ ਮਿਲੇ ਜਾਂ ਨਾ ਮਿਲੇ...ਤੈਨੂੰ ਵੋਟ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇ, ਧਰਵਾਸ ਰੱਖੋ। ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਅਹਿਸਾਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਮਾਰਕਵੈੱਡ ਵਿਚ ਲਵਾਇਆ ਸੀ...ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਐ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਜੋ ਤੂੰ ਲਏ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ

ਮਾਠ ਕੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣੀ ਐ, ਸਿਰਫ਼ ਤੈਨੂੰ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਡੇ ਨਹੀਂ ਰਖਾਉਣੇ।' 'ਪਾਓ ਭਈ ਪੈਂਗ ਦਿਓ ਲੰਬੜਦਾਰ ਨੂੰ।' ਕੋਟੀ ਧਾਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਅਮਲੀ ਮੁੱਛ ਨੂੰ ਵਟਣਾ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। 'ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਐਤਕੀ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਕਰਵਾਏਗਾ...ਉਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਐਹ ਇਕੱਲੀ ਦਾਰੂ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਐਕਰਾਂ ਜਥੇਦਾਰ।' ਬੂੜਾ ਅਮਲੀ ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬੂੜਤ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖਿਆ-ਸਿਖਾਇਆ ਉਸ ਨੇ ਗੱਲ ਪਤੇ ਦੀ ਕਹਿ ਮਾਰੀ। ਸਰਪੰਚ ਕਈ ਅਜੇਹੇ ਬੇ-ਸੁਕਰੇ ਕੰਮ ਮੂੰਹ-ਫੱਟ ਅਮਲੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਉਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। 'ਲੈ ਬਈ ਅਮਲੀਆ...ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਕੱਢੀ ਅਸਾਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਆ। ਐਹ ਲੈ ਬੋਲ! ਤੇ ਖਾਹ ਸੌਂਹ।' ਸੇਵਾਦਾਰ ਅਮਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ। 'ਨਾਲ ਕੋਈ ਉਰੀ-ਪਰੀ ਕਰਦਾ ਟੰਗ ਅਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੜਵਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਹ, ਅਸੀਂ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਆਂਗੇ ਉਹਨੂੰ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ।' ਡੱਬ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਾਰਦਾ ਕੰਨ ਵਿਚ ਫੁਸ-ਫੁਸਾਇਆ। ਤਿਕੋਣੀ ਜਿਹੀ ਇੱਲ ਦੇ ਕਲਬੂਤ ਵਰਗੀ ਬੋਤਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੀ ਮੰਝੀਰ ਚਾਂਡਲ ਉੱਠੀ। ਸਾਰੇ ਲਾਰਾਂ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗੇ। 'ਮੈਂ ਇਸ ਦਾਰੂ ਦੀ ਬੋਤਲ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਤੇਰੀਆਂ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਵਾਂਗੇ।' 'ਜੀਦਾ ਰਹੁ ਅਮਲੀਆ...ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਮਰਜ਼ੀ ਅਜ਼ਮਾ ਲਈਂ ਰਾਤ ਬਰਾਤੇ।' ਜਥੇਦਾਰ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਅਮਲੀ ਦਾ ਮੋਢਾ ਨੱਪਿਆ। ਇਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਲਾਲ ਗੁੱਥੀ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਠਾ ਭਰਿਆ ਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸੁੱਟ ਵਾਂਗ ਦੋ ਚਾਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵੱਲ ਮਾਰਦੇ 'ਰੱਬ ਰਾਖਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਅਗਲੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਦੀਆਂ ਟਰਾਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਸੀਮਿੰਟ ਆ ਗਿਆ...ਮਿਸਤਰੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਗਲੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਸੜਕ ਵੱਲੋਂ ਢੋਲ-ਢਮੱਕੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਵਧੀ। ਜੰਜ ਵਾਂਗ ਤੁਰਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਵਰਗੇ ਲਿਬਾਸ! ਇਕ ਭੰਗੜਾ ਪਾਰਟੀ, ਤੇ ਪਿੰਡੇ ਪਿੰਡੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾ ਵਾਂਗ ਲੱਤਾਂ ਚੌੜੀਆਂ ਕਰ-ਕਰ ਤੁਰਦਾ ਬਿੱਛੂ ਰਾਮ ਵਕੀਲ ਗਲ ਵਿਚ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਪਾਈ ਗਭਲੇ ਚੌਕ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਹਾਰ ਲਾਹ ਕੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨੇ ਅਖਾਤਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਵੇਖਦੇ-ਵੇਖਦੇ ਤਕੜਾ ਰਜੂਮ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿੱਛੂ ਰਾਮ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁੱਧ-ਧੋੜਾ ਦਰਸਾ ਕੇ ਵੋਟ ਮੰਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਵਾਉਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਗਭਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਗਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ ਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਖਸ਼ੀਸ਼, ਇਨਾਮ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਹੀਂ ਵਸੂਲੇ ਗਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਕਾਉਣ ਤੇ ਉਦੇਵਾਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਇਕ ਅਜੇਹਾ ਮਜ਼ਮਾ ਲਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਟੀ ਵੀ ਸੈਂਟ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਜਾ ਇਸ ਚੌਕ ਵਿਚ ਰੱਖੋ। ਜਦ ਟੀ ਵੀ ਚੈਨਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਘਸ਼ੁਨ-ਮੁੱਕੀ ਕਰਨਗੇ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪੱਗ ਰੋਲਣਗੇ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਫੜ੍ਹੂ ਹੁਰੇ-ਹੁਰੀ ਕਰਨਗੇ, ਦੰਗਲ ਕਰਨਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਤਕੜੇ-ਮਾੜੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਖਿਆਨ ਤੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਭੀੜ ਨੇ ਤਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਖੂਬ ਸਲਾਹਿਆ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਲਈ ਇੱਟਾਂ ਸੁਟਵਾ ਕੇ ਕੰਮ ਜਲਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵੀ ਅਮਲੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲੁਆ ਕੇ ਅਮਲੀ ਦਾ ਤੁਰਲਾ

ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੀਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਆ ਧਮਕੀ...ਲਾਲਟੈਣ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਵਿਚ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਅਮਲੀ ਦਾ ਵੀ ਮੂੰਹ ਸੁੰਘਣ ਲੱਗੇ। ਅਮਲੀ ਵੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਹੱਸਿਆ। 'ਆਓ ਜੀ ਜਨਾਬ! ਲਾਲਟੈਣ ਸਾਹਿਬ! ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ! ਆਉ ਬੈਠੋ।' ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਲੀਡਰ ਲਗਦੇ ਭੱਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਦੀ ਚੌੜੀ ਪੱਧਰੀ ਕਰਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। 'ਲੰਬੜਦਾਰ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੁਹਤਬਰ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਵੋਟ ਪੁਆ। ਮੇਰਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਲਟੈਣ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਾਲਟੈਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਹਰ ਗਲੀ, ਹਰ ਕੋਨਾ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੰਦਰਾਂ ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਰੁਸਨਾ ਦਿਆਂਗੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਕੂਲ ਵੱਡਾ ਕਰਾ ਦਿਆਂਗੇ। ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆਂਗੇ। ਐਹ ਲਓ ਲਾਲਟੈਣ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਓ ਖੋਲਿਆਂ ਤੇ ਹਨੇਰੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਉਧਾਲ ਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਗਾ।' ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਅਧੀਨਗੀ ਭਰੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਲਾਲਟੈਣ ਅਮਲੀ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪੰਜ ਦਸ ਹੋਰ ਖੜੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। 'ਪੰਨਭਾਗ ਭਾਉ ਜੀ! ਲਾਲਟੈਣ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਮੱਥੇ! ਪਰ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਦੱਸੋ? ਸਾਡੇ ਪਿੰਡੇ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਾਰ-ਨਾਮਾ ਲੈ ਗਏ ਨੇ। ਕੋਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗਲੀਆਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ...ਕੋਈ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ ਪੰਨਭਾਗ ਜੀ ਸਦਕੇ। ਤੁਸੀਂ ਪਛੜ ਗੇ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ, ਸਾਨੂੰ ਚਾਨਣ ਵੀ ਵੰਡੋ ਤੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਵੀ। ਸਕੂਲ ਵੱਡਾ ਕਰੋ ਜੰਮ ਜੰਮ, ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜ਼ਰੂਰ ਭੱਜ ਦਿਓ ਇੱਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਓ ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਨਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਜਾਇਓ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇੱਕ ਐੱਸ ਚੌਕ ਵਿਚ ਤੇ ਇੱਕ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਾਲੇ ਚੌਕ ਵਿਚ ਨਲਕੇ ਲੁਆ ਦਿਓ। ਬੜਾ ਸਸਤਾ ਕੰਮ ਜੇ। ਲੋਕ ਪਾਣੀ ਪੀਣਗੇ...ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਸੀਸਾਂ ਦੇਣਗੇ। ਬਾਕੀ ਵੋਟਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੇਰੀਆਂ...ਅਸੀਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਵੀ ਤੇਰੀਆਂ। ਜਿਸ ਖੂਹ-ਖਾਤੇ ਮਰਜ਼ੀ ਪੁਆ ਲੈ।' ਅਮਲੀ ਨੇ ਸਿੱਧ-ਪੱਧਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਠੀਕ ਆ, ਜਿੰਦਾ ਕਰੋ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਨਲਕੇ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਕੂਲਰ ਵੀ ਲਵਾ ਦਿਆਂਗੇ ਪਰ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਵੋਟ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਏ।' 'ਹੈ ਕਮਲਾ! ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਪਈ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਜਿਤਾਵਾਂਗੇ...ਪੱਥਰ ਤੇ ਲੀਕ।' ਅਮਲੀ ਨੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਦੇ ਲਾਲਟੈਣ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਅਮਲੀਆ! ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਘਿਉ ਸ਼ੱਕਰ! ਨਲਕੇ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਦਾਰੂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣੇਗੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਪਈ ਇਕ ਦੋ ਪੈਟੀਆਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸੁੱਟ ਜਾਂਦੇ, ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ-ਪੂਰਟੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਠੇਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੀ ਸਖ਼ਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਏਨੀ ਕੁ ਬੁੱਤੀ ਬਾਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਚੌਕਸੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਲਗਾਮਾਂ ਕੱਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਨਿਗਰਾਨ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਭੇਜ ਕੇ ਨਿਰਪੱਖ ਚੋਣ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਐਤਕੀ ਦੁੱਧ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਤਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੋਰ-ਮੋਰੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।' ਲਾਲਟੈਣ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੋਝਸੀ ਤੇ ਅਸਮਰਥਾ ਪੁਗਟਾਈ। 'ਤੂੰ ਵੀ ਕਮਲੈਂ ਦਾਰੂ ਦੀ ਕਿੱਲਤ! ਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ! ਕਹੋ ਤਾਂ ਨਹਿਰਾਂ ਵਗਾ ਦਿਆਂ, ਨਹਾ ਲੈ ਭਾਵੇਂ ਚੁੱਭੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ।' ਅਮਲੀ ਨੇ ਚਾਦਰ ਟੰਗ ਕੇ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਕੀਤੀ, ਪਰਨਾ ਮੋਢੇ ਤੇ ਧਰਿਆ 'ਤੇ ਇਕ ਛਕੜਾਨਾ ਜੀਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਠੇਕੇ ਲਾਗੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੇਖਿਆ...ਸੱਚ-ਮੁਚ ਹੀ ਬੰਦ ਸੀ। ਤਾਲਾ ਹੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਲਾਖ ਦੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ ਵੀ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਲਾਗੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵੇਖ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਉੱਠ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਸਲੁਟ ਮਾਰਿਆ। ਬੂੜਾ ਅਮਲੀ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਲੰਗ ਮਾਰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ। 'ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਸਾਂਝੂਆ! ਦਾਰੂ ਦਾ ਕੀ ਬਣ੍ਹੇ ਹੁਣ?' 'ਦੱਸ ਸਾਂਝੂਆ? ਕੀ ਹੁਕਮ ਐ? ਠੇਕੇ ਤਾਂ ਬੰਦ ਨੇ।' 'ਠੇਕੇ ਬੰਦ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤੈ, ਦਿਸਦੈ! ਪਰ ਤੇਰਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ...? ਕਰ ਦੇ ਕੁੱਝ ਜੁਗਾਤ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਤੇ ਖਰਚਾ ਵੀ ਆਪਣਾ...ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।' ਅਮਲੀ ਨੇ ਦਾਣਾ ਸੁੱਟਿਆ। 'ਕਿੰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ?' ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਰਮਜ਼ ਜਿਹੀ ਮਾਰੀ। 'ਦੇ ਦੇ ਯਾਰ! ਕਰ ਦੇ ਅਮਲੀ ਦਾ ਚਿੱਤ ਖੁਸ਼...ਰੱਬ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਅਮਲੀ ਨਿਰਫਲ।' ਦੂਜੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਹਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਕੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਤੁੜੀ ਦੇ ਕੁੱਪ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਪਿੱਛੇ ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਬੱਦੀ ਗਿਣਦਾ ਕਮਦਾ ਦੀ ਇਕ ਨੁਕਰੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। 'ਇੱਕੋ ਵੇਰਾਂ ਲੈ ਲਾ ਜਿੰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਸੌ ਰੁਪੇ ਪੈਟੀ ਦਾ ਖਰਚਾ ਚਾਹੀਦਾ।' ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਲਾਗ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। 'ਬੱਸ ਦਸ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਛਬੀਲ ਲਗਾਉਣੀ! ਭਲਾ ਹੋਏ ਤੇਰਾ, ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਜਿਉਣ।' ਅਮਲੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਥਾਪੀ ਦਿੱਤੀ। ਜੀਪ ਵਿਚੋਂ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਬੰਦ ਮੁੱਠੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਹੌਲਦਾਰ ਨਾਲ ਦਸਤ-ਪੰਜਾ ਕਰਕੇ ਪੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਪੈਟੀਆਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅਮਲੀ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਲੋਕ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਤੇ ਅਮਲੀ ਦੇ ਗੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਵੇਰੇ ਚੌਕਾਂ ਵਿਚ ਨਲਕਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੂਲਰ ਪਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਅਮਲੀ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। 'ਵੇਖਿਆ ਏਦਾਂ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ...ਇਹ ਹਫ਼ਤਾ ਦਸ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੇ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਵਾ ਲਓ। ਫਿਰ ਚਿਤੀ ਖੰਭ ਛੁੜਾ ਗਈ ਪੋਲੇ ਦਾ ਗੁੜ ਖਾ ਗਈ।' ਅਮਲੀ ਦੇ ਛੱਡੇ ਤੀਰ ਟਿਕਾਣੇ ਡਿੱਗੇ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗਰਾਈਂ ਉਸ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਜਸ਼ਨਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ। ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਡੋ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਾਂਗ ਅਮਲੀ ਦੇ ਚਹੇਤੇ ਲੋਟਣੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਕੁੱਤੇ-ਬਿਲੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸੁੰਘਦੇ ਚੱਟਦੇ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਰਹੇ। ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ, ਪਰਚੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਹੋਰਾਂ ਬੁਝਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰੌਣਕ ਅਮਲੀ ਦੇ ਤੰਬੂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਵੇਖ ਕੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਕੰਨੀ ਖਿਸਕਾ ਗਈਆਂ। ਅਮਲੀ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨੇ ਸਾਰੇ ਖਿਲਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਦਲਾਲਾਂ ਨੇ ਚੋਣ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁਦੀਆਂ ਛੱਲੇ ਤੇ ਨਵੇਂ ਨੋਟਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਦੀਆਂ ਦਿਖਾ ਕੇ ਚਾਟ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਮਲੀ ਦੀ ਭੁਰੀ ਖੰਭ, ਭੰਗ ਤੇ ਨਾਗਣੀ ਡੁੰਗ ਕੇ ਲੋਟਣੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਹੋ ਗਏ। ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੇਲੇ ਚੋਣ ਕਰਮਚਾਰੀ ਬੜੇ ਚਿੰਤਤ ਅਤੇ ਅਚੰਭਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਹੁਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਠੱਪੇ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼/ ਇਕਰਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਡੱਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਡੇਢ ਸੌ ਵੋਟ ਵੱਧ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਦਲਾਲ ਕੰਨ ਲਪੇਟ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਖੇਖਣ ਚੁੰਡਦੇ ਬਾਕੀ ਬਚੀ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੇ ਪਿਆਲਿਆਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਏ। ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਖੜੇ ਵਿਚ ਭਾਪ ਕੇ ਅਮਲੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਗਟਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਨਲਕਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਗਾਇਬ ਸੀ ਚੌਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚੋਂ ਇੱਟਾਂ ਤੇ ਸੀਮਿੰਟ ਗਾਇਬ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸਿਰ-ਕੱਢ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। 'ਚਲੋ ਕੋਈ ਨਾ, ਇਹ ਵੀ ਮਾੜਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਤਾਂ ਬਣ ਗਈ ਇਸ ਵੇਰਾਂ। ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਫਿਰ ਵੋਟਾਂ ਆਈਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ, ਫਿਰ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂਗੇ ਪਤੰਦਰਾਂ ਕੋਲੋਂ। ਸਾਨੂੰ ਝਕਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤਲਬਗਾਰ ਅਸੰਬਲੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਬਹੁਮਤ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਹ ਵੀ ਕੀ ਯਾਦ ਕਰਨ ਗੇ ਛੱਡੋ ਅਮਲੀ ਦਾ ਸਰਾਫ਼!' ਅਮਲੀ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਦਾ ਦੂਹਰਾ-ਚੋਹਰਾ ਹੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਿਰੀਰਾਗੂ ਮਹਲੂ ੧ ॥
ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ
ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥
ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਡਿ
ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ
ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥
ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥ ਜਿਥੇ ਲੇਖਾ
ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ
॥

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ

ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਲੇਖਾ ਲਿਖੀਵਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ
ਰਹਾਉ ਵੇਖੀਏ:
ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥ ਜਿਥੇ
ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥
ਰਹਾਉ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਏ।
ਲਿਖਣ ਹਾਰ ਨੇ ਜੀਵਨ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜੋ ਵੇਖਿਆ,
ਝਾਗਿਆ ਯਾ
ਵਿਚਾਰਿਆ ਉਸ ਨੂੰ
ਲਿਖਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਂਝਾ
ਕੀਤਾ ਏ। ਏਸ ਸ਼ਬਦ
ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇੱਕ
ਇੱਕ ਹਰਫ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ
ਸਹਿਜੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੈਣਾ

ਡਾ. ਆਸਮਾ ਕਾਦਰੀ

ਏ। ਲਿਖਤ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਣ ਪੜਚੋਲਣ
ਦੀ ਲੋੜ ਏ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ
ਦੀ ਸੰਗਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਰਥ
ਆਪ ਵੀ ਦਸੇਂਦੀ ਏ। ਵਿਹਾਰੀ ਮੈਂ ਦੇ ਬਣਾਏ
ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਗਿੱਝੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਕਾਈ
ਦਾ ਰਾਗ ਘੱਟ ਈ ਸੁਣੀਦਾ ਏ। ਆਓ ਮਿਲ ਕੇ
ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ।
“ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ”, ਮੋਹੁ ਦਾ
ਜੋ ਪਸਾਰ ਪਸਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡਨਾ ਹੈ
ਪਹਿਲੋਂ। “ਜਾਲਿ” ਦੇ ਇੱਕ ਅਰਥ ਤੇ ਜਾਲ ਨੇ,
ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤੇ
“ਜਾਲਿ” ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਸਾਡਨਾ ਵੀ ਏ। “ਮੋਹੁ”
ਧੋਖਾ ਏ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਦਿਸਦਾ
ਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਏ, ਮੋਹ ਭੁਲੇਖਾ ਵੀ
ਏ, ਬੇਸੁਰਤੀ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ। ਮੋਹਣਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਭ
ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਏਸ
ਕੁਝ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਏਹਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁੱਲ ਕੁਦਰਤ
ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਲੂ

ਰਾਸਵਾਲ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਕੋੜੀ ਲਿਸ਼ਕ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ
ਏ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਚਿਸ਼ਤਾ ਇਕਾਈ ਨਾਲੋਂ ਤੁੱਝ
ਕੇ, ਬੰਦਿਆਈ ਦੇ ਤੱਤ ਸੱਤ ਨਾਲੋਂ ਵਿਜੋਗ ਦਿੰਦੀ
ਏ। ਏਸੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਸਾਡ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਪਹਿਲੋਂ ਫੇਰ ਉਸ ਸੁਆਹ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਘਸਾ ਕੇ
ਸਿਆਹੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। “ਮਸੁ” ਸਿਆਹੀ ਏ।
ਸਿਆਹੀ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਏ। ਅਜੋਕੇ
ਸਮੇਂ ਸਿਆਹੀ ਬਣੀ ਬਣਾਈ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਲੋਭ ਜਾਂਦੀ
ਏ, ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ
ਸੀ। ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਉਪਰ ਕੋਈ ਸ਼ੈਅ ਮੁਢੀ ਮਾਰ
ਕੇ ਕਾਲਖ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਫੇਰ ਉਸ
ਕਾਲਖ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਰਲਾ ਕੇ ਸਿਆਹੀ ਬਣਦੀ ਸੀ।
ਜਿਸ ਮੋਹ ਨੂੰ ਸਾਡਿਆ ਏ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਘਸਾ
ਕੇ, ਰਗੜ ਕੇ, “ਮਸੁ” ਬਣਾਣਾ ਏ। ਸਿਆਹੀ
ਬਣਾਉਣੀ ਏ ਜੋ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਏ।
“ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ” ਵਿਚ “ਕਰਿ” ਕਰਨ ਵੀ ਹੈ
ਤੇ ਹੱਥ ਵੀ। ਹੱਥ ਈ ਹਨ ਜੋ ਵਹੀ ਖਾਤੇ ਲਖੀਦੇ
ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨੂੰ ਸਾਡ ਕੇ ਮਸੁ
ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ। ਸਿਆਹੀ ਬਣ ਗਈ ਹੁਣ ਲਿਖਣ
ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਏ। ਕਾਗਜ਼ ਬਣਸੀ ਮੱਤ
ਦਾ। “ਮਤਿ” ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਅਕਲ, ਸਮਝ,
ਵਿਚਾਰਨੀ, ਆਈਡਿਆਲੋਜੀ। ਵਿਚਾਰਨੀ ਦਾ
ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾਉਣਾ ਏ। ਸਿਆਹੀ ਮੋਹ ਸਾਡ ਕੇ
ਬਣੀ ਅਕਲ ਮਤਿ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਿਆ, ਹੁਣ
“ਕਰਿ ਸਾਰੁ” ਬਣਸੀ। “ਕਰਿ” ਹੱਥ ਏ ਜਿਸ
ਕਲਮ ਫੜ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਏ। ਲਿਖਣਾ ਕੀ ਏ?
ਏਸ ਦੀ ਸਾਰ ਹੋਵਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਏ। “ਸਾਰੁ” ਏ
ਤੱਤ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈਅ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ, ਅਸਲ ਹੋਂਦ,
ਸਾਵਧਾਨੀ, ਨਿਆਂ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਵਾਅ ਵੀ। ਜਿਉਂਦੀ
ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਢਲੇ ਤੱਤ (ਅੱਗ, ਪਾਣੀ,
ਵਾਅ, ਮਿੱਟੀ, ਆਕਾਸ਼) ਦੀ ਸਿਆਣ ਬੀਵੇ
ਤਾਹੀਓਂ ਸੁਰਤ ਸਿਆਣ ਬਣਦੀ ਏ। ਹੁਣ ਲਿਖਤ
ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਲਮ ਭਾਉ ਈ ਬਣਸੀ। ਭਾਉ ਹੈ
ਪਿਆਰ, ਅਸਰ, ਹੋਂਦ, ਭਾਗ। “ਚਿਤੁ” ਦਿਲ,
ਦਿਮਾਗ, ਚੇਤਾ, ਧਿਆਨ ਹੈ। ਏਸ ਚਿੱਤ ਨੇ ਹੁਣ
ਲਿਖਾਰੀ ਬਣਨਾ ਏ। ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਮੋਹ ਭਰੀ ਵਿਹਾਰੀ

ਹੋਂਦ ਵਹੀ ਖਾਤੇ ਲਿਖੀਂਦੀ ਆਹੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਮੁੱਕ
ਕੇ ਨਵੀਂ ਹੋਂਦ ਜੰਮੀ ਏ, ਜੋ ਨਵੇਂ ਲੇਖ ਲਿਖਸੀ।
ਲਿਖਣਾ ਕੀ ਹੈ, ਏਸ ਨਵੇਂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ? ਲਿਖਾਰੀ
ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਨੀ ਸਿਆਣੇ, ਉਸ
ਵਿਚਾਰਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਲਿਖੇ।
ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਮੁੜ ਕੇ ਸਮਝੇ, ਜਾਂਚੇ,
ਪਰਖੇ, ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕੀ ਹੈ, ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਕੀ ਹੈ?
ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ
ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥
ਲਿਖਣਾ ਹੈ “ਨਾਮੁ”। “ਨਾਮੁ” ਸਾਂਝੀ
ਪਛਾਣ ਹੈ ਕੁੱਲ ਕੁਦਰਤ ਦੀ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ
ਦੀ ਕੈਦੋਂ ਉਧਾਰਦਾ ਹੈ ਨਾਮ। ਵੱਖਰਿਆਂ-
ਵੱਖਰਿਆਂ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਵੱਖਰਿਆਂ-ਵੱਖਰਿਆਂ
ਪਛਾਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕਾਈ ਦੀ
ਪਛਾਣ ਕਰਨੇ ਹਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਣੇ
ਹਾਂ। ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਏ, ਇਲਮ ਏ, ਸੁਰਤ ਏ।
ਜਿਤਨੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵੱਧਦੀ ਏ ਉਤਨੀ
ਇਕਾਈ ਦੀ ਸਿਆਣ ਪੱਕਦੀ ਏ। ਮੋਹ ਨੂੰ ਸਾਡ
ਕੇ, ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਨੀ ਦੇ
ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਲਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ
ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਏ ਨਾਮ ਤੇ
ਨਾਮ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਲਿਖਣੀ ਏ। ਸਿਫਤ
ਨਿਰੀ ਰੂਪ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਏ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ
ਵਡਿਆਈ ਏ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸਿਫਤ ਅੰਦਰ,
ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸਿਰਜਣਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।
ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਜੇ ਨਿਰੀ ਇਕੱਲੀ ਹੋਂਦੀ
ਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਫਤ ਨਹੀਂ। ਸਿਫਤ ਤਾਹੀਓਂ
ਸਿਫਤ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਹੋਂਦ ਦੇ ਤੱਤ ਸੱਤ ਦੀ
ਸਿਆਣ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਤੋਂ ਵੱਖ
ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਵੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ
ਅੰਤ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਾ ਪਾਰ ਉਰਾਰ।
“ਅੰਤੁ” ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਰਥ ਜੋ ਨਜਮ ਹੁਸੈਨ
ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਉਹ “ਏਜੰਡਾ” ਦੇ ਨੇ।
ਅੰਤੁ ਏਜੰਡਾ ਏ, ਟੀਚਾ, ਪਲਾਣ ਕੋਈ ਕੰਮ
ਕਰਨ ਦਾ ਮਨਸੂਬਾ। ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਤੇ ਅੰਤ
ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਨਾਮ ਲਿਖਣਾ

ਏ ਤੇ ਅੰਤ ਯਾ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣਾ।
ਅੰਤ ਤੇ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਹੈ ਵੀ ਯਾ
ਇਹ ਵੀ ਭਰਮ ਹੈ ਕੋਈ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਦਾ,
ਮੋਹ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਪਾਇਆ। ਅੰਤ ਤੇ ਪਾਰ
ਉਰਾਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਖੀਦੇ ਆਏ ਨੇ ਮੁੱਢਲਾਂ ਤੋਂ।
ਹਰ ਅੰਤ ਮੁੱਢ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਹੋਂਦ ਦਾ, ਪਾਣੀ,
ਮਿੱਟੀ, ਵਾਅ, ਅੱਗ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਰੂਪ
ਪੁਣੇ ਵਟੀਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਾਲ ਬਣੀ
ਹੋਂਦ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਏ, ਬੱਸ ਰੂਪ ਵੱਟਦਾ ਹੈ।
ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪੱਤਰ ਜੀਵਨ ਹੰਢਾ ਕੇ, ਵੰਨੇ ਵੰਨ
ਰੰਗ ਵੱਟਾ ਕੇ, ਮਿੱਟੀ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਕੇ, ਰੁੱਖ
ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਿਆ ਦਿੰਦਾ ਨਵਾਂ ਪੱਤਰ
ਬਣ ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਰਨੀ
ਇੰਦ ਈ ਏ ਏਸ ਵਿਹਾਰ ਅੰਦਰ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ
ਪੱਤਰ ਦੀ, ਇੱਕ ਬੀ ਦੀ, ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਦੀ ਹਯਾਤੀ
ਏ। ਐਵੇਂ ਈ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਹੈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਰਲੇ
ਕੰਢੇ ਵਾਲੇ ਲਈ, ਪਾਰ ਪਰਲਾ ਕੰਢਾ ਹੈ ਤੇ
ਪਰਲੇ ਕੰਢੇ ਵਾਲੇ ਲਈ ਉਰਾਰ ਵਾਲਾ ਕੰਢਾ
ਪਾਰ ਹੈ। ਪਾਰਉਰਾਰ ਦੀ ਵੰਡ, ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ
ਅੱਖ ਤੇ ਸੋਚਣ ਹਾਰ ਚਿੱਤ-ਚੇਤੇ ਦੀ ਹੈ। ਨੇੜ
ਉਰਾਰ ਹੈ ਤੇ ਦੂਰ ਪਾਰ। ਜੀਵਨ ਸਾਂਝ ਸੰਗ,
ਜੀਆਂ ਅੰਦਰ ਨੇੜ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ
ਉਰਾਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਅੰਦਰ ਦੂਈ ਬਣਦੀ ਏ
ਤਾਂ ਸਭ ਦੂਰ ਦਿਸਦਾ ਏ। ਰਾਂਝੇ ਨੂੰ ਹੀਰ ਪਾਰਲੇ
ਕੰਢੇ ਈ ਲੱਭੀ। ਰਾਂਝਾ ਵੀ ਇਸੇ ਇਕਾਈ ਨੂੰ
ਲੱਭਣ ਟੁਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹੀਰ ਤੱਤ ਸੱਤ ਦਾ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣੀ ਰਾਂਝੇ ਲਈ ਕੁੱਲ ਇਕਾਈ ਦਾ।
ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਕਰਨੀ, ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਐ ਜੋ ਅੱਜ
ਵੀ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਪਾਰਉਰਾਰ ਤੇ ਅੰਤ,
ਨਾਮ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਏ, ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਤੇ ਅੰਤ
ਕੁੱਲ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਏ। ਲਿਖਣ ਨਿਰਾ
ਲਿਖਣ ਨਹੀਂ ਏ, ਕਰਨ ਏ। ਕਰਨੀ ਹੀ ਲਿਖਤ
ਏ ਸੱਚੀ ਤੇ ਸੁੱਚੀ। ਵੇਖਣ ਵੀ ਲਿਖਣ ਏ,
ਪੜ੍ਹਨ ਵੀ ਲਿਖਣ ਏ, ਸੁਣਨ ਵੀ ਲਿਖਣ ਏ,
ਬੋਲਣ ਵੀ ਲਿਖਣ ਏ। ਪਹਿਲਾ ਅੰਤਰਾ ਕਰਨੀ
ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਸਰਣੀ

“ਬਾਬਾ” ਬੁਲਾਰਾ ਏ ਪਿਆਰ ਦਾ। ਗੱਲ
ਓਹੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਏ ਜੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ
ਜਾਏ। “ਲੇਖਾ” ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਲਕੀਰ, ਲਿਖਤ,
ਦਸਤਖਤ, ਜਰਬ, ਫੈਸਨ, ਢੰਗ, ਰੋਜ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ
ਦੀ ਕਿਤਾਬ, ਵਹੀ ਖਾਤਾ। “ਜਾਣੁ” ਹੈ ਸਾਹ,
ਜੀਵਨ, ਰੂਹ, ਦਿਮਾਗ, ਹੋਂਦ, ਸੱਤਿਆ, ਸਭ ਤੋਂ
ਵਧੀਆ ਹਿੱਸਾ, ਤੱਤ ਸੱਤ ਜੋ ਸੋਹਣ ਵਧਾਏ,
ਸੱਜਣ, ਪਿਆਰਾ, ਮਹਿਬੂਬਾ ਆਪਣੇ ਸਾਹ,
ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ, ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਲਿਖ। “ਲਿਖਿ
ਜਾਣੁ” ਕੱਠਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲਿਖਣਾ
ਸਿੱਖ, ਲਿਖਣਾ ਜਾਣ, ਲੇਖਾ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖ।
“ਬਾਬਾ” ਪਿਆਰ ਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਲਾਵਣ ਦਾ
ਢੰਗ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਗੱਲ ਕਰੇਂਦਾ ਹੈ ਪਿਆ ਆਦਰ
ਨਾਲ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਾਹਵਾਂ ਦਾ ਵਹੀ ਖਾਤਾ ਲਿਖੇ।
“ਜਾਣੁ” ਜਾਨਣ ਏ, ਪਛਾਣ ਕਰਨ। ਜੋ ਵੀ ਲਿਖਣਾ
ਏ ਮੋਹ ਨੂੰ ਸਾਡ ਕੇ ਬਣੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ
ਦੀ ਕਲਮ ਨਾਲ, ਮੱਤ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ, ਉਸ
ਦੀ ਪਛਾਣ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਏ। ਲੇਖਾ ਅਜਿਹਾ
ਲਿਖੇ ਜੋ ਹਰ ਪਲ ਹਰ ਦਮ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ
ਕੋਈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੇ ਓਥੇ ਈ ਆਪਣੀ ਸੱਤ ਸੱਤਿਆ
ਦਾਨ ਬੀਵੇ। ਲੇਖਾ ਕਰਨੀ ਏ ਸਾਡੀ ਜੋ ਹਸਤੀ ਦੀ
ਸਾਂਝ, ਕੁੱਲ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਏ। ਲੇਖਾ
ਹੁਣ ਹਾਜ਼ਰ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਵਹੀ ਖਾਤਾ ਰਹਿ
ਗਿਆ ਹੈ, ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ।
ਕਿਤਨਾ ਮਾਲ ਆਇਆ, ਕਿਤਨਾ ਵਿਕਿਆ, ਕੀ
ਲਾਹਾ ਜੁਤਿਆ ਏਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੈ, ਵਹੀ
ਖਾਤੇ ਅੰਦਰ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਹੀ
ਖਾਤਾ ਮੂਹਰੇ ਧਰਿਆ ਹੈ ਸੰਗਤ ਸੰਗੀਆਂ ਦੇ।
ਧਨ ਦਾ ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਕਰੇਂਦੇ ਓ ਪਏ ਆਨੇ ਦਿਵਾਨੀ
ਦਾ ਵੀ, ਏਸ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋਂਦ ਅੰਦਰ ਜੋ ਬੇਅੰਤਾ
ਧਨ ਧਰਿਆ ਹੈ ਕੁਦਰਤ ਨੇ, ਉਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਿੱਥੇ
ਹੈ? ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪਰਖੋ,
ਜਾਂਚੋ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਲੇਖਾ ਲਿਖੋ ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨ
ਬਣੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਪਛਾਣ ਬਣੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਲਮ ਬਣੇ।
ਰਾਸਵਾਲ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਲੇਖਾ ਕਰਨਾ
ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਏ ਸ਼ਬਦ।

Punjab Sports Club, Chicago

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’, ਜੋ ਪਿਛਲੇ 25 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਲੋਂ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕਾਂ। ਸਾਡਾ ਕਲੱਬ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਕਲੱਬ ਮੈਂਬਰ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ	ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ	ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ	ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਲੱਖਣ	ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ (ਹੈਪੀ ਹੀਰ)	ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ	ਰਜਿੰਦਰ ਦਿਆਲ	ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿੱਲਾ	ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ	ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੈਂਬੀ	ਜਸਪਾਲ ਮਿੱਢਾ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ: ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਮਸਾਮਦਾਰ ਇੱਟ

ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ, ਉਦੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕਦੇ ਸਵਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹੋਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ.)
ਫੋਨ: +91-94175-18384

ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਕਮਾਉਣੀ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿਰਫ਼ ਡਿਗਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਫ਼ਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਿਰੋ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਜਿਹੀ ਟਕਸਾਲ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਢਲਣੀ ਜਾਂ ਘੜੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਭੇਜਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਉਸ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਢਲ ਕੇ ਤੇ ਘੜ ਹੋ ਕੇ ਆਵੇ।

ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਡਿਗਰੀ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ,

ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗਿਆਨ ਵੀ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਰੋਟੀ-ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕੁਝ ਇੱਜ਼ਤ ਵੀ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਟਾਵਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚੋਂ ਢਲ ਕੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹੀ ਬੱਚਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਉਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਮਾਪੇ, ਭੈਣ-ਭਾਈ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਸੱਜਣ-ਮਿੱਤਰ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਅਲੱਗ ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਅਲੱਗ ਹੀ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਜਿਹਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਖਸ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਢਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਢਲਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਢਲਣਾ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਲੋਹਾ ਪਿਘਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੈਂਚੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਠੰਡਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਸੈਂਚੇ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਸੋਨਾ ਢਾਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਕੱਚੀ ਧਾਤ ਸੀ ਤੇ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਆਏ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉੱਥੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ਫ਼ਰੀਦਾ ਮਨੁ ਮੈਦਾਨੁ ਕਰੁ ਟੋਇ ਟਿਬੇ ਲਾਹਿ॥ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚਲੇ ਟੋਏ ਟਿੱਬੇ ਪੱਧਰੇ ਕਰਕੇ ਇਕਸਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਈ-ਦੁਵੈਸ਼ ਤੇ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਮੇਟ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਈਏ, ਸਾਡਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾ ਬਦਲੇ।

ਮੇਰੇ ਰਹਿਨੁਮਾ ਡਾ ਸੱਚਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਚਾਹੇ ਅਸੀਂ ਪਹਾੜ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਈਏ ਤੇ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਖੰਡ 'ਚ ਡਿਗੇ ਹੋਈਏ, ਸਾਡਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਬਦਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿੱਤੇ, ਖਿੱਤੇ, ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਧਰਮ, ਰੰਗ, ਢੰਗ,

ਨਸਲ, ਕੱਦ, ਕਾਠ, ਨੈਣ, ਨਕਸ਼, ਜਾਤ, ਵਰਣ, ਕੁੱਲ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ, ਸਾਡਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾ ਬਦਲੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਬਦਲੇ। ਇਹੀ ਅਸਲ ਮਾਨਵ ਧਰਮ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਹੈ, ਇਹੀ ਆਦਿ ਸੱਚ ਹੈ

ਤੇ ਇਹੀ ਅਸਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਹੈ।

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹੀ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸ ਸ਼ਬਦ ਯੂਨੀ ਅਤੇ ਵਰਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਹੈ। ਯੂਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਹੈ ਤੇ ਵਰਸ ਦਾ ਅਰਥ ਮੌਤਨਾ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿੱਗੀ-ਟੋਢੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੌਤ ਕੇ ਜਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਇੱਕ ਕਰਨਾ। ਅਸੀਂ ਜਿਥੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਡੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿੰਗ-ਵਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਟੋਏ ਟਿੱਬੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਟੋਢੀ-ਮੇਢੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇਰ-ਮੇਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗ਼ੈਰ ਸਮਾਜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿੰਗ-ਵਲ ਕੱਢ ਕੇ

ਸਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਪੱਧਰੀ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਜਿਹਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪੱਧਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਹ ਜਿਹਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਿਆ ਜੇਹਾ ਨਾ ਗਿਆ; ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਉਹੋ ਜਹੇ ਹੀ ਰਹਿਣ, ਜਿਹੋ ਜਹੇ ਭੇਜੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ।

ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚੋਂ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਏ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇੱਟ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿਗ ਕੇ ਵੀ ਸੁੱਕੀ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਟ ਹੈ ਵੀ? ਜੇ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਟ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਖੂਹ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਕੋਈ ਖੂਹ ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁੱਟੀ ਇੱਟ ਕਿਵੇਂ ਭਿੰਜ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਬਹੁਤੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸੁੱਕੇ ਖੂਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਇੱਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿਗ ਕੇ ਵੀ ਸੁੱਕੇ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਮਸਾਮਦਾਰ ਇੱਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਜਗਿਆਸਾ ਕੁਐਸਟ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਐਸਟ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁਐਸਚਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਕੁਐਸਟ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਗਿਆਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਿਆਨ ਹੀ ਕਾਹਦਾ ਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਨਾ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਨਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇ।

ਗੁਰੂ ਲਾਧੋ ਰੇ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ, ਮਿਲਵਾਕੀ (ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ)

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਕੇ ਹੈ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਮਿਸਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ‘ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਟੀਮ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅਟੱਲ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਲਈ, ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਲਾਧੋ ਰੇ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੱਗਰ

ਜੱਗੀ ਸਿੰਘ ਖੱਤੜਾ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਮਿਆਣੀ

ਪਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗੋਲਾਬੀ

ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ

ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ

ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁਟਾ

ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦੀ

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿੱਕਾ

ਰਨਦੀਪ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਿੱਕੂ

ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜੀਆਂ

ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਵਾਨ

ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜੀਆਂ

ਚਹੁੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗੱਲ

ਇਹ ਸਬੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਹਿੱਤ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਧਾਰੀਵਾਲ ਤਹਿਸੀਲ ਦਾ ਪਿੰਡ ਲਹਿਲ ਕਲਾ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਲਿਖਾਰੀ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡੀਨਾ ਸਦਕਾ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ 'ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਆਪਣੇ ਲੋਕ' ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਐਮਾਜ਼ੋਨ ਨੇ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਿਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਸਹਿਣੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲੱਗ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਲੰਬੇ ਹਫ਼ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਮਿਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਹੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮੋਂ ਏਥੇ ਲੱਗਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਵਾਂਢੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭਾਰੇ ਘੁੰਗਰੂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਘੁੰਗਰੂਆਂ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੋਣਕ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਤਪੱਸਵੀ ਬਾਬਾ ਕੋਲ ਦਾਸ ਦਾ ਮੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਲੰਗਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ ਰਲ-ਮਿਲ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਡਾਕਟਰ ਡੀਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ ਕੱਢੀ ਦਾ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਸਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ ਸਦਕਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਔਰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਧਾਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਕੋਲ ਦਾਸ ਨੂੰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜ਼ਰੀਫ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 40 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਡਾ. ਡੀਨਾ ਨੇ ਉਸ ਮੁਸਲਮਾਨ ਔਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਦੱਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਵਿਚ ਏਥੇ

ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੱਲੇਦਾਰ ਤੇ ਦਫ਼ਾਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਸਾ ਲਿਆ। ਨਵੇਂ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਉਹ ਮੰਨ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਖੂਬੀ ਇਹ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸਨੇ ਉਹ ਵਾਲਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਠਾਹਰ ਲੈ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਲ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ ਤੇ ਸੁਆਸ ਤਿਆਗੇ।

ਦੂਜਾ ਪਿੰਡ ਭਤੀ, ਖੰਨਾ-ਖਮਾਣੋਂ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਚਪਨ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਵੀ ਭਤੀ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਸਨ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡਾਰੂ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੱਸਾ ਰੰਘੜ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਕਈ ਮਹਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਨੇ ਉਥੇ ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਐਲੂਮੀਨਾਈ ਸੰਸਥਾ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਲੋਗੋ 'ਸੁੱਧ ਗਿਆਨ, ਸਹੀ ਸਮਝ, ਸੁੱਚਾ ਕਰਮ' ਹੈ। ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਅਫਸਰ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਵੀ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਵ ਸਥਾਪਤ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਬਾਪ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਸਮੇਂ ਭਤੀ ਵਾਲੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਇੱਕ ਮੋਲਵੀ ਕੋਲ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਦਾਖਲੇ ਸਮੇਂ ਮੋਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੇਰੇ

ਨਾਨਾ ਜੀ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਪੁੱਛੀ ਤਾਂ ਨਾਨੇ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਕੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੱਸੀ।

ਮੋਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਜਨਮ 27 ਫਰਵਰੀ 1935 ਦਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ; ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰਾ ਜਨਮ 1934 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ; 9 ਚੇਤਰ ਭਾਵ 22 ਮਾਰਚ ਨੂੰ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਨੌਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜਾਣੂਆਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਸਮੇਂ ਚਾਰ-ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਲਈ ਤਰਲੇ ਮਾਰਦੇ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਹਾਸਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਨੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ 11 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਭਤੀ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਲੈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 1940 ਵਿਚ।

310 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਾਲਾ ਪਟਿਆਲੀ ਪਿੰਡ ਰੂਪਨਗਰ ਵਿਚ ਕਾਠਗੜ੍ਹ, ਨੇੜੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਕੁੱਲ ਵਸੋਂ 993 ਹੈ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੂਪਨਗਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਮੇਰੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਫੇਰੀ ਬਣੀ। ਡਰਾਈਵਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਗੱਡੀ ਹੌਲੀ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਟਾਇਰ ਪੰਕਚਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਇੱਕ ਲੰਗਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਇਕ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਵੈਨ ਵੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸਬਜ਼ੀ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਛਕਦੇ ਸਨ।

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਲਈ ਚਾਹ ਲੈ ਆਂਦੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਤਿਆਗੀ ਤਪੱਸਵੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਵਾਇਆ ਏਥੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਖੁਲ੍ਹਵਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਪਾਇਆ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਲਈ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਏਸ ਲਈ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਉਹ ਏਥੋਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਸੈਣੀ ਤੇ ਗੁੱਜਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੱਚੇ, ਕੀ ਮੁੰਡੇ ਕੀ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਭਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧੀ ਧਿਆਣੀਆਂ ਦਾ ਏਦਾਂ ਕਰਨਾ।

ਚੌਥਾ ਸੂਨੀ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਕਰੋਤਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਸਨ ਸੰਤਾਲੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਇਲਾਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਇਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁਸਲਮ ਅਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪੀਲੇ ਪਟਕੇ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੀਲੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣਾ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰ-ਡੋਢ ਹਜ਼ਾਰ ਲੁਟੇਰੇ ਪੀਲੇ ਪਟਕੇ ਵਾਲੇ 23 ਅਘਰਾਈਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਪੀਲੀ ਚੁੰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੱਤ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਉਧਾਲ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਬੀਬੀਆਂ ਉਧਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਝਕਾਨੀ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਤੁਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਤਾਏ ਸ਼ਿਵ ਸਿੰਘ ਸੁਬੇਦਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਰਤ ਆਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਉਧਾਲਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਚੁੱਕਣ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨੋਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਸਨ ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਵਾ ਕੇ ਪੀਲੇ ਪਟਕੇ ਤੇ ਪੀਲੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੇ ਉਧਾਲਣ ਲਈ ਏਸ ਲਈ ਸਜਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮਾਰਨ ਤੇ ਉਧਾਲਣ ਲਈ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 91-98157-78469
Sandhugulzar@yahoo.com

ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਫੇਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਬਣੀ ਜਿਹੜਾ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਿਆ। ਕਾਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਿੱਲੀ ਦੱਖਣ ਜਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਏਥੇ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਚਾਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ!
 ਅੰਤਿਕਾ
 ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ: 'ਸੁਰਤਿ' ਵਿਚੋਂ॥
 ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਕੋਈ ਨਿਰਾ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇੱਕ ਚੀਤ, ਇੱਕ ਗੀਤ, ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂਆਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਸੂਫੀਆਂ ਸਿਰਜਿਆ ਏ, ਇਹ ਇੱਕ ਫਲਸਫਾ, ਸੋਚ, ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਝੱਖੜ, ਤੂਫਾਨਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਏ, ਇਹਦਾ ਮੁਖੜਾ ਕੁਝ ਕੁਝ ਉਦਾਸ ਵੀ ਹੈ। ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਨ ਇਸਦੀ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕੂ, ਮੇਰੀ ਆਸ ਵੀ ਹੈ, ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਸੀ.ਓ.), ਮਿਲਵਾਕੀ

ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾ ਬਣ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਲਾਗ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ, ਸਚਾਈ ਲਈ ਅਟੱਲ ਵਚਨਬੱਧਤਾ, ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਅਖਬਾਰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿਚ, ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਪੀ ਸੀ ਓ) ਮਿਲਵਾਕੀ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ।

- Kulwinder Singh Dhillon**
 414-248-2792
- Satwinder Singh Pompi**
 414-406-9016
- Pavanjit Singh Hothi**
 414-333-2902
- Harvinder Singh Lally Sidhu**
 414-788-9813
- Gurpreet Singh Bratty Gill**
 414-334-0047

ਠਾਣੇਦਾਰ ਅਤੇ ਠਾਣੇਦਾਰੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਠਾਣੇਦਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਠਾਣੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਠਾਣੇਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿੰ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਘਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, “ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿੜਿਆ, ਸੜਿਆ ਫੂਕਿਆ ਬੰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।”

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ
ਫੋਨ: +91-94642-51454

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੋਈ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਹੋਇਆ

ਠਾਣੇਦਾਰੀ

ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਇਸ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੀਟ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਨਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਦਾ ਬੱਟ ਉਲਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ-ਉਠੋਗਾ ਕਿ ਉਠਾਵਾਂ? ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਠ ਗਏ। ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਜੇਬ ਉਪਰ ਲੱਗੀ ਨੇਮ ਪਲੇਟ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੋਗਾ? ਲੈ ਆਹ ਨਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਕੌਣ ਕੌਣ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਅੰਬਾਲੇ ਉਤਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਇਥੇ ਤੱਕ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਾਜ਼ਾ ਮਾਰੀਆਂ-ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਕਾਕੇ ਸਣੇ ਇਥੇ ਆ ਜਾਉ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸੀਟਾਂ ਰੋਕ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਮੁਸਾਫਰ ਬੋਲਿਆ-ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਰਹੋ ਫਿਰ? ਉਹ ਬੋਲਿਆ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੀਟ ਰੋਕਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸੀ, ਸੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਜ਼ਾ ਮਾਰੀ। ਮੈਂ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕੀਤਾ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਡਾਕ ਵਿਚ ਤੋਰ ਦਿਤੀ। ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ ਨਾਲ ਨੱਥੀ। ਦਸ ਕੁ ਦਿਨ ਬਾਦ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ, ਜਿਪਸੀ ਵਿਚ ਇਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਇਆ। ਕਿਹਾ-ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ-ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾਇਆ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਣਾ? ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਤਲਬ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਰ ਆ ਗਿਆ। ਨਾਮ ਤਖਤੀ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-ਸ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਚਹਿਲ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਰੇਲਵੇਜ਼। ਅੰਦਰ ਗਿਆ। ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਠਕ ਹਾਂ। ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ

ਮਨ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ ਦਬਕਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੇ। ਜੇ ਨਾ ਡਰੇ ਤਾਂ ਮਿੰਨਤ ਤਰਲੇ, ਸਿਆਸੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਆਦਿਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਜੇ ਸਮਝੌਤਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਪੜਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰਸ ਦਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰੀਏ? ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਝੂਠੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੌਣ ਪੁਲਿਸ ਵਿਰੁਧ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਦੱਸੋ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਜੀ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਮਹਿਕਮਾ ਸਭਿਅਕ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਫਿਰ ਡਰਨਾ ਵੀ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਟੈਨੋ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੜਤਾਲ ਆਰਡਰ ਲਿਖਾਏ ਤੇ ਜਿਸ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੂੰ ਪੜਤਾਲੀਆ ਅਫਸਰ ਲਾਇਆ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਚਾਲ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ ਦਿਉ। ਇਹ ਡਿਪਟੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨਸਾਫ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਰਿਆਇਤ ਨਹੀਂ। ਤੁਰਤ ਇਕ ਹੋਰ ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰਕੇ ਫਿਰਜ਼ਪੁਰ ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਹੌਲਦਾਰ ਦਾ ਪਿੰਡ ਅੰਬਾਲੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ ਗੱਡੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ, ਸ਼ਾਮੀ ਗੱਡੀ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣ ਬਠਿੰਡੇ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ। ਹੁਣ ਕਦੀ ਹਫਤੇ ਬਾਦ ਕਦੀ ਦੋ ਹਫਤਿਆਂ ਬਾਦ ਪੇਸ਼ੀ। ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਠੀਓਂ ਫੋਨ ਆਇਆਪੰਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਈ ਬੰਦੇ ਨੇ। ਛੱਡੋ ਖਰਿੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਕਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਬੱਟ ਉਲਾਰਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਹੋ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਠੀਓਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ। ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ ਲੰਘੇ। ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਧੁੱਪੇ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਅਸੀਂ ਅਖਬਾਰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮੇਤ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ

ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮੈਂ ਹੌਲਦਾਰ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਹੋ? ਉਹ ਤੁਰਤ ਸਾਵਧਾਨ, ਖਲੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਇਹ ਮੈਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਖਰੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਸੀਟ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਠਾਇਆ, ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਬੈਠਿਆਂ ਸਾਂ। ਉਹ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜਰਿਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਕਾਹਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣੀ ਸੀ? ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ-ਸਰ ਕਾਹਨੂੰਨ ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਠਾਣੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬਿਆਨ ਲਵਾਂ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਾ ਲੱਗੀ, ਸੋ ਇਥੇ ਆ ਗਏ। ਕੰਬਦੇ ਹੱਥ ਜੋੜਦਿਆਂ ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕੱਟ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੱਟ, ਦੇ ਅਰਥ ਪੁਛੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ, ਜੂਨੀਅਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਿਆਨ ਹੋ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰੇ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਬੱਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਸਾਂ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗੇਟ ਉਪਰ ਜਿਪਸੀ ਰੁਕੀ। ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਸੀ। “ਆਉ ਜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਚੱਲਣੈ ਪੰਨੂ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੋ।” ਮੈਂ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸਰਸਰੀ ਗੱਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮੈਂ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ। ਉਹਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, “ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ? ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੇ ਪੰਜ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਕੱਟੇ ਗਏ, ਦੂਜੇ ਦੋ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋਮਗਾਰਡ ਦੇ ਸਨ, ਕੱਚੇ, ਉਹ ਨੌਕਰੀਓਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸੁਣੋ। ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੇ ਇਸੇ ਇੰਟਰਸਿਟੀ ਗੱਡੀ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਿਆ-ਖੁਦਕਸ਼ੀ

ਕਿਉਂ ਕਰ ਲਈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ-ਇਕੱਲੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੀ ਪੜਤਾਲ ਖੋੜੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਪੰਜ ਛੇ ਪੜਤਾਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਸ਼ੇੜੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਝਾਂਸਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਫੜ ਕੇ ਛੁਕ ਗਿਆ, ਉਹ ਪੈਸੇ ਮੰਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਖੀਰ ਇਹ ਹੋਇਆ।” ਦੂਜੀ ਘਟਨਾ 1981 ਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਪਟਿਆਲਾ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸਾਂ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮੀਂ ਪਿੰਡ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਪਟਿਆਲੇ। ਸੱਤ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਨ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਾਲਜ ਆਇਆ, ਪੁਛਣ ਲੱਗਾ-ਤੁਹਾਡਾ ਬੁਟੂਆ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ-ਮੇਰੇ ਬੈਗ ਵਿਚ। ਤੇ ਬੱਸ ਪਾਸ? ਉਹ ਵੀ ਬੈਗ ਵਿਚ। ਮੈਂ ਮੱਥੇ ਲਟਕਿਆ ਬੈਗ ਫਰੋਲਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਹੱਸ ਪਿਆ, ਕਿਹਾ, “ਆਹ ਫੜੋ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕਾਊਂਟਰ ਤੇ ਦੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੁਲ ਗਈਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੀ ਨਹੀਂ।” ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਗੁੰਮਿਆ ਹੈ। ਬਸ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਤੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ? ਨਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਾਸ, ਨਾ ਪੈਸੇ। ਬੁਰੀ ਹੁੰਦੀ। ਬਚ ਗਏ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ। ਇਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਨੇਕੀ ਬਾਰੇ ਵਾਈਸਚਾਂਸਲਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ। ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਕੀ ਹੋਇਆ। ਪੰਜ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕਾਰਜ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਪੱਤਰ ਸਿੱਫੀਕੇਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇਕਬਖਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ, ਇਕ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਇਕ ਮਾਣ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੁਣੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਤੀਹ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਘਟਨਾ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਚਿਰਥੇ ਖਿੜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਨਫਿਊਸ਼ਿਅਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ-ਭਲੇ ਬੰਦੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੇਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਲਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੁਰਿਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੇਕੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਪੀ ਸੀ ਐਸ), ਸ਼ਿਕਾਰੋ

ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਵਲੋਂ, 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਲਾਇਆ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਨਾਮ ਦਾ ਬੂਟਾ ਭਰ-ਜੋਬਨ 'ਚ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਅਖਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਛਪਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਉਧੜ ਰਹੀਆਂ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ/ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਨੇ ਡੱਟ ਕੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ!

PCS Board of Directors 2024

Dr. Vikram Singh Gill (Chairman)	Manjeet S Bhalla (President)	Navtej S. Sohi (Vice President)	Parmjot S. Parmar (Executive Secretary)	Bikram Singh Sohi (Sports Director)	Gurlal S. Bhattal (Finance Director)	Gurpreet Sidhu (Asst. Finance & IT Director)	Jigerdeep Singh Dhillon (Inter Community Director)	Paramvir Kaur (Youth Director)	Tejveer S Soodan (Special Projects Director)	Bhupinder S Dhaliwal (Past President)	Nick Balwinder Singh (Past Chairman)

PCS Board of Governors

Rajinder S. Mago	Mohinderjit S. Saini	Harwinder Paul S. Lail	Bhinder S. Pamma	Jasbir S. Palia	Balwinder S. Ginn	Amarjit K. Atwal	Vick Singh

PCS Board of Advisors

Parvinder Singh Nanua	Gurmit S. Dhillon	Surinder Palia

ਚੀਨ ਦਾ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ

ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਚੀਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਖ਼ਬਰਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਵਾਲੇ ਰੁਝਾਨ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਚੀਨ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਮਤਾਂ ਡਿੱਗਣਾ, ਬਰਾਮਦਾਂ ਤੋਂ ਦਰਾਮਦਾਂ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ, ਵਧਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ (ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ) ਵਿਚ ਸੰਕਟ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਅਰਥਚਾਰੇ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 5% ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਣੀ ਸੰਕਟ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਖਪਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੁਢਾਪੇ ਵੱਲ ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਕਾਰਨ 2025 ਅਤੇ 2026 ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦਰ 4.4%

ਚੀਨ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਂਦਿਆਂ 4 ਜੂਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੀਤੀਘਾਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਮਿਆਦ ਵਾਲੀ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਕੇ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਸਕੇ।

ਨਗਰਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਆਵਾਸ ਵੰਡ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਬਜ਼ਾਰ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਚੀਨ ਦੇ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਲਈ ਕਰਵਾਏ ਹਨ; ਭਾਵ, ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹੀ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਨੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਨ, ਇਹ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੀਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ 'ਅਸਲ' ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਾ ਕਿ 'ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ' ਵਿਕਾਸ ਦੀ; ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚੀਨ ਵਿਚ

ਗਿਣਵਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ, ਰੇਲ, ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ, ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 10 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. 3.5 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਪੁੱਟੇ ਪਾਸੇ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੈਸੇ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਨਤਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਦਾ ਸੰਕਟ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ 81.5 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ 5 ਕਿੱਲੋ ਅਨਾਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਤੇ ਮਗਨਰੇਗਾ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਵੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਕੇ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਟਾਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਚੀਨ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਪਤ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬਦਲਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸਾਂ ਵਿਚ ਰਾਹਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ੀ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਮ ਜਨਤਾ, ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਕੇ ਖਪਤ ਨੂੰ ਗੁੰਗਾਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰਾ ਵੀ ਦੁਸ਼ਟ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਘੱਟ ਹੈ ਜੋ ਘੱਟ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਭਾਵਨਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੰਗ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੰਗ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਸੜਕਾਂ, ਰੇਲ, ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ, ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਹੋਇਆ ਨਿਵੇਸ਼ ਵੀ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖਾਸ ਅਮੀਰ ਵਰਗ ਹੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।

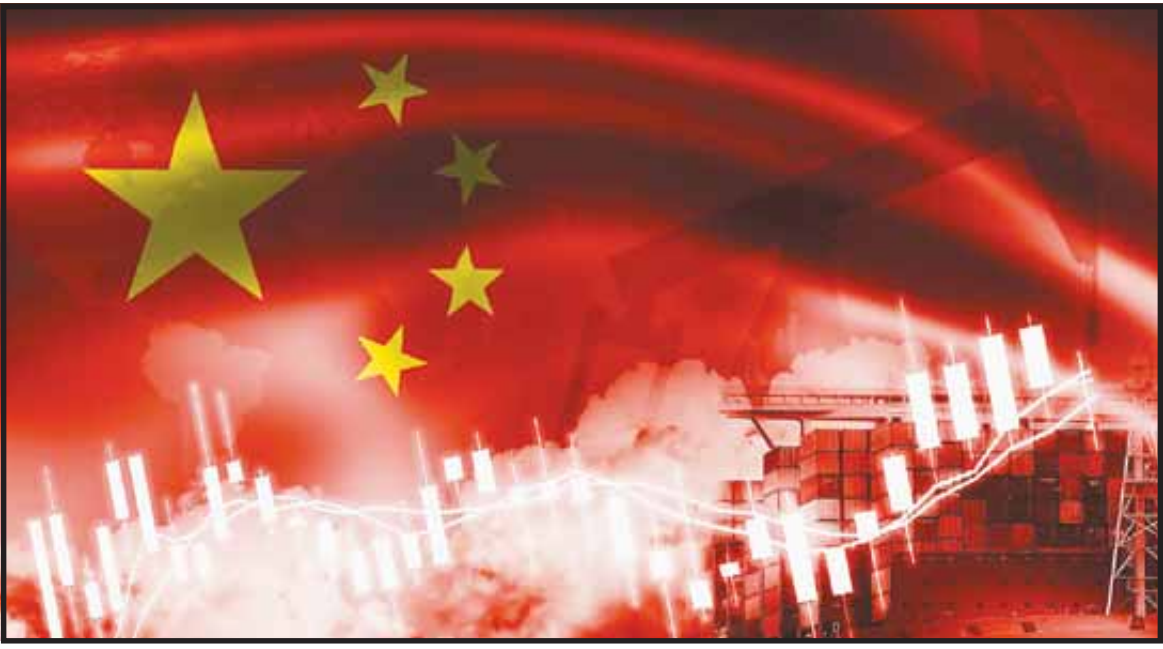
ਸੋ, ਚੀਨ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਂਦਿਆਂ 4 ਜੂਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੀਤੀਘਾਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਮਿਆਦ ਵਾਲੀ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਕੇ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਖਪਤ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਕਾਸ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਰਾਜੀਵ ਖੋਸਲਾ
ਫੋਨ: +91-79860-36776

ਅਤੇ 4.2% ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਵਿਚ ਚੀਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ 2021 ਵਿਚ 18.3% ਸੀ, 2023 ਵਿਚ ਘਟ ਕੇ 16.9% ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਉਹੀ ਚੀਨ ਹੈ ਜੋ ਸਾਲ 1978 ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਕੇ 2018 ਤੱਕ ਔਸਤਨ 9.5% ਦੀ ਵਾਧਾ ਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੀਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ: ਚੀਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 1949 (ਚੀਨ ਦੀ ਜਪਾਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ) ਤੋਂ 1976 ਤਕ ਮਾਓ ਜ਼ੇ-ਤੁੰਗ ਦੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਚੀਨ ਦਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਨੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਅਰਥਚਾਰੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਿਆ। 1978 ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਦੇ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਖੇਤਰ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਡੈਂਗ ਜ਼ਿਆਉਪਿੰਗ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਡੈਂਗ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵੱਡੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਦਾਰ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ। 1978 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਕਾਸ ਵੱਡੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਰਾਮਦ ਮੁਖੀ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਘੱਟ ਕਿਰਤ ਲਾਗਤਾਂ, ਘੱਟ ਟੈਕਸ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਪਾਰਕ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੁਦਰਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਚੀਨ ਨੇ 'ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ' ਦਾ ਤਗਮਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ।

1998 ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਮੰਗ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਚੀਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਵਾਸ (ਹਾਊਸਿੰਗ) ਸੁਧਾਰ ਪੋਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ

ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ, ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ, ਸਥਾਨਕ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਲੱਖਣ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ 25 ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਿਆ; ਇਸ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਟੈਕਸ ਆਮਦਨ ਦਾ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਚੀਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਦਾ ਚੀਨ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਵਿਚ ਹੁਣ ਲਗਭਗ 29% ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੌਲਤ-ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਲਗਭਗ 70% ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚੀਨ ਦਾ ਡਿੱਗਦਾ ਅਰਥਚਾਰਾ: ਪਿਛਲੇ 40 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਚੀਨ 'ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ' ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰਿਆ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਖੱਬਰ 'ਤੇ ਲਕੀਰ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲੀ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਖੰਭ ਘਰੇਲੂ ਖਪਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੇ ਮੁਹੱਈਆ

2017 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਆਰਥਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਚੀਨ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਗੈਰ-ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ ਵੱਧ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ। ਇਉਂ ਕਰਜ਼ਾ ਚੀਨ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਦੇ 300% ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਤਤਕਾਲੀ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੇ 'ਅਮੀਰਕਾ ਫਸਟ' ਨਾਅਰੇ, ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਚੀਨ ਵਪਾਰ ਯੁੱਧ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ 'ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ' ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉੱਪਰ, ਘਰੇਲੂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ ਚੀਨ ਦੀ 'ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਨੀਤੀ' ਨੇ ਵੱਧ ਕਿਰਤ ਲਾਗਤਾਂ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ੀਰੋ-ਕੋਵਿਡ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਚੀਨ ਦਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਲੀਹਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਇਉਂ ਬਾਹਰੀ ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਹੇਠ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਨਿਵੇਸ਼ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਹੁਣ ਖਪਤ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਧਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ

ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਘੱਟ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਅਤੇ ਘੱਟ ਮੰਗ ਕਾਰਨ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੇ ਕੰਮਕਾਜ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਕੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਨਵੇਂ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵੀ ਘਟਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘੱਟ ਟੈਕਸ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਆਰਥਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ ਫੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਥਚਾਰੇ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸਬਕ ਲੈਣ ਦਾ ਸਬਬ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਲਈ ਸਬਕ: ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਇਹ

ਅੱਸੀਵਿਆਂ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ ਹਾੜੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਗਹਾਈ ਤੇ ਕਢਾਈ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨ ਵੀ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਉਂ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਤਪਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗਹਾਈ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਮੈਂ

ਜਗਵਿੰਦਰ ਜੋਧਾ
ਫੋਨ: +91-94654-64502

ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਗਾਹ ਪੈਂਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਪਰ ਆਪਣੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਹੱਡ ਵੀਟਵਾਂ ਕੰਮ ਸੀ। ਯੁੱਧ ਤੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦਾ ਲਹੂ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਬਣ ਕੇ ਚੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬਰੈਸਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਬਚਪਨ ਤਕ ਆਉਂਦਿਆਂ ਬਰੈਸਰ ਦਾ ਰੂਪ ਸੁਧਰ ਕੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਰਵਾਇਤੀ ਬਰੈਸਰ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਟਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਇੰਜਣ 'ਤੇ ਪਟੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੱਡਬੇ ਸਿੱਧੇ ਧੁਰੀ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਤੇ

ਵੇੜਾਂ ਵੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ

ਗਹਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ। ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੱਡਬੇ ਇੱਕੋ ਰਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕੁ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਕਣਕ ਕੱਢ ਕੇ ਤੁੜੀ ਦੀ ਧੜ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਅਹੁ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਹਾੜ੍ਹੀ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੁਖਾਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਿਆ।

ਕਣਕ ਦੀ ਵਾਢੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੋਂ ਹਫ਼ਤਾ ਦਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਣ ਲਗਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਕੰਮ ਵੇੜਾਂ ਵੱਟਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵੇੜ ਜਾਂ ਬੇੜ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁੱਪ ਜਾਂ ਮੂਸਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤਕ ਆਰਜ਼ੀ ਰੱਸੀ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਗੋਤ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਗੜ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਬੇੜ ਜਾਂ ਵੇੜ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਵੇੜ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਲਈ ਜੀਰੀ ਜਾਂ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਝਾੜ ਕੇ ਸਿਉਂਕੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਿਆਲ

ਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਫਸਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਤਕੜੇ ਕਿਸਾਨ ਮੂੰਜ ਵਗੜ ਦੀਆਂ ਵੇੜਾਂ ਵੱਟਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਵਗੜ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਵਗੜ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਮੋਟੀ ਕਾਈ ਸੀ। ਬਰੀਕ ਵਗੜ ਨਾਲ ਵਾਣ ਵੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੋਟੀ ਨਾਲ ਵੇੜਾਂ। ਲੋਕ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਤੀਰਥਾਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਵੇੜਾਂ ਵੱਟਣ ਲਈ ਵਗੜ ਵੀ ਲੈ ਆਉਂਦੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਵਤ ਬਣੀ ਹੋਵੇ:

ਨਾਲੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ,
ਨਾਲੇ ਮੂੰਜ ਵਗੜ।
ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿੱਬ/ਡਿੱਬ ਨਾਲ ਵੇੜਾਂ ਵੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਰਾਲੀ, ਵਗੜ ਜਾਂ ਦਿੱਬ ਨੂੰ ਵੇੜਾਂ ਵੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚੁੱਬੜੇ ਵਿਚ ਡਿੱਬ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਦੋ ਬੰਦੇ ਵੇੜ ਵੱਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਾਲੀ ਜਾਂ ਵਗੜ ਦਾ ਪੂਲਾ ਕੋਲ ਰੱਖ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਤੇ

ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਵੱਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵੇੜ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਬਾ ਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵੇੜ ਨੂੰ ਸਫ਼ਾਈ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇਣੀ ਉਹਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਵੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਲੇ ਵੱਟ ਦੇਣੀ ਜਾਂਦਾ, ਨਾਲੇ ਪੈਰੋ-ਪੈਰ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਵੱਟ ਦੇਣ ਲਈ ਘਿਰਨੀ ਜਾਂ ਵੱਟਣੀ ਲੁਹਾਰ ਕੋਲੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਅੱਧਾ-ਅੱਧਾ ਫੁੱਟ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੋਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀਖ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਇਕ ਪੋਰੀ ਉੱਪਰ ਤੇ ਇਕ ਹੇਠਾਂ ਐਸਾ ਅੱਖਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਅਗਲੀ ਪੋਰੀ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਕੁੰਡੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ। ਅਗਲੀ ਪੋਰੀ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਵੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਿਛਲੀ ਪੋਰੀ ਨੂੰ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਕੁੰਡੀ ਘੁੰਮਦੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਪਰਾਲੀ ਜਾਂ ਵਗੜ ਨੂੰ ਫਸਾ ਕੇ ਵੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵੱਟਣੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੋਢ-ਦੋ ਫੁੱਟ ਦੇ ਆਮ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇੜ ਵੱਟਣ ਲਈ ਘੱਟ ਵਗੜੀਆਂ ਲਿੰਕ ਸੜਕਾਂ ਉੱਪਰ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ

ਹੁੰਦੇ। ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਵੇੜ ਨੂੰ ਹਿਲੋਰਾ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਕਰਨਾ ਵੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਕਈ ਮੁੰਡੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰ ਕੇ ਐਸਾ ਹਿਲੋਰਾ ਮਾਰਦੇ ਕਿ ਦੱਬਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵੇੜ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਗਾਹਲਾਂ ਵਰ੍ਹਦੀਆਂ। ਵੱਟ ਦੇਣ ਦਾ ਬੜਾ ਹਿਸਾਬ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਘੱਟ ਵੱਟ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਵੇੜ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ, ਵੱਟ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਖੱਲੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਦੁਖਦੀਆਂ ਪਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਬੜਾ ਰਸੀਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨੀਰਸ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਅੱਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸ ਭਿੰਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਇਹ ਦਿਨ ਉਡੀਕਦੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇੜਾਂ ਵੱਟਣ ਲਈ ਛੁੱਟੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅਵਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕੇ ਵੇੜਾਂ ਵੱਟਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਜਾਂਦੇ। ਅਜੋਕੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝੇ ਕੰਮ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਲੁਭਫੁੱ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਖਲਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਜੜਨਾ ਕਹਿਰ ਵੀ ਅਤੇ ਕਰਮਾਤ ਵੀ। ਢਲਦੀ ਸ਼ਾਮ ਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੀ। ਹੋਣੀ ਵੀ ਅਤੇ ਸੁਗਾਤ ਵੀ। ਜੁਰਮ ਵੀ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵੀ। ਹੰਝੂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਵੀ। ਮਕਾਣ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਰਾਤ ਵੀ। ਛਿਨ-ਭੰਗਰਾ ਵੀ ਅਤੇ ਜਨਮ-ਜਾਤ ਵੀ।

ਉਜੜਨਾ, ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ। ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਬਿਫਰਨਾ। ਸਰੋਕਰਾਂ ਦਾ ਸੰਕੋਚਨਾ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਕੁਝਤਣ। ਮਾਨਸਿਕ ਦਵੰਦ। ਆਰਥਿਕ ਮਜ਼ਬੂਰੀ। ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸੱਟ। ਆਪਣਿਆਂ ਦਾ ਫਰੋਬ। ਸਕਿਆਂ ਦਾ ਸੱਕ। ਕਬਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਭੈਅ ਅਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਤਮ ਆਦਿ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ।

ਉਜੜਨਾ, ਔਖਾ, ਅਣਹੋਣੀ, ਅਸਹਿ, ਅਕਹਿ ਅਤੇ ਅਮਾਨਵੀ ਵਰਤਾਰਾ। ਔਕਾਤ ਭਰੀ ਵਾਟ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਦਰਦ।

ਉਜੜਨਾ, ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਦੁਰੀ। ਘਰਾਂ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਫਾਸਲਾ। ਬਚਪਨੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦਾਂ ਅਤੇ ਯਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾਈ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਤੇ ਸੌਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਥ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮਤਾ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਤੋਂ ਵਿਦਾਇਗੀ।

ਉਜੜਨਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਫਿਤਰਤ। ਇਸਨੂੰ ਸਕਾਰਤਮਿਕ ਜਾਂ ਨਕਾਰਤਮਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ। ਉਜੜਨ ਦੇ ਸਤਹੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੀ ਅੰਤਰੀਵ ਅਰਥਾਂ ਤੀਕ ਉਤਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਤਹਿਮਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣਾ ਪੈਣਾ।

ਜਦ ਕੋਈ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਜੜਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵੱਸਦਾ। ਇਕ ਜਗਾ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਥਾਂ ਹੀ ਬਦਲਦੀ। ਆਖਰ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਿੱਟੀ, ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਉਸਦੇ ਰਾਸ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨੂੰ ਤੁੱਰ ਪੈਂਦਾ।

ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਜੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ, ਨਵੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ਣ, ਨਵੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਵੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਕਰਨ ਲਈ।

ਉਜੜਨਾ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ। ਕਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਉਜੜਾ, ਕਦੇ ਬਾਰ ਚੌਂ, ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਉਜੜ ਰਿਹਾ ਭਾਵੇਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਵਿਗੜੀ ਤੇ ਉਲਝੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਤਰ, ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਗਾੜ ਅਤੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ

ਉਜੜ ਜਾਓ ਦਾ ਮਹਾਤਮ

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਹੀ ਉਜੜਨਾ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਹੈ, ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਨਵੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ, ਨਵੀਆਂ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਦਾ ਦਰ ਖੁੱਲਣਾ, ਨਵੇਂ ਮੁਕਾਮ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਵੀ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕਦੇ ਲੋਕ ਆਪ ਉਜੜਦੇ, ਪਰ ਕਦੇ ਉਜੜੇ ਜਾਂਦੇ। ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹੀ ਉਜੜਾ ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵੀ ਲਿਆਉਂਦਾ।

ਦਰਅਸਲ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਉਜੜਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇਹ। ਕਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਛੱਡ ਆਏ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਹਿਰਸ ਨੂੰ ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੀ ਦੇਖਣਾ ਜਾਂ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਨਕਾਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੌਰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਜਾਂ ਕਸੂਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨੂੰ ਹੱਥੀ ਦਫ਼ਨਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ, ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਖੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਦਰਦ ਉਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਦਰਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਾਲਿਆ ਅਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਹੋਵੇ।

ਉਜੜਨਾ, ਸਿਰਫ਼ ਜਿਸਮਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਾਨਸਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਉਜੜਨਾ, ਰੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਹਰਲਾ ਉਜੜਾ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਭੁੱਲ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਅੰਦਰਲੀ ਚਸਕ ਦਾ ਬੰਦਾ ਕੀ ਕਰੇ।

ਇਕੱਲਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਜੜਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸਦਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਦਾਇਰਾ ਹੀ ਉਜੜ ਜਾਂਦਾ। ਉਜੜਦੇ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸੁਪਨੇ, ਸੰਵੇਦਨਾ, ਸੰਤੋਖ, ਸਬੰਧ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ, ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਰੱਥਾ ਵੀ।

ਉਜੜਨਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡੂੰਘੇ ਜਖ਼ਮ ਦਿੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪਿੰਡੇ ਦੇ ਹੋਣ, ਦਿਲ ਦੇ, ਮਨਾਂ ਦੇ, ਰੂਹ ਦੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਣਦਿਸਦੇ ਜਖ਼ਮ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਭਰੇ ਲੱਗਦੇ, ਪਰ ਸਾਰੀ ਯਯਾਤੀ ਰਿਸਦੇ, ਚਸਕਦੇ ਪਰ ਕਦੇ ਨਾ ਭਰਦੇ। ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਨਾ ਮਰਦਾ, ਨਾ

ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੱਸਦਾ ਸਗੋਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਰੁਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਗੁੰਮ ਜਾਂਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸਿੱਸਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ।

ਜੇ ਦੇਖਣੇ ਨੇ ਰੰਗ ਕਿਤੇ ਉਜੜੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ।

ਤਾਂ ਸੁਣੀ ਦੁੱਖ ਤੇ ਮੁੱਖ ਤੇ ਉਕਰੀਆਂ ਚੁੱਪਾਂ ਦੇ।

ਖੇੜਾਂ 'ਚ ਪੰਛੀ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਚਹਿਕਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ,

ਕਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਸੁਣੇ ਆ ਦੁੱਖ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ।

ਜਦ ਕੋਈ ਬੱਦਲੀ ਅੰਬਰ ਤੇ ਅਚਨਚੇਤੀ ਛਾ ਜਾਏ,

ਤਾਂ ਦੇਖਣਾ ਕਦੇ ਕਿਵੇਂ ਰੰਗ ਉਭ ਜਾਂਦੇ ਧੁੱਪਾਂ ਦੇ।

ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਸਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਫ਼ਰ ਤੇ ਰਿਹਾ

ਕਦੇ ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏ ਖੁੱਚਾਂ ਦੇ।

ਉਹ ਤਾਂ ਡਕਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ

ਕੌਣ ਪੀੜ ਸਮਝੇ ਕੌਣ ਦਸੋਧੇ ਤੇ ਕੱਟੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਦੇ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਉਜੜਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੋਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਵਰਦਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ। ਜਦ ਕੋਈ ਉਜੜਦਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ। ਖੁਦ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ। ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੁਦ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਲਈ ਨਵੇਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਨਾ, ਜੀਵਨ-ਮਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਅਣਮਿਥੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੀਦਾਰੇ ਕਰਦਿਆਂ, ਨਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਨਿਵੇਕਲਾ ਅਤੇ ਨਰੋਇਆ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਚਾਅ ਫਿਰ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ।

ਉਜੜਨਾ, ਨਵੇਂ ਦਾਇਰਿਆਂ, ਦਿਸ਼ਾਵਿਆਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਦਸਤਕ। ਇਸਨੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਦਿੱਸਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਇਸਦੀ ਗਵਾਹ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ

ਉਜੜ ਕੇ ਫਿਰ ਨਵਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਕਸਰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਹੜਾਂ ਕਾਰਨ ਕੱਚੇ ਘਰ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣੀਆਂ ਪਰ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਉਜੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੇਂ ਵਸੋਬੇ ਲਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਉਂਦੇ।

ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਮਹਿਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਅਤੇ ਫਿਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਰੰਧਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਹਿਕੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮਹਿਕ ਵੀ ਜਿਉਣ-ਜੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਉਜੜੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰ ਇਹ ਉਜੜਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਸੋਬੇ ਲਈ ਰਹਿਮਤ ਹੋਵੇ। ਕਦੇ ਵੀ ਉਜੜਨਾ ਕਿਆਮਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਆਮਤ ਨੂੰ ਕਹਿਰ ਬਣਦਿਆਂ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।

ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਆਪ ਉਜੜਦੇ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਜੜੇ ਜਾਂਦੇ। ਉਜੜਨਾ ਜਦ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਕੀ ਕਰੇ? ਕੀ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਮਰੇ? ਜਾਂ ਜਿਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਹਰ ਕਰੇ? ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰੇ? ਜਾਂ ਮਰੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਾਈ ਕਰੇ? ਸਜ਼ਾ-ਜਾਫ਼ਤਾ ਹੋ ਕੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰੇ? ਜਾਂ ਖੁੱਲੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਹਰ ਉਦਮ ਕਰੇ? ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਪੂਣੀ 'ਚ ਧੁੱਖ ਧੁੱਖ ਕੇ ਮਰੇ ਜਾਂ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਕ ਭਰੇ।

ਕਈ ਵਾਰ ਉਜੜਨਾ ਸਵੈ ਵੀ ਹੁੰਦਾ। ਯੋਗੀ, ਸਾਧੂ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਅਤੇ ਫਕੀਰ ਸਵੈ ਦੀ ਖੋਜ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ। ਪਰ ਉਹੀ ਰਮਤੇ ਯੋਗੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ। ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ। ਘਰਾਂ ਦੀ ਸੁੱਖ ਮੰਗਦੇ। ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਅਸੀਸਾਂ ਤੇ ਦੁਆਵਾਂ ਦਾ ਹੋਕਰਾ ਲਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਂਦੇ।

ਯਾਦ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਜੜੇ ਖੂਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਾਰੇ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਹੀ ਤੇ ਨਾ ਕੁਹਾਰ। ਉਜੜ ਗਿਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਰਹਿ ਜੇ, ਹਾਉਕੇ, ਹੰਝੂ, ਖਜ਼ਾਲ-ਖੁਆਰ। ਉਜੜੇ ਖੇਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟਦੀ, ਫਸਲ ਤੇ ਖੇਤ-ਬਹਾਰ। ਉਜੜੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਨਹੀਂ ਥਿਆਉਂਦੇ, ਬਚਪਨ ਦੇ ਬੇਲੀ-ਯਾਰ। ਉਜੜੇ ਬਾਗੀ ਕਿੱਝ ਬੈਠੇਗੀ, ਆ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰ। ਉਜੜੇ ਵਿਗੜੀ ਕਦੇ ਨਾ ਪੈਂਦੀ, ਗਿੱਧਿਆਂ ਦੀ ਧਮਕਾਰ।

ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ

ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਉਜੜ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਚਾਅ ਦੀ ਨਗਰੀ, ਤਾਂ ਅੰਬਰੂ ਬਣਦੇ ਯਾਰ। ਉਜੜ ਗਈ ਤਹਿਰੀਕ ਦਾ ਰਹਿ'ਜੇ ਵਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੀਦਾਰ। ਉਜੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਹੁੰਦਾ, ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ। ਉਜੜੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ ਪਰ

ਉਜੜ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਵੱਸਦੇ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ। ਅੰਬਰ ਦੀ ਜੂਹ ਤੇ ਬਣਦੇ, ਤਾਰੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ। ਕਾਲੇ ਵਖਰੇ 'ਚ ਕਰਦੇ, ਚਾਨਣ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ। ਉਹ ਵਕਤ ਦੇ ਵਰਕੀ ਉਗਦੇ ਬਣ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਬਾਬੇ 'ਉਜੜ ਜਾਓ' ਦਾ ਵਰਤਿਆ ਸੀ ਅਲੰਕਾਰ।

ਅਕਸਰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਥਾ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਸਦੇ ਰਹੋ ਜਦ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਜੜਨ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਦੀ ਵਾਕਈ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾੜੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡ ਵੀ ਹੀ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਰਿਆਈ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਨਾ ਲਵੇ ਜਦ ਕਿ ਨੇਕ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਉਜੜਨਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨੇਕੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਣ। ਦਰਅਸਲ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਜੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜੜਨ ਦੀ ਗੁੱਤਤੀ ਜਨਮ-ਜਾਤ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਤੀਵਰਤਾ ਔਰਤ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਫਿਲਮ 'ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਸੱਪ'

ਹਰ ਕਲਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨਾ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਧਨਾ, ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਇੱਕ ਜੁੱਟ ਹੋ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਵੀ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ 'ਇੱਕ ਜੋਤ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਨਾ ਦਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ, ਜਾਂ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰ ਵਕ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਦਰਸ਼ਕ ਖੁੱਦ ਮੂਵੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ

ਜ਼ਿਵਚਰਨ ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ
E-mail: jaggikussa@yahoo.de

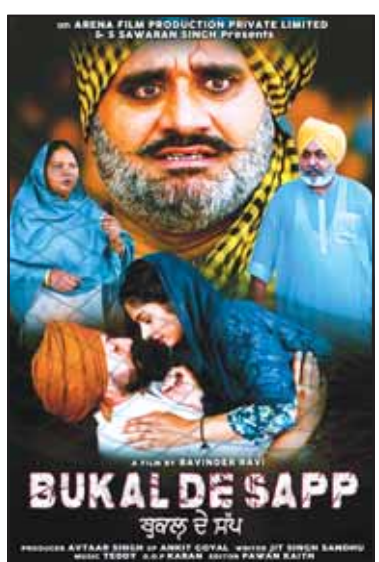
ਪੜਚੋਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਰੀਤ ਸੋਨੇ 'ਤੇ ਸੁਗਰੇ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰੇਗੀ। ਫਿਲਮ ਦਾ 'ਅਸਲ ਜੱਜ' ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ 'ਵਿਕਾਉ ਜਮਾਨੇ' ਵਿਚ ਸਮੀਖਿਆ ਤਾਂ ਖਰੀਦੀ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ 'ਮਾਣ' ਵੀ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅੱਧੀ ਤੇਰੀਆਂ ਮੁਲ੍ਹਾਜ਼ੇਦਾਰਾ, ਵੇ ਅੱਧੀ ਆ ਗ਼ਰੀਬ ਜੱਟ

ਦੀ...। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੀ 'ਸਬਸਿਡੀ' ਸਾਡੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਘੁਣ ਬਣ ਕੇ ਚਿਬੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਵਾਂਗ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਧੂਹ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਬਦਲਾ ਜੱਟੀ ਦਾ' ਅਤੇ 'ਜੱਟ ਜਿਉਣਾ ਮੌਤ' ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁ-ਚਰਚਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਮੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਬਾਈ ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਬਾਈ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਚਰਚਿਤ ਨਾਵਲ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਬਣੀ ਫਿਲਮ 'ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਸੱਪ' ਮੈਂ ਯੂ-ਟਿਊਬ 'ਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਦੇਖੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਕੰਵਲ (ਜੋਤ ਚਾਹਲ) ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਰਣਜੀਤ (ਸੋਨਪੀਤ ਜਵੰਧਾ) ਨੂੰ ਬੇਪਨਾਹ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਵਾ ਅਤੇ ਰੋਸਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛਿੱਡੋ ਨਹੀਂ ਫੁੱਟੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਰੀੜ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਾਲ ਚਾਂਡੜਾ ਪਾਵੇ।

ਆਖਰ ਕੰਵਲ ਦੀ ਇਹ ਰੀੜ ਇੱਕ 'ਜਨੂੰਨ' ਅਤੇ ਫਿਰ 'ਪਾਗਲਪਨ' ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਉੱਪਰ ਦੁਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਭਵਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੈ। ਉਹ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣੁੰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦੁਜਾ ਵਿਆਹ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਕੰਵਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਨਰਕ' ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਖੀਰ ਹੁੰਦਾ ਓਹੀ ਕੁਝ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਵਲ ਦੇ ਪਤੀ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿਦ

ਅੱਗੇ ਹਾਰ ਕੇ ਬੇਵੱਸ ਅਤੇ ਲਾਚਾਰ ਰਣਜੀਤ ਦੁਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ 'ਸੌਂਕਣ' ਬਣੀ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸਮੁੰਦਰੇ

(ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ) ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਕੰਵਲ ਦਾ ਜਿਉਣਾ ਕਿਵੇਂ ਦੁੱਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮੋੜ ਕੱਟਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ 'ਬਲੋਰੀ' (ਨੀਟੂ ਪੰਧਰ) ਜਮਦੂਤ ਬਣ, ਸ਼ਾਂਤ

ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਆ ਡਿੱਗਦਾ ਅਤੇ "ਮਾਣਸ-ਬੂ - ਮਾਣਸ-ਬੂ" ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਖਰ ਬਲੋਰੀ ਦੀ ਕਮੀਨਗੀ ਭਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸਮੁੰਦਰੇ ਚੁੜੇਲ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੀ ਕੁੱਪੜੀ ਔਰਤ ਹੈ। ਚਤਰ ਅਤੇ ਕਮੀਨਾਂ ਬਲੋਰੀ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਜਿਸਮਾਨੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਰੀਕੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਕਮੀਨਗੀ ਦੀ 'ਹੱਦ' ਹੈ।

ਕਲਾਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਦੇ ਡੰਗ ਵਰਗੇ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਫਿਲਮ ਸੋਨਪੀਤ ਜਵੰਧਾ ਅਤੇ ਜੋਤ ਚਾਹਲ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਮਰੇਡ ਦਾ ਰੋਲ ਹੋਥੀ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਮੈਡਮ ਕੁਲਵੰਤ ਖੁਰਮੀ ਨੇ ਬਾ-ਕਮਾਲ ਨਿਭਾਅ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ। ਬਲੋਰੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨੀਟੂ ਪੰਧਰ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਨੀਟੂ ਪੰਧਰ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਾਂਗਾ ਕਿ ਨੀਟੂ ਪੰਧਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ 'ਗੱਬਰ ਸਿੰਘ' ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਬਾ-ਕਮਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਬੇਹੱਦ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੇ ਉੱਕਾ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਜੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੀਟੂ ਪੰਧਰ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ

ਫਿਲਮ ਸਮੀਖਿਆ

ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪੂਰਾ ਸਮਰੱਥ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸੀਰੀ ਦਾ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਕਿਰਦਾਰ ਕੁਲਦੀਪ ਨਿਆਮੀ ਨੇ ਨਿਭਾਅ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾਇਆ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਨੀਟੂ ਪੰਧਰ ਨੇ 'ਬਲੋਰੀ' ਦਾ ਅਤੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ 'ਸਮੁੰਦਰੇ' ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਨਾਲੋਂ 'ਸੁਭਾਇਕੀ' ਕੀਤੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਕਿੰਨੀ ਜਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮ "ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਸੱਪ" ਯੂ-ਟਿਊਬ ਉੱਪਰ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ 'ਬੋਲਡ' ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਆਫ਼ਰੇ ਸ਼ਰੀਕ, ਗਲ ਬਾਣੀ ਪੰਜਾਮਾ ਲਾਹੁੰਦੇ ਬਾਜ਼ ਨਾ ਆਉਣ, ਤਾਂ ਆਖਰ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਇੱਕ ਘਾਗ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਦੇ ਪੀਠੇ ਦਾ ਛਾਨਣਾ ਕੀ...? ਬਾਈ ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿਲ ਕੱਢਿਆ।

‘ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਨਾ ਰੱਜੀਆਂ’ – ਆਪਣਾ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਮੁੜ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ

ਕਦੇ ਸਬੱਬ ਹੀ ਐਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਿਤਾਬ ਮੁੜ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ‘ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਨਾ ਰੱਜੀਆਂ’ (ਮੇਰੀ ਅਮਰੀਕੀ ਫੇਰੀ) ਫਿਰ ਖੋਲ੍ਹ ਬੈਠਾਂ ਜੋ 50ਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਕਿਆ ਦਿਨ ਸਨ! ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: ਕੋਈ ਦਿਨ ਖੇਡ ਲੈ, ਮੌਜਾਂ ਮਾਣ ਲੈ, ਤੈਂ ਉਡ ਜਾਣਾ ਓਏ ਬੱਦਲਾਂ ਧੁੰਦ ਦਿਆ...। ਉਦੋਂ ‘ਸੱਜਣਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ’ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ 50ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਘਰਾਂ ‘ਚ ਜੰਮਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ!

ਆਉਂਦੀ 8 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੁਰਾਸੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਣੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 647-785-1661

ਕਿ ਚੁਰਾਸੀ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਲੰਮੇ ਤੇਰੇ ਫੇਰੇ ਕਰਨ ਤੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਭਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਟਿਕ ਕੇ ਨੀਂ ਬੈਠ ਹੁੰਦਾ? ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਰਉਂ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਚਲੋ ਐਤਕੀ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਵੱਲ ਦਾ ਹੀ ਗੇੜਾ ਮਾਰ ਆਈਏ। ਪੁਰਾਣੇ ਸੱਜਣਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਿਲ ਗਿਲ ਲਈਏ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਐ ਜੱਗ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀਏ ਜਾਂ ਨਾ। ਪੁੰਗਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ, 28 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਲਾਸ ਵੇਗਸ, 30 ਨੂੰ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਤੇ ਫਿਰ 8 ਮਈ ਤਕ ਚੱਲ ਸੋ ਚੱਲ। ਸਾਡਾ ਮੁੱਖ ਟਿਕਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ‘ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ’ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ।

ਸਬੱਬੀਂ ਮੇਰੇ ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ‘ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਨਾ ਰੱਜੀਆਂ’ ਦੀ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਕਾਪੀ ਲੱਭ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸਵੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਤਾਬ 1992 ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਤੁਰਤ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਬਣ ਗਿਆ ਜੋ ਬੀ ਏ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਤੇ ਤੀਜਾ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ‘ਚ ਛੇ ਸਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਜਦ ਕਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਇਸ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਮਰੀਕਾ/ਕੈਨੇਡਾ 1990 ‘ਚ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਦਸ ਕੁ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਲੜੀਵਾਰ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਤੇ ‘ਇੰਡੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟਾਈਮਜ਼’ ਵਿੱਚ ਛਪਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ‘ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ। ਤਤਕਾਲ ਸੀ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਰਾਹਦਾਰੀ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਹੁਟੇ, ਮਿਲਣੀ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ, ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦਾ ਫਾਰਮੀ ਜੀਵਨ, ਯੂਥਾ ਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕਬੱਡੀ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ, ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ, ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਸੱਬ, ਵਿਸਲਰ ਦੇ ਹੁਸੀਨ ਨਜ਼ਾਰੇ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਹਿਮਾ-ਗਹਿਮੀ, ਦਾਅਵਤਾਂ ਦੇ ਦੌਰ, ਵੈਨਕੂਵਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ, ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੀ ਸੈਰ, ਕੁਝ ਮੇਲ

ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ, ਬੱਸ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ, ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ, ਸੋਨ ਸੁਨਹਿਰਾ ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ, ਜੂਏਬਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਰੀਨੋ, ਗੇੜਾ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਦਾ, ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਦੀ ਸੈਰਗਾਹ ਡਿਜ਼ਨੀਲੈਂਡ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਨਾ ਰੱਜੀਆਂ। ਲਓ ਟ੍ਰੇਲਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵੇਖ ਲਓ:

ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ ਖਿੜਕੀ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਸੁਨਹਿਰੀ ਧੁੰਪ ਵਰਗਾ ਰੰਗ, ਨੀਲੀਆਂ ਬਲੈਰੀ ਔਖਾਂ, ਪਤਲੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹ ਤੇ ਲੰਮੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਲ। ਖਿੜਕੀ ‘ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੋ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ। ਕਦੇ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਹਾਸਾ ਵੀ ਝਾਂਜਰ ਵਾਂਗ ਛਣਕ ਜਾਂਦਾ। ਵੀਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਲੈਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਵਜੇ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਅਸੀਂ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਰੁਮਾਂਚਕ ਹੋ ਉਠਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਵੇਖ ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ ਐ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਪਸਰਾ। ਅਗਲਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮਾਡਲ ਵੀ ਚੁਣ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਵੀਜ਼ੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਹੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਆਖਾਂਗੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ। ਇਨਕਾਰ ਤਾਂ ਇਨਕਾਰ ਸਹੀ ਪਰ ਨਾਲ ਅਣਮੁੱਲੀ ਮੁਸਕਾਹਟ ਤਾਂ ਮਿਲੀ! ਦੱਸਿਆ ਕਰਾਂਗੇ ਇਨਕਾਰ ਕਿਸੇ ਐਰੇ ਗੈਰੇ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਹੱਸ ਕੇ।

ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਸਾਡੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਉਸ ਕੁੜੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੁੱਜੇ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਸੇ ਪਏ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੁਬਾਰਾ ਵੇਖੇ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪਏਗੀ।”

ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿੰਨੀ ਕੁ?”
ਉਹ ਫਿਰ ਮੁਸਕਰਾਈ, “ਏਹੋ ਕੋਈ ਦਸ ਵੀਹ ਮਿੰਟ।”

ਮੇਰੇ ਮਚਲੇ ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਲੈ ਕਿੱਡੀ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਐ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਦਸ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨਾ ਸੀ।”

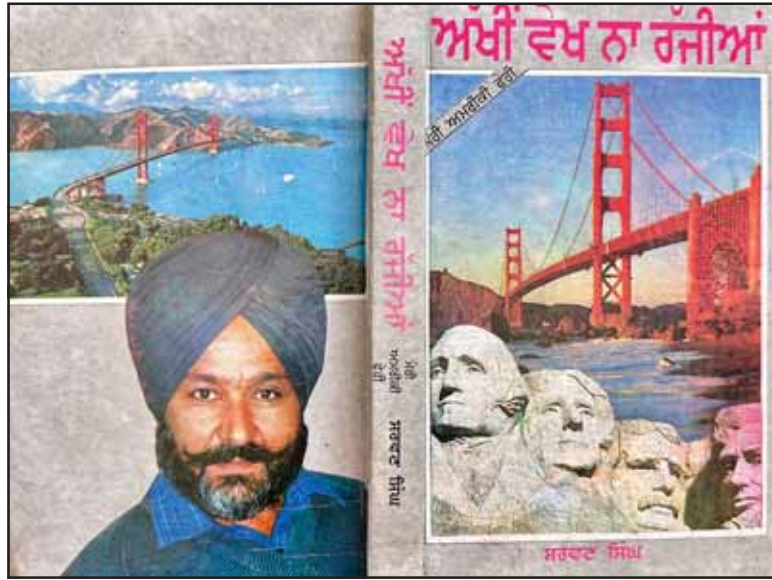
ਅਸੀਂ ਪੁੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਾਂ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਹਿਰੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਮੋੜੀਆਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਛਾਵੇਂ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਸਾਰੀ ਕਤਾਰ ਭੁਗਤ ਗਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਖਿੜਕੀ ਵੱਲ ਵਧੇ। ਸਾਡੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਨਦਾਰਦ ਸਨ। ਪਤਨੀ ਨੇ ਵਿਅੰਗ ਕਸਿਆ, “ਸੁਣ ਲਓ ਇਨਕਾਰ ਹੁਣ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ ਤੋਂ!”

ਪਰ ਉਸ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਛਿੱਛਾ ਪੈਣੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤਕ ਅੱਪੜ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਦੇਰੀ ਲਈ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਹੱਸ ਕੇ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਫੜਾਏ। ਅਸੀਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਰਾਹਦਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ ਠੱਪਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਪਲ ਉਹ ਠੱਪੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਅਮਰੀਕਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਹੱਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵਰਗੇ ਲੱਗੇ।

*ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਪਏ ਅਸੀਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਦੁਬੇਰੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਜਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਮੁਹਰੇ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਧੱਕਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਚ ਵਧੇਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਸੱਜ ਵਿਆਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਪਰਦੇਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਕੰਤਾਂ ਕੋਲ ਚੱਲੀਆਂ ਸਨ...।

ਇਕ ਨਵ-ਵਿਆਹੀ ਪੰਜਾਬਣ ਮੁਟਿਆਰ

ਸੀ। ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਉੱਚੀ, ਮਹਿੰਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ, ਹਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਲੀਰੇ ਪਾਏ ਹੋਏ। ਔਖਾਂ ‘ਚ ਕਜਲੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਤੇ ਹੱਥਾਂ-ਕੰਨਾਂ ‘ਚ ਗਹਿਣੇ। ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਘਰ ਦੀ ਧੀ ਪਰਦੇਸ ਸਹੁਰੀਂ ਚੱਲੀ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਖੜਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਨੇੜੇ ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਡੁਬ-ਡੁਬਾ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਲੋਸਦਿਆਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਧਰਾਇਆ ਕਿ ਟੋਕੀਓ ਤਕ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਇਹਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਫੇਰ ਆਪ ਚੜ੍ਹਾਂਗੇ। ਏਨੀ

ਕੁ ਅਪਣੱਤ ਜਤਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਉਂ ਕੁਝ ਸੁਖਾਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਗਈ...।

* ਏਅਰ ਹੋਸਟੈਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਵਨ ਅੱਪ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਅੱਪ ਜਾਂ ਡਾਉਨ ਕਰੇਗਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਾੜਾ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਮਨ ਸਰੁਰ ਨਾਲ ਭਰਦਾ ਗਿਆ। ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਨਿਹਾਰਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਅੱਧ-ਅਸਮਾਨੇ ਮਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆ ਵਸੀ ਪਈ ਸੀ, ਰੰਗਾਂ ਨਸਲਾਂ ਤੋਂ ਉਤੇ, ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੇ ਧਰਮਾਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ। ਉਡਣ ਖਟੋਲਾ ਉਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਪਰ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵਜਦ ਵਿੱਚ ਮਖਮੂਰ ਸਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੱਤੇ ਬੋਲ ਜਾਗ ਰਹੇ ਸਨ-ਕੋਈ ਦਿਨ ਖੇਡ ਲੈ, ਮੌਜਾਂ ਮਾਣ ਲੈ, ਤੈਂ ਉਡ ਜਾਣਾ ਓਏ ਬੱਦਲਾਂ ਧੁੰਦ ਦਿਆ...।

* ਅਸੀਂ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ। ਘੁਸਮੁਸੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਹਵਾ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਦਿੰਦੀ ਆਈ। ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਤੋਂ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ ਡੇਢ ਕੁ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਮੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘੰਟਿਆਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰੋਂ ਕੰਮ ਦੀ ਥਾਂ 20 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਫ਼ਰ, ਸਟੋਰ 5 ਮਿੰਟ ਦਾ, ਬੈਂਕ 7 ਮਿੰਟ ਤੇ ਸਕੂਲ 10 ਮਿੰਟ ਦਾ। ਹਸਪਤਾਲ 12 ਮਿੰਟ ਤੇ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 3 ਮਿੰਟ। ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਕ-ਸਕੀਰੀਆਂ ਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤਕ ਮਿਲਣ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। ਉਂਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਮੀਲ ਹੀ ਚਲਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅਪਣਾ ਲਏ ਹਨ।

ਭਜਨ (ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ) ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਦੀ ਬੀਰੀ ਵਿੱਚ ਮੈਕਸੀਕੋ, ਕਾਲੋ ਤੇ

ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਜਨ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਹਿਵਾਲ ਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਹੂਮ ਸ਼ਾਇਰ ਪਾਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਧੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਉਥੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਟਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਭਜਨ ਨੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਸਕੂਲ ਦਾ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਖਾਇਆ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਸੈਰ ਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਾਂ...।

*ਇਕ ਚੌਕ ‘ਚ ਦੋ ਅੱਧ ਨੰਗੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ

ਦੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਲੱਗੀਆਂ।

* ਉਥੇ ਐਸ਼ ਆਰਾਮ ਦਾ ਸਿਖਰ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਹੁਟੀਕੇ ਲੈਂਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵੀ ਤੱਕੀਆਂ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਅਸਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਥੇ ਐ? ਖੁਸ਼ੀ ਬਾਹਰ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਦਰ? ਖੁਸ਼ੀ ਅਮੀਰੀ ਤੇ ਡਾਲਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗ਼ਮਗੀਨ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ? ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਅੰਕਲ ਸਾਡਾ ਇਥੇ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਭਾਅ ਜੀ ਡਾਲਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਟਣਾ ਜੇ ਚਿੱਤ ਈ ਖੁਸ਼ ਨਾ ਹੋਇਆ? ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬੋਲ ਵੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, “ਚੰਗਾ ਖਾਨੇ ਆਂ, ਚੰਗਾ ਪਹਿਨਦੇ ਆਂ, ਕਾਰਾਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਆਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਨੀ ਜਾਣਦੇ। ਹੋਰ ਦੱਸੋ ਕੀ ਵੱਝ ਲੈਣਾ?”

ਸਿਆਣੇ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਮਾਫਕ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਦੀ। ਅਮਰੀਕਾ-ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸੋਲਲੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬਥੇਰੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿੰਦਣ ਭੰਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ। ਸੂਖਮਭਾਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉਥੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਲੱਗੇ ਜਦ ਕਿ ਮੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਢੇਲੇ ਦੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਟੱਕਰੇ।

* ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਡਬਯੂਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ। ਵੋਮੈਨ, ਵੈਦਰ ਤੇ ਵਰਕ। ਅਰਥਾਤ ਤੀਵੀਂ, ਮੌਸਮ ਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੀਵੀਂ ਕਦੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਜਾਵੇ, ਮੌਸਮ ਕਦੋਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਦੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ। ਉਥੇ ਲੋਕ ਬਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਘਰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਵਿਆਹ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਦੋਸਤ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਦੋਸਤ ਮੁੰਡੇ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਣੇ ਤਾਂ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਜੋੜਾ 25 ਵਰ੍ਹੇ ‘ਕੱਠਾ ਕੱਟ ਜਾਵੇ ਯਾਨੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਮਨਾ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੀਆਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਬਰਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਮਰਗ ਦੇ ਭੋਗ ਦਾ ਕਾਰਡ ਛਪਦਾ ਉਦੋਂ ਉਥੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਛਪਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੱਚੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਆਂ!

ਅਜਿਹੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਉਸ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧੰਨ ਹੋ ਜਿਹੜੇ ਏਨਾ ਸਮਾਂ ‘ਕੱਠੇ ਕੱਟ ਗਏ! ਉਹ ਸੁਝ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ‘ਚ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਮਨਾਉਣ ਤਕ ਬਣੀ ਰਹੋ!

* ਤਤਕਾਲ ਸਾਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ‘ਤੇ ਉਤਰਿਆ। ਜੀਟੀ ਰੋਡ ‘ਤੇ ਉਹੀ ਭੀੜਾਂ ਸਨ, ਉਹੀ ਹੋਰਨ ਤੇ ਉਹੀ ਯੂੜਾਂ। ਪੁਰੇ ਦੀ ‘ਵਾ ਵਗ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਝੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਲ਼ਾਂ ਸਨ, ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਝਟਕੇ ਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦਾ ਉਡਾਇਆ ਘੱਟਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਮਿੱਟੀ-ਘੱਟਾ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਪੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਿਆਰਾ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੇਪਣ ਦਾ ਅਜਬ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਏਥੇ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਪਾਣੀ, ਆਪਣੀ ਧੁੰਪ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ। ਸਤਕ ਕੰਢੇ ਝੁੰਮਦੇ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਪਲ ਦੀ ਪਲ ਇਉਂ ਲੱਗੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਣ।

ਦੁਨੀਆ ਲੱਖ ਸੋਹਣੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਪਿਆਰੇ ਵਤਨ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਖੈਰ ਇਹ ਟ੍ਰੇਲਰ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਕਦੇ ਫੇਰ ਸਹੀ।

ਮੁਲਮੰਤਰ

ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ-ਬਹੂ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪਰਤੇ। ਬੇਟੇ-ਬਹੂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ

* ਮੁਲ : ਸੁਮਨ ਉਬਰਾਏ
* ਅਨੁ : ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ

ਤੁਫਾਨ ਉਠ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੀਅ ਹੌਲਾ ਕਰਨ ਲਈ

ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਰਹਾਂਗੇ, ਪਰ ਉਥੇ ਇੰਨੀ ਖਟਪਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੰਨਾ ਦੁਰ-ਵਿਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ-ਬਹੂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਖਟਪਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ? ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਇੰਨਾਂ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ? ਕੋਈ ਮੁਲਮੰਤਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸੋ। ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ - ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਾਂਗ ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ, ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਰੱਖੋ, ਇਹੋ ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਮੁਲਮੰਤਰ ਹੈ।

ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹ

ਬਾਬੇ ਬਖਤੌਰੇ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਦਾ ਲੇਟਦਾ ਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਭੌਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਖਤੌਰੇ ਨੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਆਪਣੇ ਡੱਬ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ‘ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਬਿਮਾਰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੱਪ ਦਵਾਈ ਪਿਲਾਈ ਤੇ ਦਵਾਈ ਪੀਂਦੇ ਹੀ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਮੁਹੱਲੇ ਵਾਲੇ ਉਲਾਹਮੇ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ...। ‘ਤੂੰ ਦਵਾਈ ਕਿਥੋਂ ਲਈ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਡੋਟ ਵਗੈਰਾ ਵੇਖੀ ਸੀ?’ ‘ਤਰੀਕ ਤਾਂ ਉਸ ‘ਤੇ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।’ ‘ਤੂੰ ਦਵਾਈ ਖਰੀਦੀ ਕਿਥੋਂ ਸੀ?’ ‘ਜੀ ਮੈਂ ਖਰੀਦੀ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀ ਸੀ।’ ਆਪਣੀ ਅਲਮਾਰੀ ਦਾ ਸੁਣ ਕੇ ਬਖਤੌਰਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ‘ਮੇਰੀ ਅਲਮਾਰੀ!’

‘ਆਹੋ!’ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਦਵਾਈ ‘ਤੇ ਬਖਤੌਰਾ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਏਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਬੋਲ ਕੱਢ ਲਿਆਈ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ (ਬਲੈਕ ਡੌਗ) ‘ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ?’ ਉਹ ਤੇਰਾ ਬਹਿ ਜੇ ਬੇੜਾ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੇਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਗਏ ਸੀ ਤੂੰ ਪਾ ਤਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ। ਹੁਣ ਬਖਤੌਰੇ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਸਬਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਰਹਿੰਦੀ ਫਿਸਕੀ ਵਾਲੀ ਬੋਲ ਕੱਢ ਨਾਲ ਮਾਰੀ ਕਹਿੰਦੀ ਬਹਿ ਜਾਏ ਬੇੜਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਵੰਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਤੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਖਾਤਰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਧਕੇਲ ਰਹੇ ਹਨ।
-ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਨਡਾਲਾ

ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਸੰਭਵ

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਰਹੇਗੀ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹੁਣੇ ਆਈ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰਲੀ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 40.1 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ; ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ। ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ

ਹਨ ਪਰ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਮੋਨੀਟਰਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨ ਇਕੋਨੋਮੀ ਅਨੁਸਾਰ, 2021 ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਰ 7.9 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 9.3 ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 7.3 ਫੀਸਦੀ ਸੀ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਿਰਤ ਸੰਸਥਾ

ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲਗਾਤਾਰ ਤੇ ਪੱਕੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਠੋਕੇ 'ਤੇ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਵਿਹਲੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਉੱਪਰਲੇ ਵਰਗ ਕੋਲ ਇੰਨੀ ਆਮਦਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਬਾਕੀ

ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇੰਨੀ ਨਿਪੁੰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਉੱਚੀ ਆਮਦਨ ਦੀਆਂ ਸਲੈਬਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਟੈਕਸ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਨਾ ਹੋਣ

ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਕੋਲ ਆਮਦਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਘਿਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਵਿਹਲੇ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨ ਫਜ਼ੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਤੱਖ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਰਧ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਲੁਕੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 300 ਦਿਨ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 8 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੋਈ 60 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਸੋਂ ਵਿੱਚ ਅਰਧ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੁਕੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵੀ। ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੁਦ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ ਲੱਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਨ ਭਰ ਦਾ ਕੰਮ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀ 60 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁਲ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ 14 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਬਦਲਵਾਂ ਕੰਮ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਜ੍ਹਾ ਵੀ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਪਨਾਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਹੋਇਆ ਪਰ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੀ ਹੋਈ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਸਗੋਂ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਸੋਂ ਲੱਗਦੀ ਰਹੀ। 1991 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਠੋਕੇ 'ਤੇ ਕਿਰਤੀ ਰੱਖਣ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਵਿਹਲਾ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ 2015-16 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2020-21 ਤੱਕ ਉੱਪਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੀ 20% ਵਸੋਂ ਦੀ ਆਮਦਨ 'ਚ 39% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੀ 20 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ 53 ਫੀਸਦੀ ਕਮੀ ਆਈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ ਨੂੰ 30 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਰ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੱਕ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਰਹੇਗੀ, ਨਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਸਕੇਗਾ, ਨਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਡਾ. ਸ ਸ ਫੀਨਾ

ਕਰਦੀ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ 87000 ਰੁਪਏ ਹੈ ਪਰ ਉੱਪਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੀ 10 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ 11.67 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦੀ 10 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਆਮਦਨ 53000 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਉਂ ਉੱਪਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਗਰੁੱਪ ਤੋਂ 20 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ; 1991 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਨਾਉਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਫ਼ਰਕ ਪਿਆ। 1940 ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 50 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ 1980 ਵਿੱਚ ਘਟ ਕੇ 30 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ ਦੇ 50 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ 20 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਵਧ ਕੇ 30 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਇਵੇਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਤਸੱਲੀਖਬਸ਼ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ 1991 ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਉੱਪਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਵਰਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵਧ ਕੇ 57 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉੱਪਰ ਵਾਲੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 22 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ ਦੇ 50 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਆਮਦਨ 13 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕਾਰਨ

(ਆਈ.ਐੱਲ.ਓ.) ਅਤੇ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ (ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, 2022 ਵਿੱਚ ਜਵਾਨ ਮਰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸਾਲ 2000 ਵਿੱਚ 6.2 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, ਉਹ 2022 ਵਿੱਚ 12.6 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਲ 2000 ਵਿੱਚ 4.4 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, 2022 ਵਿੱਚ ਵਧ ਕੇ 11.8 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਲ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਲ 2000 ਵਿੱਚ 5.7 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, 2022 ਵਿੱਚ 12.4 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਭਾਰਤ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਾੜ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਵੱਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ (ਫ਼ੋਤੀ ਹੀ ਤੀਜੀ ਵੱਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ) ਪਰ ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਉਪਰਲੇ ਵਰਗ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਕਾਸ ਆਮ ਬੰਦੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ। ਨਵੇਂ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆਟੋਮੇਸ਼ਨ, ਰਿਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ,

ਬਚਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਆਮਦਨ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਹੇਠਲੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਗਰੁੱਪ ਕੋਲ ਆਮਦਨ ਇੰਨੀ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਦੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਖਰੀਦਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਵੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਰਤੀ ਕੀ ਲਾਉਣੇ, ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਕੰਮ ਘਟਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਹਾਲੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਜਰਮਨੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਆਪ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਡਰਾਈਵਰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਉਹ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਨੌਕਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਵਿਕਾਸ ਹਰ ਬੰਦੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰ ਤਾਂ ਕੀ, ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ।

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਹੈ, ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਈ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਵੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। 1929 ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸਾਬਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮੰਗ ਘਟੇਗੀ ਤਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਧੇਗੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮੰਦੀ ਆਈ ਸੀ। ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹੀਆਂ। ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਦ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖੇਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਘਟੀ ਅਤੇ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨਹੀਂ; ਉਹ ਮੁਲਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ, ਹੜਤਾਲਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ 'ਚ ਘਿਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਸੋਂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀਆਂ

ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਜੰਗਾਂ, ਫ਼ੌਜੀ ਸ਼ਾਸਨ, ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪਾਂ, ਵਧਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਾਡੀ ਤਲਾਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਜੋਕੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾਬ ਸਹੀ ਬੈਠੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਵਰਗੇ ਬੇਹੱਦ ਗੁਣਾਤਮਕ ਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਦਾ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮਾਪ-ਤੋਲ ਕਰਨ

ਅਵਿਜੀਤ ਪਾਠਕ

ਲੱਗ ਪਏ ਹਾਂ। ਹਰ ਸਾਲ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਖੁਸ਼ੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ' ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ, ਜਿਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਈਏ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਰਵੱਈਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਨਲੈਂਡ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਚੋਟੀ 'ਤੇ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ ਮੁਲਕ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ 'ਵਰਲਡ ਹੈਪੀਨੈੱਸ ਰਿਪੋਰਟ-2024' ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨੰਬਰ 143 ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 126ਵਾਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਰਜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਦਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਪੱਧਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੀਮਾਂ, ਬਿਹਤਰ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ,

ਕੰਮਕਾਜੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ, ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਤਸੱਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਨੰਦ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਪਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜੇ ਕੁਝ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣ ਦਾ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਭੌਤਿਕ ਸੰਪਤੀ ਹੋਵੇ, ਸਰੀਰਕ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਸਨੇਹੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਪੂਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਭਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲਾਈਫ ਕੋਚਾਂ, ਮੋਟੀਵੇਸ਼ਨਲ ਸਪੀਕਰਾਂ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ 'ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ' ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ 'ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ' ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਸਾਹ ਲੈਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਭਿਆਸ, ਚੇਤਨ ਮਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਉੱਝ, ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ 'ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ' ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਾਂ ਆਸ਼ਰਮ ਤੇ ਮੰਠਾਂ ਤੋਂ ਫੌਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਿਵਾਰਕ ਕੈਪਸੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਨਿਮਰ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੇ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਵੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ

ਜਾਂ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚਾਲੇ ਪੁਲ ਉਸਾਰਨਾ ਪਏਗਾ; ਮਸਲਨ, ਉਸ ਸ਼ਖਸ ਨੂੰ 'ਸਚੇਤ ਮਨ' (ਅਤੀਤ ਦੇ ਮਾੜੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤਮਾਨ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ) ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ ਜੋ ਭੁੱਖ, ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਭੰਨਿਆ ਅਤੇ ਬੇਘਰ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ ਫਿਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਨਕਾਰੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ' ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਦੇਖੋ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੇ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚਣ ਲਈ ਕਹੋਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੱਦਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਝੁੱਗੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੇਘਰੇ ਨੂੰ 'ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ' ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਬੇਹੁਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ-ਨੀਵੇਂ ਤੇ ਬੇਰਹਿਮ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਸਕਦੇ। ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਮ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚਾਲੇ ਫਲਸਤੀਨੀ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਰਿਪੋਰਟ-2024 ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ 83 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਖੋਜ ਪੱਤਰ 'ਦਿ ਰਾਈਜ਼ ਆਫ ਬਿਲੀਅਨੇਅਰ ਰਾਜ' ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਪਰਲੇ

ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਔਸਤ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਦਰਦ, ਡਰ, ਤਣਾਅ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਭਾਵੇਂ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਾਬੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੋੜੀ ਸਚਾਈ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਨਾਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਉਦਾਸ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਆਸੀ/ਆਰਥਿਕ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜ ਸਕਦੇ ਜੋ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨਿਆਂ ਸੰਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹੋਵੇ।

ਇੱਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਜਾਂ ਅਰਥਪੂਰਨ, ਟਿਕਾਉ ਤੇ ਯਯਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਠਹਿਰਾਅ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਰਥਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਪੱਧਰ ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੁਖੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ 'ਪਵਿੱਤਰ' ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਅਹਿਸਾਸ (ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ 'ਖੁਸ਼ੀ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ) ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਵਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਸਲਨ, ਇਹ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਜਿਉਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਲਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਖਪਤਵਾਦ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਸਭ ਲਈ ਭੋਜਨ, ਵਸੋਬੇ, ਸਿੱਖਿਆ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਕੰਮਕਾਰ

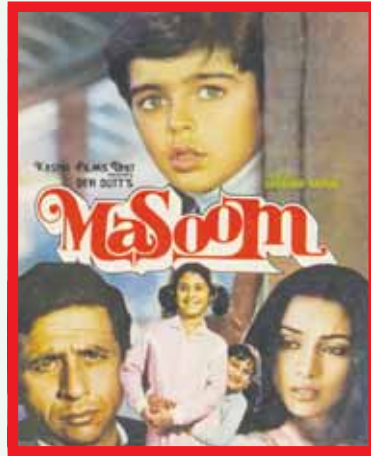
ਜਿਹੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਬੇਕਾਬੂ ਲਾਲਚ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ- ਉਹ ਲਾਲਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਜ ਨੇ ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬੇਲੋੜੀ ਖੁਪਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਆ ਰਹੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਲਈ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਪਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂਘ, ਸਕੂਨ ਤੇ ਚੈਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਤੇ ਉਲਟਾ ਈਰਖਾ, ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਪੱਛਤਨ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਦ 'ਚ ਨਾਤੇਦਾਰੀ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਅਜਿਹਾ ਅਪਣਾਪਨ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਆਮ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਭਰਪੂਰ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਭ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਗੁੱਝੇ ਮਕਸਦ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨੀ ਤੇ ਅਨੰਤ ਦੀ ਝਲਕ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣਾ।

ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਲਈ ਹੋਂਦ ਦੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਅਵਸਾਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਇਵੇਂ ਮੰਨਣ ਵਾਂਗ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਫੜ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਕੱਚੀ ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਹੈ। ਗੂੜ੍ਹਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤ੍ਰਾਸਦੀਆਂ ਅਚਾਨਕ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ; ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਆਖਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਨਫੀ ਕਰੇਗੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ, ਕੁੱਤੜਤ ਭਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੁਨਿਆਵੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਏਗਾ।

ਮੁਕੰਮਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਭਰਮ

ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਧੀ ਕਾਵੇਰੀ ਲਈ ਫਿਰ ਬਣਾਉਣਗੇ 'ਮਾਸੂਮ'

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ, ਧੀ ਕਾਵੇਰੀ, ਫਿਲਮ 'ਮਾਸੂਮ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ (ਐਨ ਸੱਜੇ) ਨਾਲ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਕਾਵੇਰੀ ਨਾਲ।

'ਕਲਾਸਿਕ' ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੇਹੱਦ ਸਲਾਹੀ ਗਈ ਫਿਲਮ 'ਮਾਸੂਮ' ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ 40 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਘੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਧੀ ਕਾਵੇਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ 'ਮਾਸੂਮ: ਦਿ ਨੈਕਸਟ ਜੈਨਰੇਸ਼ਨ' ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਨੇਮਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਨਵੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੀਕ ਤੋਂ ਹਟਵੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਦਲੇਰੀ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਮਾਸੂਮ', 'ਮਿਸਟਰ ਇੰਡੀਆ' ਅਤੇ ਜੀਵਨੀ ਆਧਾਰਿਤ 'ਬੈਂਡਿਟ ਕੁਈਨ' ਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਹਾਲੀਵੁੱਡ 'ਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰੀ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੋਟ ਬਲੈਂਸ਼ੇਟ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਵਾਲੀ ਆਸਕਰ ਜੇਤੂ 'ਐਲਿਜ਼ਾਬੈੱਥ', ਹੀਥ ਲੈਜਰ ਦੀ 'ਦਿ ਫੋਰ ਫੈਦਰਜ਼' ਅਤੇ ਹਾਲੀਆ ਰੁਮਾਂਟਿਕ-ਕਾਮੇਡੀ 'ਵ੍ਹਾਟਸ ਲਵ ਗੌਟ ਟੂ ਡੂ ਵਿਦ ਇਟ' ਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਜਦੋਂ ਗੱਲਬਾਤ ਆਰੰਭਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੇਝਿਜਕ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਫਿਲਮੀ ਕਰੀਅਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਓਨੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਿੰਨੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਬੈਂਡਿਟ ਕੁਈਨ ਫਿਲਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਭਾਰਤ 'ਚ ਕਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ

ਸੀ। ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਅੱਧੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਟੀ.ਵੀ. ਸੀਰੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਐੱਮ.ਆਈ.ਟੀ. 'ਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕ ਥੀਏਟਰਾਂ 'ਚ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਥੀਏਟਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਬੋਧੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਖੁਆਬ ਦੇਖਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਗੁਆਚੀ ਕੜੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ, "ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭਾਰਤ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਫਿਲਮ ਦੇ ਮਿਆਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਿਰਫ਼ ਬਾਕਸ-ਆਫਿਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅਦਾਕਾਰ ਵਧੀਆ ਹਨ, ਤਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਵੀ ਚੰਗੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡੇ ਟੀਚੇ ਵੱਡੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ।"

'ਬੈਂਡਿਟ ਕੁਈਨ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਉਸ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ। 'ਐਲਿਜ਼ਾਬੈੱਥ' ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੋਫੇ 'ਤੇ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ 'ਚ ਕਿਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਰਲੇ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।"

ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਜਿੱਥੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, "ਕਾਵੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧੀ ਹੈ, ਤੇ ਇੱਕ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਹਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੈਟਲ ਕਰ ਦਿਓ'। ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਣਾ

ਗੁਰਨਾਜ਼ ਕੌਰ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।" ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਕਾਵੇਰੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਉਸ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਖਾਸੀਅਤ ਹੈ।" ਕਾਵੇਰੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਕਪੂਰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, "ਕਾਵੇਰੀ ਹੋਂਦ ਦੀ

ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਵੇਰੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰੇਗੀ। 'ਮਾਸੂਮ: ਦਿ ਨੈਕਸਟ ਜੈਨਰੇਸ਼ਨ' ਅਸਲ 'ਚ ਕਾਵੇਰੀ ਤੇ ਉਸ ਵਰਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੁਆਲੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ, ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪਾਲਣਾ ਵੱਧ ਸੌਖਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ।"

ਕਾਵੇਰੀ ਫਿਲਮ 'ਮੋਸਮ: ਦਿ ਨੈਕਸਟ ਜੈਨਰੇਸ਼ਨ' ਨਾਲ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਸਮਝ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, "ਮਾਨਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਸ ਅਟੱਲ ਬੋਝ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਇਸ 'ਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।" ਨਿੱਜਤਾ ਤੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਪੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋਂਦ ਦੀਆਂ ਗੂੰਝਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, "ਅਧਿਆਤਮ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।"

ਸਿਨੇਮਾ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲ ਰਹੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਓ.ਟੀ.ਟੀ. ਪਲੈਟਫਾਰਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਦਿ ਫੈਮਿਲੀ ਮੈਨ' ਵਰਗੀ ਸੀਰੀਜ਼ ਨੇ ਮਨੋਜ ਬਾਜਪਈ ਨੂੰ ਸਟਾਰਡਮ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਅਭਿਨੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਮੰਚ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓ.ਟੀ.ਟੀ. ਪਲੈਟਫਾਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ 'ਚ ਬਿਲਕੁਲ ਤਜਰਬਾ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਲਾਤਮਕ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ

ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਫਿਲਮ 'ਮਾਸੂਮ' ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਸਾਧਨ ਸਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਬੁਣਿਆ, ਸਿਰਫ਼ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤੋਂ ਭਰੋਸਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।"

ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਵੇਰੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰੇਗੀ। 'ਮਾਸੂਮ: ਦਿ ਨੈਕਸਟ ਜੈਨਰੇਸ਼ਨ' ਅਸਲ 'ਚ ਕਾਵੇਰੀ ਤੇ ਉਸ ਵਰਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੁਆਲੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ, ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪਾਲਣਾ ਵੱਧ ਸੌਖਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, "ਇਹ ਉਦੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦ ਮੇਰੀ ਧੀ ਨੇ ਬੇਚੈਨੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਮੈਂ 18 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘਾਈ ਤੋਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਹੋਰਾਂ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗਹਿਰਾਈ 'ਚ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੇਚੈਨੀ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਜਾਂ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਕਾਵੇਰੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫਿਕਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਭਰੀ ਲੜਕੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਰੋਲ 'ਚ ਲੈਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।"

ਵੀਰ ਹਿਰਾਨੀ ਅਤੇ 'ਤੁਮਹਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ'

ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਹਿਰਾਨੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀਰ ਹਿਰਾਨੀ ਬੜੇ ਅਦਾਕਾਰ ਰੰਗਮੰਚ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰੰਗਕਰਮੀ ਫਿਰੋਜ਼ ਅੱਬਾਸ ਖਾਨ ਦੀ

ਕਰਵਾਏ ਨਾਟਕ ਮੇਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਖੂਬ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਸੀ। 'ਤੁਮਹਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ' ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮੁੱਚਾ ਨਾਟਕ ਚਿੰਨੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ। ਨਾਟਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ- ਪ੍ਰੇਮੀ

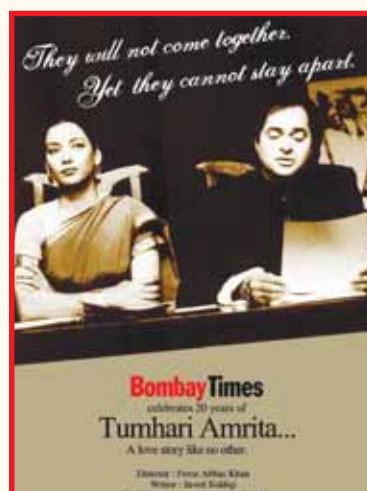
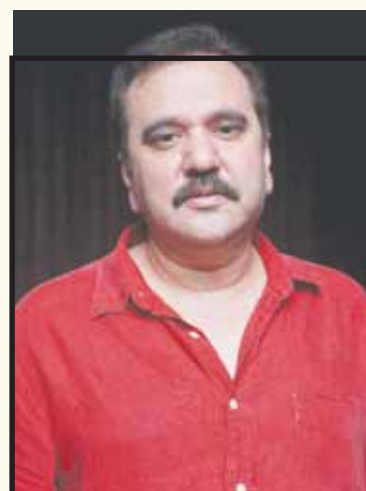
ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਾਏ ਖਤ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ

ਪਿਆਰ ਦੀ ਤੰਦ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਜੋਗੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਉਘੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਬਾਨਾ ਅਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਉਘਾ ਅਦਾਕਾਰ ਫਾਰੂਖ ਸ਼ੇਖ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਵੀਰ ਹਿਰਾਨੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਫਿਲਮ 'ਰਿਟਰਨ ਗਿਫਟ' ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਾਲ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਖੂਬ ਤਾਰੀਫ ਹੋਈ ਸੀ। ਵੀਰ ਹਿਰਾਨੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਉਸ ਦੀ ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸੱਚੀ ਘਟਨਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਵੀਰ ਹਿਰਾਨੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਹਿਰਾਨੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਵੱਲ ਵੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਵੀਰ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਥੀਏਟਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

ਆਮਨਾ ਕੌਰ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾ ਹੇਠ ਤਿਆਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਟਕ 'ਤੁਮਹਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ' ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਰੋਲ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਨਾਟਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਮਰੀਕੀ ਲੇਖਕ ਏ.ਆਰ. ਗੁਰਨੇ ਦੇ ਚਰਚਿਤ ਨਾਟਕ 'ਲਵ ਲੈਟਰਜ਼' ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਦਾ ਹਿੰਦੀ/ਉਰਦੂ ਰੂਪਾਂਤਰ ਸਾਲ 1992 ਵਿਚ ਨਾਟਕਕਾਰ ਜਾਵੇਦ ਸਿੱਦੀਕੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਾਟਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 27 ਪਰਵਰੀ 1992 ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਇਹ ਨਾਟਕ ਅਦਾਕਾਰ ਸ਼ਮੀ ਕਪੂਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਰਹੂਮ ਜੈਨੀਫਰ ਕਪੂਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ

ਵੀਰ ਹਿਰਾਨੀ, ਰੰਗਕਰਮੀ ਫਿਰੋਜ਼ ਅੱਬਾਸ ਖਾਨ ਅਤੇ ਨਾਟਕ 'ਤੁਮਹਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ' ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪੋਸਟਰ।

ਯੂ. ਐੱਸ. ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਚੁਣੋ

REPUBLICAN CANDIDATE FOR U.S. CONGRESS
INDIANA'S 5TH DISTRICT

ਰਾਜੂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੈ!

ਗਤੀਸ਼ੀਲ. ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ. ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ.

7 ਮਈ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਰਾਜੂ ਲਈ ਵੋਟ ਕਰੋ!

ਇੰਡੀਆਨਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ: ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੋਟਰ ਹੋ, ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਬੈਲਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਯਾਦ ਰੱਖੋ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ:
www.indianavoters.com

SCAN ME FOR MORE DETAILS:

RAJUFORCONGRESS.COM

ਰਾਜੂ ਬਾਰੇ:

- ਪਤੀ, ਪਿਤਾ, ਸਫਲ ਕਾਰੋਬਾਰੀ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਲੀਡਰ, ਸਿਆਸੀ ਵਕੀਲ
- ਸਪੀਚ-ਲੈਂਗਵੇਜ ਪੈਥੋਲੋਜਿਸਟ, ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਰਥਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ
- ਹੈਮਿਲਟਨ ਕਾਉਂਟੀ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ

ਰਾਜੂ ਕਿਉਂ?

- ✓ ਸਾਬਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ & ਅਨੁਭਵ
- ✓ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧਤਾ
- ✓ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਵਕੀਲ
- ✓ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ

PAID FOR BY RAJU FOR CONGRESS